

ZARZĄDZENIE NR 109.2024
WÓJTA GMINY KOWAŁA

z dnia 6 sierpnia 2024 r.

w sprawie ogłoszenia konsultacji społecznych projektu „Strategii Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030 ”

Na podstawie art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2024 poz. 324 ze zm.) oraz uchwały nr III.26.2024 Rady Gminy Kowala z dnia 28 czerwca 2024 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Kowala do 2030 roku, w tym trybu konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwój, zarządzam co następuje:

§ 1. Przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu „Strategii Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030”, stanowiącego załącznik nr 1 do niniejszego Zarządzenia.

§ 2. 1. Konsultacje społeczne mają charakter gminny.

2. Konsultacje prowadzone są w okresie: 7.08.2024 r. – 10.09.2024 r.

§ 3. 1. Konsultacje zostaną przeprowadzone w następujących formach i terminach:

- 1) badanie opinii mieszkańców na temat projektu „Strategii Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030” poprzez zamieszczenie jej treści na stronie internetowej Gminy i w Biuletynie Informacji Publicznej, a następnie przyjmowanie opinii, wniosków i uwag złożonych w formie pisemnej do sekretariatu Urzędu Gminy w Kowali-Stępocinie lub przesłanych za pośrednictwem poczty tradycyjnej lub drogą elektroniczną (na adres: kowala@kowala.pl) na formularzu udostępnionym w Urzędzie Gminy w Kowali-Stępocinie oraz zamieszczonym na stronie internetowej Gminy i w Biuletynie Informacji Publicznej w terminie do 10.09.2024 r. (liczy się data wpływu do Urzędu Gminy w Kowali-Stępocinie);
- 2) w formie pisemnej z: sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie w terminie do 10.09.2024 r. (liczy się data wpływu do Urzędu Gminy w Kowali-Stępocinie).

2. Formularz składania uwag do projektu „Strategii Rozwoju Gminy Kowala-Stępocina do roku 2030” stanowi załącznik nr 2 do niniejszego Zarządzenia.

§ 4. Informacja o rozpoczęciu konsultacji społecznych zostanie zamieszczona na stronie internetowej Gminy, na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Gminy, a także na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy w Kowali-Stępocinie.

§ 5. 1. Z przebiegu konsultacji społecznych w terminie 30 dni od dnia ich zakończenia sporządzony zostanie raport, zawierający w szczególności zestawienie zgłoszonych uwag i wniosków wraz z informacją o ich przyjęciu lub odrzuceniu i uzasadnieniem.

2. Raport zostanie zamieszczony na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy w Kowali-Stępocinie, stronie internetowej Gminy i Biuletynie Informacji Publicznej.

§ 6. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Wójt Gminy Kowala

Wiesław Pachniewski

Strategia Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030

Kowala 2024

Zamawiający:

Gmina Kowala
Kowala 105a
26-624 Kowala

Wykonawca:

Westmor Consulting Urszula Wódkowska
Biuro: ul. Królewiecka 27, 87-800 Włocławek
Siedziba: ul. 1 Maja 1A, 87-704 Bądkowo

Zespół autorów pod kierownictwem Karoliny Drzewieckiej – Kierownika Projektu:
Joanna Kaszubska – Konsultant
Mateusz Grzelak – Analityk

Spis treści

Wstęp	4
1. Wnioski z diagnozy	10
1.1. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy.....	10
1.2. Analiza SWOT	14
1.3. Potencjał gminy.....	16
1.4. Bariery i potrzeby rozwojowe	17
2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i oczekiwane rezultaty planowanych działań	19
3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy	36
3.1. Struktura sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych.....	36
3.2. System powiązań przyrodniczych	40
3.3. Główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych.....	43
3.4. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej.....	47
4. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie Kowala.....	52
4.1. Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu.....	52
4.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	59
4.3. Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej.....	62
4.4. Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.....	64
4.5. Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego	64
4.6. Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej	65
4.7. Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW	69
4.8. Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko ...	70
4.9. Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	70
4.10. Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji.....	73
5. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań.....	74
6. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy Kowala.....	78
7. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	78
8. Ramy finansowe i źródła finansowania	81
Spis tabel i rysunków	91

Wstęp

Strategia rozwoju jest planem osiągnięcia długofalowych zamierzeń, implikując przejście ze stanu istniejącego do pożądanego, wyrażonego w wizji rozwoju. Strategia rozwoju stanowi najważniejszy dokument przygotowywany przez samorząd gminny, który określa priorytety i cele rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki.

Niniejszy dokument strategiczny stanowi również podstawę do opracowania i wdrażania projektów współfinansowanych m.in. ze środków zewnętrznych.

W ramach prac nad strategią rozwoju przeprowadzono diagnozę, której celem była analiza potencjału społeczno-gospodarczego gminy Kowala, uwzględniając przy tym przestrzenne uwarunkowania. Diagnoza jest punktem wyjścia do konstruowania kierunków działań, a następnie celów strategicznych i działań¹.

W oparciu o wnioski z przeprowadzonej analizy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy w Strategii Rozwoju przedstawiono plan działań do 2030 roku. Określone zostały następujące elementy: misja i wizja rozwoju, cele strategiczne i operacyjne oraz sposób realizacji i finansowania Strategii, ze wskazaniem podmiotów zaangażowanych w jej wdrażanie. Ponadto przedstawiono działania, które pozwolą osiągnąć zakładane długookresowe cele strategiczne.

Uwarunkowania programowe

Strategia Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030 stanowi dokument bazowy, który określa, jakie działania powinny być wdrażane, aby wspierać dalszy rozwój gminy, przede wszystkim w sferze społecznej i gospodarczej, ale także wpływać na ożywienie sfery kulturalnej i turystycznej z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju. Przy jej formułowaniu, pod uwagę wzięto założenia obowiązujących dokumentów strategicznych wyższego rzędu, tj.:

- Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030,
- Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.,
- Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026,
- Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze,
- Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku,
- Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Gmin Obszaru Funkcjonalnego Radomia 2030+.

¹ Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030 stanowi odrębny raport. W niniejszej Strategii uwzględniono najważniejsze wnioski z diagnozy.

Poniżej dokonano opisu zgodności założeń strategicznych Gminy z dokumentami wyższego rzędu.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. 2017 poz. 260). Głównym celem Strategii jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

W dokumencie określono następujące cele szczegółowe:

- cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną,
- cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony,
- cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.

Cele zakładane do realizacji przez Gminę Kowala wpisują się w cele i kierunki działań zawarte w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, głównie w cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu, kierunek interwencji – zwiększenie efektywności programowania rozwoju poprzez zintegrowanie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego oraz zapewnienie realnej partycypacji społecznej, a także Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, kierunki interwencji – aktywne gospodarczo i przyjazne mieszkańcom miasta, rozwój obszarów wiejskich i wzmocnienie sprawności administracyjnej samorządów terytorialnych oraz ich zdolności do współpracy z partnerami na rzecz rozwoju.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Jest to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. i został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 102 z dnia 17 września 2019 r. (M.P. 2019 poz. 1060). Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 rozwija postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.).

Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Powyższy cel realizowany jest poprzez trzy cele szczegółowe polityki regionalnej:

1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.
2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.
3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Założenia strategiczne Gminy Kowala zostały określone z uwzględnieniem postanowień Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku

Strategia została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 105 z dnia 24 września 2019 r. (M.P. z 2019 r. poz. 1055).

Cel główny Strategii brzmi: Zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa ruchu uczestników i efektywności sektora transportowego, przez tworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym. Zrealizowanie powyższego celu wymagać będzie osiągnięcia następujących kierunków interwencji:

- kierunek interwencji 1: budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce;
- kierunek interwencji 2: poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym;
- kierunek interwencji 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności;
- kierunek interwencji 4: poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów;
- kierunek interwencji 5: ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko;
- kierunek interwencji 6: poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe.

Założenia strategiczne Gminy Kowala, obejmujące wykorzystanie potencjału ze względu na położenie i dostępność komunikacyjną, a także dalsze prace w zakresie rozwoju i modernizacji infrastruktury drogowej, wpłyną na osiągnięcie celu głównego Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026 przyjęty został uchwałą Rady Ministrów nr 242 z dnia 8 grudnia 2023 r.

Celem programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań

administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Dokument jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Najważniejszymi celami programu są:

- Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:
 - model i system wartościowania zabytków;
 - plany zarządzania dla pomników historii;
 - wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
 - system bezpieczeństwa zabytków;
 - projektowanie konserwatorskie.
- Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:
 - cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
 - opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.
- Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:
 - wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
 - digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
 - rozwój portalu zabytek.pl.
- Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:
 - włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
 - kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
 - wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.
- Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:
 - wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
 - warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
 - wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
 - inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Jednym z celów operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030 jest wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa, w ramach którego wyznaczono takie kierunki działań jak ochrona zasobów kulturowych oraz poszerzenie oferty kulturalnej. Zgodnie z powyższym oba dokumenty są ze sobą spójne.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze

Strategia przyjęta została uchwałą nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r.

Celem głównym określonym w Strategii wojewódzkiej jest zapewnienie wysokiej jakości życia przez trwały i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska.

Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez realizację działań w czterech obszarach tematycznych rozwoju, dla których określone zostały następujące cele główne i operacyjne:

- obszar Gospodarka; Cel rozwojowy: Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze,
- obszar Dostępność; Cel rozwojowy: Dostępne i mobilne Mazowsze,
- obszar Środowisko i energetyka; Cel rozwojowy: Zielone, niskoemisyjne Mazowsze,
- obszar Społeczeństwo; Cel rozwojowy: Mazowsze zintegrowane społecznie
- obszar Kultura i Dziedzictwo; Cel rozwojowy: Mazowsze bogate kulturowo.

Wyżej wymienione cele na szczeblu wojewódzkim są spójne z celami rozwojowymi określonymi przez Strategię Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030. Realizacja ich założeń wpłynie na osiągnięcie zakładanych efektów na terenie gminy i województwa mazowieckiego.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku

Strategia przyjęta została uchwałą nr 503/XLVIII/2022 Rady Powiatu w Radomiu z dnia 21 października 2022 roku.

Wizją rozwoju powiatu jest: Powiat Radomski to miejsce bezpieczne i przyjazne, którego mieszkańcy tworzą nowoczesną wspólnotę świadomą swojej tożsamości lokalnej.

W Strategii określono 3 następujące cele strategiczne i przypisane im cele operacyjne:

- Cel strategiczny I: Zapewnienie mieszkańcom Powiatu wysokiego standardu życia poprzez podnoszenie jakości i dostępności usług w obszarze zdrowia, edukacji i pomocy społecznej:
 - 1.1: Rozwój usług pomocy społecznej, pieczy zastępczej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
 - 1.2: Podniesienie jakości kształcenia i rozwój placówek edukacyjnych Powiatu,
 - 1.3: Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców Powiatu.
- Cel strategiczny II: Zrównoważony i spójny rozwój przestrzenny Powiatu przy zachowaniu jego walorów przyrodniczych:
 - 2.1: Poprawa dostępności komunikacyjnej Powiatu i mobilności mieszkańców,

- 2.2: Rozwój współpracy w zakresie kształtowania atrakcyjnej przestrzeni publicznej dla mieszkańców i przedsiębiorców,
- 2.3: Poprawa stanu środowiska naturalnego.
- Cel strategiczny III: Wzrost konkurencyjności Powiatu dzięki wykorzystaniu jego potencjału gospodarczego, kulturalnego oraz turystycznego:
 - 3.1: Rozwój przedsiębiorczości oraz przeciwdziałanie bezrobociu,
 - 3.2: Rozwój infrastruktury turystycznej,
 - 3.3: Promocja Powiatu i jego oferty turystyczno-gospodarczej.

Przy opracowaniu Strategii Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030 wzięto pod uwagę cele strategiczne i operacyjne Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku. Cele i kierunki działań wskazane w Strategii gminnej są spójne z zaplanowaną interwencją w ramach powyższego dokumentu. W związku z tym dokumenty są ze sobą zgodne.

Projekt Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Gmin Obszaru Funkcjonalnego Radomia 2030+

W projekcie dokumentu przedstawiono proponowane scenariusze rozwoju mobilności miejskiej dla Gmin Obszaru Funkcjonalnego Radomia w horyzoncie czasowym do 2030 roku.

Wizja rozwoju obszaru brzmi: Gminy Obszaru Funkcjonalnego Radomia przestrzenią zintegrowanego systemu publicznego transportu zbiorowego uwzględniającego zapotrzebowanie mieszkańców na zrównoważone środki systemu transportowego jako Mobility as a Service, przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu integracji z uwzględnieniem kwestii bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów.

W dokumencie przyjęto następujące cele:

- cel I: Budowa jednolitego systemu transportu publicznego, przyjaznego środowisku,
- cel II: Integracja zrównoważoną mobilnością w ramach GOFR,
- cel III: Spójny układ drogowy,
- cel IV: Planowanie przestrzenne uwzględniające zmniejszenie zapotrzebowania na korzystanie z samochodu osobowego, zapewniające komfort i bezpieczeństwo,
- cel V: Spójna sieć rowerowa i piesza,
- cel VI: Zintegrowana polityka parkingowa w GOFR uwzględniająca zrównoważoną turystykę i logistykę,
- cel VII: Promocja i edukacja dotycząca zrównoważonej mobilności miejskiej.

Zapisy Strategii Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030 są w pełni zgodne z zapisami projektu Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Gmin Obszaru Funkcjonalnego Radomia

2030+. Oba dokumenty kładą nacisk na tworzenie długofalowych planów, które przyczynią się do harmonijnego i zrównoważonego rozwoju społeczeństwa oraz środowiska naturalnego.

Jednym z kluczowych założeń strategii rozwoju gminy jest stworzenie warunków sprzyjających wzrostowi ekonomicznemu, społecznemu i kulturalnemu, przy jednoczesnym minimalizowaniu negatywnych skutków dla środowiska. Podobnie w planie zrównoważonej mobilności miejskiej, głównym założeniem jest ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko, a także poprawa jakości życia mieszkańców. Zapisy te zachęcają do rozwijania systemów transportu publicznego, inwestowania w infrastrukturę dla rowerzystów i pieszych, promowania współdzielenia pojazdów oraz ograniczania emisji z pojazdów silnikowych.

Wspólne punkty obu strategii to m.in. dbałość o poprawę jakości powietrza, redukcję zanieczyszczeń, ograniczenie hałasu, zachęcanie do korzystania z ekologicznych środków transportu oraz promowanie idei zrównoważonego rozwoju. Wobec powyższego oba dokumenty są ze sobą spójne.

1. Wnioski z diagnozy

Zgodnie z art.10a ust.1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2024 poz. 324 ze zm.) podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych. W ramach przeprowadzonej diagnozy dokonano analizy sfery społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Ponadto uwzględniono analizę zdolności inwestycyjnej Gminy i potencjału jakości życia, w tym wyniki badania ankietowego.

Kompleksowa diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Kowala na potrzeby opracowania niniejszej Strategii Rozwoju stanowi odrębny raport.

1.1. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy **Podsumowanie sfery społecznej**

Na przestrzeni ostatnich lat sfera społeczna zanotowała wzrost liczby ludności, co związane jest z dodatnim saldem migracji i sąsiedztwem Radomia, w którym zachodzi proces suburbanizacji. Przyrost naturalny ulega natomiast, w ostatnich latach, wahaniom, jednak od roku 2020 widoczna jest jego tendencja wzrostowa.

Porównując powiat radomski, na przestrzeni lat 2019-2022 zaobserwowano na jego obszarze spadek liczby ludności o 0,63%. Odwrotna sytuacja występuje natomiast w odniesieniu do całego województwa mazowieckiego, gdzie obserwuje się wzrost liczby ludności, jednak związany jest on głównie z rozwojem osadnictwa na terenie większych aglomeracji miejskich,

przede wszystkim warszawskiej, natomiast w pozostałej części województwa sytuacja przedstawia się podobnie lub nawet mniej korzystnie w stosunku do sytuacji gminy Kowala.

Na terenie gminy rośnie też liczba osób w wieku poprodukcyjnym, a maleje w wieku produkcyjnym, co wskazuje na postępujący proces starzenia społeczeństwa i jest to sytuacja spójna z tendencją kraju. Powyższe skutkować będzie w przyszłości przekształceniem sfery społeczno-gospodarczej oraz wzrostem obciążenia ekonomicznego społeczeństwa i koniecznością rozwoju infrastruktury opieki społecznej, opiekuńczej i zdrowotnej. W wyniku postępującego procesu starzenia się społeczeństwa, wśród beneficjentów pomocy społecznej coraz częściej będą osoby starsze, w tym o ograniczonej samodzielności, chore i niepełnosprawne. W obecnym stanie faktycznym i prawnym główny ciężar opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi spoczywa na ich rodzinach i bezpośrednio na jednostce samorządu terytorialnego w postaci realizacji zadań własnych, dlatego jednym z kluczowych zadań spoczywającym na Ośrodku Pomocy Społecznej staje się zapewnienie odpowiednich usług opiekuńczych dla mieszkańców gminy Kowala. Pozytywnym aspektem w ostatnich latach jest spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, jednak biorąc pod uwagę stosunek do liczby ludności w porównaniu do powiatu radomskiego i województwa mazowieckiego, liczba osób na obszarze gminy w dalszym ciągu jest wysoka.

W zakresie poziomu edukacji, wyniki uzyskiwane przez uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych na terenie gminy w egzaminie ósmoklasisty są w zdecydowanej większości wyższe od średniej dla powiatu radomskiego oraz niższe od średniej dla województwa mazowieckiego.

Na uwagę zasługuje również niższy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na obszarze gminy oraz brak żłobków. Sprawia to, że rodzice mają trudności w znalezieniu odpowiedniej opieki dla swoich dzieci do lat 3. Muszą oni szukać alternatywnych rozwiązań, co może być szczególnie problematyczne dla rodzin, które mają ograniczone środki finansowe.

Na terenie gminy prowadzone są różnorodne zajęcia, wydarzenia dla różnych grup wiekowych. Kluczową rolę w kształtowaniu oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej odgrywają: Gminna Biblioteka Publiczna w Kowali-Stępocinie oraz jednostki oświatowe a ich działalność uzupełniają stowarzyszenia. Funkcjonuje tu rozwinięta infrastruktura sportowa oraz działa wiele organizacji pozarządowych realizujących działania w sferze sportu i rekreacji.

Gmina Kowala posiada dobre warunki dla rozwoju turystyki wypoczynkowej. Do walorów turystycznych zaliczyć można: zachowane dziedzictwo kulturowe, bogatą historię, korzystne położenie oraz walory krajoznawcze z zachowanymi naturalnymi krajobrazami.

Elementami podnoszącymi atrakcyjność gminy są przebiegające przez jej teren szlaki turystyczne oraz rozwinięta oferta noclegowo-gastronomiczna.

Na obszarze gminy dostęp do specjalistycznej opieki medycznej jest ograniczony. Podstawową opiekę zapewnia jeden ośrodek zdrowia.

Do pozytywnych aspektów zaliczyć można również wzrost aktywności społecznej mieszkańców przejawiający się poprzez rosnącą frekwencję wyborczą na przestrzeni ostatnich lat oraz liczbę funkcjonujących organizacji pozarządowych. Udział mieszkańców w wyborach, czy uczestnictwo i działalność w stowarzyszeniach o charakterze kulturalnym, ekologicznym i społecznym wpływa również na promocję regionu. Wobec tego istotna jest intensyfikacja działalności kulturalnej i społecznej, poprzez tworzenie miejsc i warunków do spotkań, społecznej integracji, aktywizacji, pielęgnowania lokalnych wartości i tradycji. Wsparcie aktywności społecznej wpływa pozytywnie na wzrost samoświadomości lokalnej mieszkańców oraz przyczynia się do budowania kapitału społecznego.

W zakresie bezpieczeństwa zidentyfikowane problemy nie odbiegają znacząco od tych, które występują w innych gminach. Gmina Kowala uznawana jest, jako miejsce spokojne.

Podsumowanie sfery gospodarczej

Istotną rolę w gospodarce gminy Kowala odgrywa rolnictwo. Koncentracja obiektów handlowo-usługowych występuje w miejscowości Kowala-Stępocina.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby podmiotów gospodarczych oraz spadek bezrobocia, co wiąże się z rozwojem gospodarczym tutejszych obszarów. Wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej na przestrzeni analizowanych lat może przynieść korzyści dla gminy. Przedsiębiorstwa generują nowe miejsca pracy, co może wpłynąć na zmniejszenie bezrobocia w regionie. Ponadto poprawi to sytuację finansową gminy – zwiększą się jej dochody, poprzez płacone podatki i opłaty lokalne. Na terenie gminy dominują mikroprzedsiębiorstwa, które są w stanie dostosować swoją ofertę i strategię marketingową do specyfiki lokalnego rynku. Mikroprzedsiębiorstwa są ważnym źródłem zatrudnienia i rozwoju lokalnego, jednak z drugiej strony, ich niewielka skala działalności może utrudniać rozwój i konkutowanie z większymi firmami na rynku krajowym i międzynarodowym. Na obszarze gminy nie została wyznaczona strefa inwestycyjna.

Podsumowanie sfery przestrzennej

Gmina posiada atrakcyjne położenie geograficzne, tj. w sąsiedztwie Radomia oraz komunikacyjne, tworzone przez główne szlaki drogowe tj. drogę ekspresową S7. Podstawowym zagrożeniem jest rosnące natężenie ruchu na powyższej drodze.

Północne tereny obszaru gminy, podlegają procesowi suburbanizacji tj. rozwojowi osadnictwa. Na pozostałym obszarze przeważa rolnictwo. Głównym ośrodkiem usługowo-społecznym jest miejscowość Kowala-Stępocina, gdzie skupiona jest większość usług społecznych.

Pod względem środowiskowym, obszar gminy posiada umiarkowane walory przyrodnicze. Lesistość wynosi poniżej średniej wartości dla województwa mazowieckiego i kraju. Na terenie gminy nie występują duże kompleksy leśne. Większe skupiska lasów zlokalizowane są w okolicach miejscowości Kowala, Kosów, Rożki, Dąbrówka Zabłotnia. Romanów, Grabina oraz Huta Mazowskańska. W składzie gatunkowym dominuje sosna, brzoza i olcha. Z form ochrony przyrody na obszarze gminy wyznaczone zostały obszar chronionego krajobrazu Iłża-Makowiec, 2 użytki ekologiczne oraz 4 pomniki przyrody.

Przeważają gleby dobrej i średniej jakości, wobec czego gmina posiada potencjał dla rozwoju produkcji rolniczej.

Stan środowiska przyrodniczego ocenić można jako średni. Na obszarze gminy występuje zanieczyszczenie powietrza oraz zły stan wód powierzchniowych. Pozytywnym aspektem jest natomiast dobry stan wód podziemnych oraz wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, głównie instalacji fotowoltaicznych. Ponadto realizowane są również działania na rzecz poprawy jakości powietrza.

Na obszarze gminy obowiązuje dokument o nazwie „II Aktualizacja Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły” ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2023 r., poz. 300). Znajdują się w nim działania dla gmin, zmierzające do poprawy stanu wód. Zadaniami przypisanymi do kompetencji gminy są:

- realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych,
- uporządkowanie i poprawa infrastruktury związanej z gospodarką ściekową na obszarze gminy poza aglomeracjami,
- aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do JCWP.

Pod względem hydrologicznym obszar gminy należy do zlewni rzeki Wisły. Poniżej przedstawiono jednolite części wód powierzchniowych (jcwp), których zlewnie znajdują się na terenie gminy.

- Mleczna (RW20001025269),
- Szabasówka do Kobyłki (RW20001025223),
- Modrzejowianka do Kobyłanki (RW200010236639),
- Garlica (RW200010252269).

Ocena stanu wód z 2021 r. wykazała, że jcwp, w których obszarze leży gmina Kowala, odznacza się złym stanem wód.

Według Map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego dostępnych na stronie internetowej Informatycznego Systemu Osłony Kraju na terenie gminy Kowala nie występuje obszar szczególnego zagrożenia powodzią od rzek.

Według podziału Polski na 174 jednolite części wód podziemnych (jcwpd), teren gminy leży na obszarze dwóch jcwpd: obejmującym dominującą większość terenu gminy PLGW200087 oraz obejmującym południowy fragment gminy PLGW200086.

Kompleksowa ocena stanu (chemicznego i ilościowego) jcwpd badanych w ramach monitoringu diagnostycznego w roku 2019, wykonana przez PIG-PIB, wykazała stan ogólny dobry jcwpd PLGW200087 i PLGW200086.

Dodatkowo cały obszar gminy Kowala leży w obszarze udokumentowanego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 405 Niecka Radomska.

Na terenie gminy następuje rozwój mieszkalnictwa. Standard mieszkań jest zróżnicowany, ale obserwuje się poprawę stanu technicznego zasobu mieszkaniowego. Ponadto na rozwój mieszkalnictwa na danym terenie wpływ ma również jego uzbrojenie w infrastrukturę techniczną.

Na obszarze gminy nie występuje sieć kanalizacyjna. Infrastrukturę kanalizacyjną stanowią przydomowe oczyszczalnie ścieków i zbiorniki bezodpływowe. W roku 2023 rozpoczęła się budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Trablice. Stan wyposażania w sieć wodociągową jest natomiast wysoki. Do sieci wodociągowej podłączonych jest około 96,3% budynków mieszkalnych. Wskazuje to na dużą dysproporcję pomiędzy poziomem skanalizowania i zwodociągowania gminy.

Na tutejszym terenie funkcjonuje sieć gazowa. Brak jest natomiast sieci ciepłowniczej. Budynki ogrzewane są z indywidualnych i lokalnych kotłowni zasilanych głównie węglem. Cały obszar gminy jest zelektryfikowany i istnieje tutaj uporządkowany system gospodarki odpadami. Głównym istniejącym elementem systemu energetycznego na terenie gminy są linie 220 kV Kozienice-Puławy, Rożki -Puławy oraz Rożki – Kielce. W ramach regulaminu, właściciele nieruchomości są zobowiązani do utrzymania czystości oraz porządku na terenach swoich posesji.

1.2. Analiza SWOT

Poniżej przedstawiono tabele, w których określono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, które wywierają wpływ na dalszy rozwój gminy.

Tabela 1. Analiza SWOT – wymiar społeczny

Mocne strony	Słabe strony
- wzrost liczby ludności, - dodatnie saldo migracji, - rosnący przyrost naturalny, - spadek liczby beneficjentów pomocy społecznej, - dostęp do edukacji podstawowej i opieki przedszkolnej, - dostęp do infrastruktury sportowej i kultury, - dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej, - aktywność społeczna mieszkańców.	- rosnący udział ludności w wieku poprodukcyjnym, - brak funkcjonujących żłobków i klubów dziecięcych na obszarze gminy, - niewystarczająca ilość instytucji dla osób starszych i niepełnosprawnych.
Szanse	Zagrożenia
- napływ nowych mieszkańców, - urozmaicanie oferty kulturalnej oraz zwiększanie dostępności kultury, - rosnąca aktywność i poziom integracji mieszkańców w wyniku realizowanych projektów, - utrzymanie się pozytywnych tendencji dotyczących podnoszenia poziomu wykształcenia wśród mieszkańców, - nowe możliwości udzielenia pomocy osobom potrzebującym, - rozwój instytucji pomocowych oraz zwiększenie świadomości uczniów i mieszkańców na temat ich istnienia, - pozyskanie środków finansowych z funduszy krajowych lub europejskich na zapobieganie wykluczeniu społecznemu.	- postępujący proces starzenia się społeczeństwa, - konkurencyjne wydarzenia kulturalne i sportowe w innych gminach, - bierność osób objętych pomocą społeczną i nasilanie się postaw roszczeniowych, - wykluczenie społeczne osób niepełnosprawnych w przypadku braku objęcia ich działaniami w tej kwestii, - zjawisko „dziedziczenia bezrobocia” i wyuczonej bezradności.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2. Analiza SWOT – wymiar gospodarczy

Mocne strony	Słabe strony
- wzrost liczby podmiotów gospodarczych, - zmniejszający się poziom bezrobocia.	zmniejszająca się liczba osób w wieku produkcyjnym.
Szanse	Zagrożenia
- możliwość wykorzystania naturalnych zasobów gminy dla rozwoju turystyki, - budowa nowych zakładów na terenie gminy przez podmioty krajowe i zagraniczne.	- zmniejszająca się opłacalność produkcji rolnej, - wzrost kosztów budowy infrastruktury technicznej pod rozwój terenów inwestycyjnych, - konkurencyjność inwestycyjna pobliskich ośrodków miejskich, przede wszystkim Radomia.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 3. Analiza SWOT – wymiar przestrzenny (środowisko i infrastruktura)

Mocne strony	Słabe strony
• położenie geograficzne, • inwestycje w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego, • przebiegająca przez obszar gminy droga ekspresowa S7, • wyznaczone na obszarze gminy formy ochrony przyrody, • występujące obiekty zabytkowe, • pozyskiwanie przez Gminę środków pozabudżetowych, • przewaga dobrych jakościowo gleb, • wysoki stopień zwodociągowania gminy, • funkcjonowanie w części obszaru gminy sieci gazowej, • prowadzenie inwestycji infrastrukturalnych, z których znaczna część dofinansowywana jest ze środków zewnętrznych.	• zły stan techniczny części dróg, • brak dostępu do sieci kanalizacyjnej • rozproszony układ osadniczy, • wykorzystywanie nieekologicznych nośników ciepła, • niewystarczający poziom zasobów mieszkaniowych, • braki w dostępie do światłowodu.
Szanse	Zagrożenia
• pozyskanie środków finansowych z funduszy krajowych lub europejskich na rozbudowę infrastruktury drogowej, • wzrost zainteresowania wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii przez indywidualnych mieszkańców, jak również w obiektach publicznych, • ciągła edukacja i podnoszenie świadomości ekologicznej, • promocja walorów przyrodniczych i kulturowych Gminy. • • pozyskanie środków finansowych z funduszy krajowych lub europejskich na rozbudowę infrastruktury technicznej, • powstawanie nowoczesnych instalacji do przetwarzania odpadów, • wprowadzenie na terenie kraju nowych założeń i wytycznych dotyczących gospodarowania odpadami komunalnymi.	• ograniczona ilość środków na rozwój infrastruktury technicznej, • niedostateczny poziom świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie gospodarowania odpadami, • degradacja środowiska naturalnego (m.in. zanieczyszczenie powietrza), • nasilające się zmiany klimatyczne (m.in. ocieplanie się klimatu, susze, ulewne deszcze), • presja urbanizacyjna i turystyczna, • rosnące koszty inwestycji, • ograniczona dostępność do terenów inwestycyjnych umożliwiających w gminie realizację niezbędnych inwestycji. • rosnąca produkcja odpadów komunalnych, • rosnące koszty inwestycji dotyczące rozbudowy infrastruktury technicznej, • ograniczona ilość środków na inwestycje w przyszłych latach, • niewłaściwe postępowanie z odpadami przez część właścicieli nieruchomości.

Źródło: Opracowanie własne

1.3. Potencjał gminy

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy zidentyfikowano zasoby oraz produkty i usługi, mogące przynieść korzyści bezpośrednie lub pośrednie dla mieszkańców gminy.

Do głównych atutów Gminy, świadczących o jego potencjale rozwojowym należą następujące zasoby oraz produkty i usługi:

- a) zasoby (charakterystyczne, nieprzetworzone i użyteczne elementy, materialne lub niematerialne, którymi gmina dysponuje):
 - atrakcyjne położenie w sąsiedztwie Radomia, drogi ekspresowej S7 oraz na przecięciu linii kolejowych o znaczeniu państwowym,
 - występowanie w większości, na obszarze gminy dobrych jakościowo gleb,
 - spokojna okolica,
 - obiekty zabytkowe.
- b) produkty i usługi (materialne produkty, zdarzenia oraz usługi, które są oferowane przez Gminę Kowala):
 - dobry poziom bezpieczeństwa publicznego i przeciwpożarowego (policja, straż pożarna), który budzi poczucie bezpieczeństwa i spokoju w opinii publicznej wśród mieszkańców gminy,
 - dostęp do infrastruktury sportowej i kultury,
 - prowadzenie inwestycji infrastrukturalnych, z których znaczna część dofinansowywana jest ze środków zewnętrznych,
 - funkcjonująca sieć wodociągowa zwiększająca atrakcyjność osiedleńczą i gospodarczą Gminy,
 - funkcjonująca sieć gazowa,
 - wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, które ograniczają emisję zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego,
 - działania inwestycyjne w zakresie poprawy stanu technicznego dróg oraz infrastruktury towarzyszącej,
 - dostęp do szkolnictwa podstawowego oraz przedszkoli.

Potencjał rozwojowy Gminy opiera się głównie na wymienionych powyżej zasobach i produktach przyrodniczo-krajobrazowych, historycznych i kulturowych.

1.4. Bariery i potrzeby rozwojowe

Bariery rozwojowe stanowią niekorzystne zjawiska, niewykorzystane potencjały lub wewnętrzne i zewnętrzne czynniki uniemożliwiające lub utrudniające rozwój. Bariery rozwojowe przedstawiono w układzie: przyczyna → problem → potrzeba rozwojowa.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy ... określono przyczyny, problemy i potrzeby rozwojowe, które przedstawiono w poniższej tabeli w wymiarze społecznym, gospodarczym oraz przestrzennym.

Tabela 4. Problemy, przyczyny i potrzeby rozwojowe gminy

Przyczyna	Problem	Potrzeba rozwojowa
• brak kompleksowego wyposażenia terenów pod zabudowę mieszkaniową w infrastrukturę techniczną (m.in. kanalizacja, gaz ziemny, światłowód), • niewystarczająca ilość odpowiednio zagospodarowanych terenów rekreacyjnych dla mieszkańców (parki, skwery), • niewystarczająca oferta kulturalna i sportowa dostosowana dla młodych ludzi, • brak atrakcyjnych miejsc pracy na terenie gminy.	Starzenie się społeczeństwa (wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym)	• zwiększenie wyznaczonych obszarów pod budownictwo jednorodzinne, • kompleksowe wyposażenie terenów pod zabudowę mieszkaniową w infrastrukturę techniczną, • efektywne zagospodarowanie terenów rekreacyjnych dla mieszkańców (parki, skwery), • dostosowanie oferty kulturalnej i sportowej do potrzeb młodych ludzi, • utworzenie placówek opieki dla dzieci do lat 3 lub wprowadzenie instrumentów zachęty do tworzenia się nowych placówek w tym zakresie, • dostosowanie w pełni placówek przedszkolnych do potrzeb dzieci niepełnosprawnych, • zniesienie barier architektonicznych utrudniających funkcjonowanie osobom starszym oraz niepełnosprawnym, • zwiększanie oferty aktywizacyjnej dla osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym.
• Brak żłobka i klubów dziecięcych na terenie gminy, • Brak wystarczających środków finansowych.	Brak miejsca opieki nad dziećmi do lat 3	• utworzenie placówek opieki dla dzieci do lat 3 lub wprowadzenie instrumentów zachęty do tworzenia się nowych placówek w tym zakresie,
• brak wyznaczonej strefy inwestycyjnej, z przywilejami podatkowymi, • niewystarczająca promocja oferty inwestycyjnej Gminy, • wyższa atrakcyjność inwestycyjna sąsiednich ośrodków miejskich.	Niewystarczająco rozwinięty sektor przedsiębiorstw (zbyt mało miejsc pracy, brak ofert pracy dla osób o wysokich kwalifikacjach)	• wyznaczenie strefy inwestycyjnej w sąsiedztwie drogi ekspresowej S7 i linii kolejowych, • poprawa stanu dróg lokalnych i dojazdowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą w celu ułatwienia skomunikowania z terenami inwestycyjnymi, • wprowadzenie instrumentów ułatwiających procedury formalne związane z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej, • wprowadzenie instrumentów wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw.
• niedostateczny stopień skanalizowania obszaru gminy, • ryzyko przedostawania się nieczystości ciekłych z przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych,	Zanieczyszczenie środowiska naturalnego	• rozbudowa sieci kanalizacyjnej i deszczowej, • wsparcie dla mieszkańców w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków, • zwiększenie świadomości ekologicznej w zakresie spalania paliw wysokoemisyjnych,

Przyczyna	Problem	Potrzeba rozwojowa
wykorzystywanie przez mieszkańców w zakresie spalania wysokoemisyjnych paliw.		zastosowanie na szerszą skalę instrumentów zachęcających do montażu odnawialnych źródeł energii przez prywatnych właścicieli nieruchomości.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Kowala

2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i oczekiwane rezultaty planowanych działań

Strategia Rozwoju powinna stanowić dokument bazowy, wspierać i synergicznie wpływać na realizację celów i działań sprecyzowanych w innych dokumentach planistycznych i strategicznych Gminy, wpływając na ożywienie społeczno-gospodarcze.

Wizja rozwoju określa stan docelowy, do którego władze lokalne oraz ich partnerzy będą dążyć, wykorzystując możliwości płynące z posiadanego potencjału własnego i szans pojawiających się w najbliższym otoczeniu. Wizja określa zatem, jak Gmina zamierza być postrzegana w przyszłości.

Uwzględniając powyższe, określono następującą wizję rozwoju:

W roku 2030 Gmina Kowala jest dogodnym miejscem do życia z atrakcyjnymi miejscami pracy, zapewniającym wysoką jakość świadczonych usług kulturowo-społecznych, z dobrym stanem środowiska przyrodniczego oraz posiadającym rozwiniętą infrastrukturą techniczną, komunikacyjną i rekreacyjną.

Cele strategiczne są odpowiedzią na problemy zdiagnozowane w ramach przeprowadzonej diagnozy Gminy i wynikają ze sformułowanej wcześniej wizji rozwoju Gminy. Wytyczają kierunki, którymi należy podążać, by osiągnąć założony w niej stan. W ramach niniejszej Strategii określono łącznie 3 cele strategiczne, tj. w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

Wymiar społeczny:

— Wysoki kapitał ludzki i społeczny.

Wymiar gospodarczy:

— Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo.

Wymiar przestrzenny (środowisko i infrastruktura):

— Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska.

Wymiary rozwojowe Gminy są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Zadania i cele zrealizowane w jednym wymiarze rozwojowym wpływają na realizację zadań i celów w innym, dzięki czemu powstaje efekt synergii wzmacniający osiągnięcie wymaganych wskaźników, co tylko przyspiesza realizację określonej wizji rozwoju Gminy.

Cele strategiczne będą osiągnięte poprzez realizację szczegółowych celów operacyjnych, które zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela 5. Cele strategiczne i operacyjne

Wymiar	Cel strategiczny	Cele operacyjne
Społeczny	1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny	1.1. Wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa
		1.2. Aktywne społeczeństwo, które nie jest wykluczone społecznie
		1.3. Atrakcyjna infrastruktura sportowo-rekreacyjna
Gospodarczy	2. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo	2.1. Wysoka przedsiębiorczość mieszkańców
		2.2. Rozbudowana infrastruktura techniczna
		2.3. Dobre warunki dla rozwoju mieszkalnictwa
Przestrzenny	3. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	3.1. Adaptacja do zmian klimatu
		1.2. Dobra jakość środowiska przyrodniczego
		1.3. Ukształtowany ład przestrzenny

Źródło: Opracowanie własne

Cel strategiczny: 1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny:

- Cel operacyjny 1.1. Wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa,
- Cel operacyjny 1.2. Aktywne społeczeństwo, które nie jest wykluczone społecznie,
- Cel operacyjny 1.3. Atrakcyjna infrastruktura sportowo-rekreacyjna.

Kapitał ludzki odnosi się do umiejętności, wiedzy, doświadczenia i zdolności ludzi w danej społeczności, natomiast kapitał społeczny do jakości relacji i sieci społecznych. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie oznacza inwestowanie w edukację, szkolenia, zdrowie i rozwijanie umiejętności mieszkańców, a także współpracę, dzielenie się zasobami oraz wzajemne wsparcie i zaufanie między różnymi grupami społecznymi. Wysoki kapitał ludzki i społeczny wpływa przede wszystkim na poprawę jakości życia poprzez m.in. przyczynianie się do wzrostu gospodarczego za pomocą przyciągania inwestorów oraz dostarczania wyższej jakości produktów i usług przez wykwalifikowanych mieszkańców. Drugim pozytywnym aspektem jest zacieśnienie więzi społecznych zachęcających do wspólnego działania, co ułatwia komunikację i mobilizację mieszkańców, wspólną realizację projektów i rozwiązywanie problemów społecznych. W zakresie rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego zwiększona zostanie oferta edukacyjna oraz opieka nad dziećmi do lat 3 poprzez m.in. budowę nowego

żłobka oraz doposażenie jednostek oświatowych i placówek opiekuńczych. Realizacja zadań z zakresu rozwoju oferty edukacyjnej niewątpliwie przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców i pozwala osiągnąć zamierzone cele. Ważne jest, aby gmina inwestowała zarówno w kapitał ludzki, jak i społeczny. Rozwój kapitału ludzkiego może prowadzić do wzrostu kapitału społecznego i odwrotnie. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie są ze sobą ściśle powiązane i wzajemnie się wspierają. Inwestowanie w rozwój umiejętności mieszkańców oraz wzmocnienie więzi społecznych może znacznie przyczynić się do trwałego i zrównoważonego rozwoju lokalnej społeczności.

Kluczową rolę w budowaniu, utrzymaniu i wzmocnieniu kapitału społecznego w społecznościach odgrywają stowarzyszenia i organizacje pozarządowe, które działają w głównej mierze na rzecz społeczności lokalnych, zwracając uwagę na konkretnie identyfikowane problemy i potrzeby. Poprzez budowanie zaufania, wspieranie aktywności obywatelskiej, tworzenie sieci społecznych, rozwijanie umiejętności i aktywizację przestrzeni publicznej, różnego rodzaju stowarzyszenia i organizacje pozarządowe przyczyniają się do zwiększenia zaangażowania mieszkańców w życie społeczności lokalnej, co przyczynia się do trwałego i zrównoważonego rozwoju społecznego. Z tego powodu jednym z wyznaczonych kierunków działań jest wsparcie organizacji pozarządowych. Jego realizacja z pewnością wpłynie na poprawę kapitału społecznego i ludzkiego w gminie.

W ramach celu operacyjnego „Wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa” realizowane będą również działania z zakresu upowszechniania kultury i dziedzictwa kulturowego, w tym opieki nad obiektami zabytkowymi. Dziedzictwo kulturowe stanowi dorobek materialny poprzednich pokoleń, a także dorobek czasów współczesnych. Jest to wartość materialna i niematerialna określająca pochodzenie i kulturę. Dziedzictwo kulturowe jest fundamentem tożsamości danej społeczności, dlatego ważna jest jego ochrona w celu zachowania dorobku dla przyszłych pokoleń. Z tego zakresu w Strategii wyznaczone zostały dwa kierunki: ochrona zasobów kulturowych oraz poszerzenie oferty kulturalnej. Niniejsze kierunki działań obejmują również edukację mieszkańców i wzrost świadomości społecznej dotyczący zachowania i pielęgnowania dziedzictwa kulturowego regionu poprzez organizację różnego rodzaju działań. W ich ramach planowane jest również stworzenie Gminnego Centrum Kultury, Sportu i Rekreacji.

Kolejnym aspektem jest aktywizacja i pomoc społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. W tym zakresie zaplanowano realizację nowych programów aktywizujących dla osób starszych i niepełnosprawnych, likwidację barier architektonicznych, wsparcie rodzin z problemami

społecznymi i zagrożonych wykluczeniem społecznym, zmniejszenie liczby osób korzystających z usług pomocy społecznej oraz zapewnianie wsparcia dla osób z uzależnieniami. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa sprawia, iż kluczowa jest intensyfikacja działań samorządu w tym zakresie i powoduje to zmianę zapotrzebowania na usługi społeczne. Aktywizacja mieszkańców wykluczonych społecznie zachęca ich do uczestnictwa w różnych inicjatywach społecznych, programach i projektach. Dzięki temu mają oni możliwość nawiązania kontaktów z innymi mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi i instytucjami. Aktywność taka przyczynia się do wzrostu zaufania, współpracy i rozwoju społeczności lokalnej, a w dalszej perspektywie do rozwoju kapitału społecznego i ludzkiego gminy.

Trzeci cel ma za zadanie zwiększenie atrakcyjności infrastruktury i oferty sportowej oraz rekreacyjnej. W ramach niniejszego celu zaplanowano stworzenie i modernizację obiektów sportowych i rekreacyjnych na terenie gminy. Realizacja zadań w tym zakresie rozwinie również ofertę turystyczną gminy oraz spowoduje napływ osób odwiedzających. Tereny wypoczynkowo-rekreacyjne oraz miejsca spędzania czasu wolnego wpłyną także na wzrost aktywności ruchowej mieszkańców oraz spowodują ogólną poprawę kondycji fizycznej i zdrowotnej. Działania dla osób młodych sprzyjają rozwojowi społeczno-ekonomicznemu jednostki samorządu terytorialnego, gdyż to młodzi ludzie stanowią siłę napędową współczesnych społeczeństw. Powyższe czynniki społeczne mają wpływ na trwalsze budowanie relacji społecznych oraz na poprawę tożsamości lokalnej. Ponadto tworzą podstawę do rozwoju społecznego i gospodarczego. Aktywne społeczeństwo wpływa m.in. na wzrost aktywności organizacji pozarządowych, działających na rzecz rozwoju lokalnego i podniesienia poziomu życia mieszkańców. Realizacja wyżej określonych celów operacyjnych poprawi jakość życia mieszkańców oraz uatrakcyjni wizerunek gminy.

Tabela 6. Cel strategiczny 1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
Cel operacyjny 1.1. Wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa					
Zwiększenie jakości edukacji	- wzrost jakości edukacji - poprawa dostępu do edukacji - poprawa bazy obiektów oświatowych - wzrost dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3	- Liczba zrealizowanych projektów poprawiających jakość edukacji; - Liczba doposażonych jednostek oświatowych; - Liczba wybudowanych żłobków.	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne; - Rządowy program Maluch +.	- Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; - Jednostki oświatowe.	do2030
Ochrona zasobów kulturowych	- poprawa stanu zabytków - wzrost świadomości społecznej dotyczącej zachowania dziedzictwa kulturowego	- Liczba zabytków i obiektów zabytkowych, których stan technicznych uległ poprawie; - Liczba zorganizowanych działań o tematyce kształtowania dziedzictwa kulturowego.	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne.	- Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; - Jednostki kultury; - Jednostki oświatowe.	do2030
Poszerzenie oferty kulturalnej	- obiekty kultury w dobrym stanie technicznym - poprawa dostępności mieszkańców do usług kultury - integracja społeczeństwa - rozwój oferty bibliotecznej i dotarcie do szerszego grona odbiorców	- Liczba stworzonych Gminnych Centrów Kultury, sportu i rekreacji; - Liczba zrealizowanych działań z zakresu poszerzania oferty kulturalnej.	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne.	- Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; - Jednostki kultury; - Jednostki oświatowe.	do2030
Wsparcie organizacji pozarządowych	- integracja społeczeństwa - poprawa jakości życia mieszkańców - wzrost udziału mieszkańców w życiu publicznym gminy	- Liczba organizacji pozarządowych uczestniczących w życiu publicznym gminy; - Liczba projektów realizowanych z organizacjami pozarządowymi.	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	- Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; - Jednostki kultury.	do2030
Cel operacyjny 1.2. Aktywne społeczeństwo, które nie jest wykluczone społecznie					
Poprawa warunków funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych	wzrost dostępności infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnością	- Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych; - Liczba działań aktywizujących skierowanych do osób starszych;	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	- Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; - Gminny Ośrodek	do2030

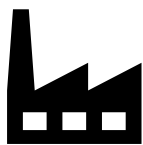
Strategia Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	– rozwinięta oferta usług społecznych skierowanych do seniorów – nowe programy aktywizujące osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami, – rozwój usług opiekuńczych – zwiększona liczba obiektów dla osób starszych i niepełnosprawnych	– Liczba utworzonych nowych programów aktywizujących osoby starsze; – Liczba uczestników działań aktywizujących; – Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem; – Liczba obiektów dla osób starszych i niepełnosprawnych.		Pomocy Społecznej.	
Wsparcie rodzin z problemami społecznymi i zagrożonych wykluczeniem społecznym	– zwiększona liczba programów profilaktycznych – spadek liczby osób korzystających z usług pomocy społecznej	– Liczba programów profilaktycznych; – Liczba rodzin objęta wsparciem asystenta rodziny; – Liczba osób korzystających z usług pomocy społecznej.	– Budżet gminy; – Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	– Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.	do2030
Zapewnienie form wsparcia dla osób z uzależnieniami	– rozwinięta oferta pomocy skierowana dla osób z uzależnieniami – aktywizacja osób wykluczonych społecznie z powodu uzależnień	– Liczba przeprowadzonych działań z zakresu wsparcia dla osób z uzależnieniami.	– Budżet gminy; – Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	– Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.	do2030
Cel operacyjny 1.3. Atrakcyjna infrastruktura sportowo-rekreacyjna					
Rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	– rozwój oferty spędzania wolnego czasu – wzrost liczby obiektów i obszarów sportowych, rekreacyjnych i wypoczynkowych – rozwój oferty turystycznej – promocja gminy	– Liczba stworzonych Gminnych Centrów Kultury, sportu i rekreacji; – Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych obiektów sportowych i rekreacyjnych; – Liczba wyznaczonych nowych obszarów rekreacyjno-wypoczynkowych; – Liczba organizowanych wydarzeń.	– Budżet gminy; – Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	– Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030

Źródło: Opracowanie własne

Cel strategiczny: 2. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo:

- Cel operacyjny 2.1. Wysoka przedsiębiorczość mieszkańców,
- Cel operacyjny 2.2. Rozbudowana infrastruktura techniczna,
- Cel operacyjny 2.3. Dobre warunki dla rozwoju mieszkalnictwa.

Na terenie gminy Kowala zdiagnozowano problem niewystarczająco rozwiniętego sektora przedsiębiorstw (zbyt mało miejsc pracy, brak ofert pracy dla osób o wysokich kwalifikacjach). Mieszkańcy gminy znajdują jednak prace na terenie pobliskiego Radomia, w którym funkcjonują specjalne tereny i strefy przemysłowo-inwestycyjne, skupiające zakłady pracy. Z tego powodu gmina powinna skupić się na wprowadzaniu instrumentów ułatwiających procedury formalne związane z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej oraz na kształtowaniu postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców poprzez działania edukacyjne. Realizacja działań w tych kierunkach prowadzi do zwiększenia liczby przedsiębiorców na swoim terenie (przede wszystkim mikro i małych przedsiębiorstw), powstanie nowych miejsc pracy oraz wzrostu poziomu wiedzy mieszkańców z zakresu zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Przeważającą część gminy Kowala pokrywają użytki rolne, co kwalifikuje ją jako typową gminę rolniczą. Rolnictwo stanowi na tutejszym obszarze ważną gałąź gospodarki i zapewnia miejsca pracy dla znacznej części mieszkańców. Z tego powodu jako jeden z kierunków działań wyznaczono wsparcie rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, który powinien przynieść intensyfikację rolnictwa, osiągnięcie wysokiego poziomu produkcji rolnej oraz wzrost jakości produktów rolniczych. Do głównych zadań w tym zakresie zaliczyć można m.in. organizację cyklu szkoleń i kompleksowego systemu informacji dla rolników oraz wsparcie rozwoju ekologicznych gospodarstw rolnych poprzez np. dotacje czy doradztwo.

W przeprowadzonej ankiecie wśród mieszkańców wskazano na zły stan techniczny dróg i infrastruktury okołodrogowej (brak chodników i dróg dla rowerów, niewystarczające oświetlenie, zbyt mała liczba sygnalizacji świetlnych i progów zwalniających), co świadczy o dużej potrzebie poprawy infrastruktury drogowej. Wychodząc temu naprzeciw, gmina zaplanowała działania z zakresu rozbudowy i modernizacji infrastruktury drogowej i okołodrogowej na swoim terenie, które posłużą m.in. polepszeniu stanu dróg, poprawy komfortu transportu drogowego, skrócenia czasu dojazdów oraz wzrostowi bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego. Na uwagę zasługuje również kwestia budowy drogi ekspresowej S12 przez obszar gminy. Obecnie dla niniejszego odcinka toczy się postępowanie administracyjne prowadzone przez Regionalną

Dyrekcję Ochrony Środowiska w Warszawie. Realizacja drogi ekspresowej S12 znacznie poprawi dostępność komunikacyjną gminy oraz spowoduje wzrost atrakcyjności terenów położonych wokół niej, szczególnie dla obiektów usługowych, magazynowych i produkcyjnych.

Dostęp do podstawowej infrastruktury technicznej wpływa na możliwość prowadzenia inwestycji na danym obszarze, podwyższając jego atrakcyjność inwestycyjną. W związku z powyższym do kierunków zaliczono również rozbudowę i modernizację infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej i teleinformatycznej. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej wpływa nie tylko na poprawę bezpieczeństwa i zwiększenie jakości życia mieszkańców, ale także na możliwość lepszego funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Rozbudowa infrastruktury technicznej będzie również postępować równolegle z pojawieniem się potrzeb związanych z rozwojem inwestycji.

W Strategii wyznaczono również kierunek działań związany ze wsparciem transportu publicznego i rozwoju zrównoważonej mobilności miejskiej Obszaru Funkcjonalnego Radomia. Ma on na celu stworzenie wspólnego miejskiego systemu transportu, który wpłynie na m.in. spełnienie potrzeby mobilności osób oraz gospodarki w mieście Radomiu i w jego obszarze funkcjonalnym, przy zapewnieniu lepszej jakości życia.

Jedną z ważniejszych planowanych inwestycji do realizacji na obszarze gminy jest rozwój sieci gazowej. Urządzenia zasilane gazem ziemnym są praktyczne, wygodne, ekonomiczne i przyjazne dla środowiska. Gaz ziemny spala się bez powstawania dymu i sadzy, co odciąża środowisko naturalne i eliminuje działania związane z utrzymaniem czystości. Ponadto gazyfikacja zwiększa także atrakcyjność danego obszaru.

Wysoka dostępność i jakość technologii cyfrowych podnosi zarówno poziom życia mieszkańców, jak i sprawne funkcjonowanie i rozwój gospodarki. W obliczu dynamicznie rosnącego zapotrzebowania na technologie cyfrowe najistotniejsze jest wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do Internetu szerokopasmowego o wysokich przepustowościach. W związku z tym przewiduje się rozbudowę światłowodowej sieci telekomunikacyjnej oraz sieci komórkowej.

Gmina Kowala zlokalizowana jest w sąsiedztwie Radomia, który podlega procesowi suburbanizacji. Należy dążyć do wzrostu konkurencyjności gminy na rynku mieszkaniowym, aby przyciągnąć nowych mieszkańców i deweloperów. Do głównych zadań w tym zakresie zaliczyć można: wyznaczanie nowych obszarów pod rozwój mieszkalnictwa, co wpłynie na poprawę

standardów urbanistycznych i planowany rozwój zabudowy, wdrożenie szybszego procesowania postępowań administracyjnych dotyczących inwestycji mieszkaniowych, które mają zachęcić potencjalnych deweloperów do inwestycji. Istotna jest także promocja terenów pod zabudowę mieszkaniową, pozwalająca dotrzeć do szerszego grona deweloperów. Ponadto jednym z zadań własnych samorządu gminnego jest prowadzenie polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli. W ramach tego obowiązku na gminie ciąży także zobowiązanie utrzymania substancji mieszkaniowej w należytym stanie, w tym konieczność przeprowadzania wymaganych napraw i remontów swoich zasobów mieszkaniowych. Z tego powodu wyznaczono niniejszy kierunek zadań, w ramach którego zakłada się nie tylko ich modernizację, ale również budowę nowych gminnych obiektów mieszkalnych. Działania te poprawią stan techniczny budynków i lokali oraz estetykę zasobu mieszkaniowego gminy, przez co pozytywnie wpłyną na poprawę jej wizerunku i zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych mieszkańców.

Tabela 7. Cel strategiczny 2. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
Cel operacyjny 2.1. Wysoka przedsiębiorczość mieszkańców					
Kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców poprzez działania edukacyjne	- wysoki poziom wiedzy mieszkańców z zakresu zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej - zwiększenie liczby przedsiębiorców na terenie gminy	- Liczba zarejestrowanych nowych podmiotów gospodarczych; - Liczba uczestników działań edukacyjnych.	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030
Wsparcie rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego	- wzrost jakości produktów rolniczych - intensyfikacja rolnictwa oraz osiągnięcie wysokiego poziomu produkcji rolnej	Liczba działań podjętych w zakresie rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego.	- Budżet gminy; - Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	- Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; - Mieszkańcy gminy (rolnicy); - Podmioty prywatne.	do2030
Wprowadzenie instrumentów ułatwiających procedury formalne związane z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej	- zwiększenie liczby przedsiębiorców na terenie gminy - powstanie nowych miejsc pracy - promocja gminnych terenów inwestycyjnych	Liczba wprowadzonych instrumentów.	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030
Cel operacyjny 2.2. Rozbudowana infrastruktura techniczna					
Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej i okółdrogowej	- dobry stan techniczny dróg - poprawa komfortu transportu drogowego - wzrost liczby miejsc parkingowych - przeniesienie ruchu rowerowego na wyznaczone drogi dla rowerów - zapewnienie spójnej sieci dróg dla rowerów - wzmocnienie potencjału turystyki rowerowej - zmniejszenie emisji liniowej zanieczyszczeń - rozwój infrastruktury ładowania pojazdów elektrycznych	- Długość zmodernizowanych dróg; - Liczba miejsc parkingowych; - Długość wybudowanych dróg dla rowerów i ciągów pieszo-rowerowych; - Liczba wybudowanych punktów ładowania pojazdów elektrycznych; - Liczba punktów rozbudowanego lub zmodernizowanego oświetlenia ulicznego.	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	- Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; - Właściciele i Zarządcy dróg.	do2030

Strategia Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	- wysoki poziom bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego - podniesienie efektywności energetycznej oświetlenia ulicznego				
Rozbudowa infrastruktury wodociągowej	- wysokiej jakości infrastruktura wodociągowa, - zapewnienie bieżących dostaw wody, - zwiększony dostęp mieszkańców do sieci wodociągowej, - stacje uzdatniania wody w dobrym stanie.	- Długość sieci wodociągowej; - Przewidywana liczba osób korzystających z ulepszonego zaopatrzenia w wodę; - Liczba wybudowanych i zmodernizowanych stacji uzdatniania wody.	- Budżet gminy; - NFOŚiGW w Warszawie; - WFOŚiGW w Warszawie; - KPGK Sp. z o.o.; - PROW 2021-2027; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030
Rozbudowa infrastruktury kanalizacyjnej	- wysokiej jakości infrastruktura kanalizacyjna - zwiększony dostęp mieszkańców do sieci kanalizacyjnej - wzrost liczby przydomowych oczyszczalni ścieków - wzrost liczby zbiorników bezodpływowych - zbiorniki bezodpływowe w dobrym stanie technicznym - efektywnie funkcjonujący gminny zakład usług komunalnych	- Długość sieci kanalizacyjnej; - Liczba mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej; - Udział ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej na obszarach wiejskich; - Liczba rozbudowanych i zmodernizowanych oczyszczalni ścieków; - Liczba wybudowanych przydomowych oczyszczalni ścieków; - Liczba wyremontowanych zbiorników bezodpływowych.	- Budżet gminy; - PROW 2021-2027 - Środki własne mieszkańców; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	- Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; - Mieszkańcy gminy.	do2030
Wsparcie transportu publicznego i rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej	- poprawa komfortu transportu drogowego i kolejowego - zmniejszenie natężenia ruchu na drogach - zwiększenie mobilności osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości przemieszczania się (m.in. seniorzy czy dzieci i młodzież) - zmniejszenie emisji liniowej zanieczyszczeń	- Długość dróg dla rowerów; - Liczba wybudowanych i zmodernizowanych przystanków komunikacji autobusowej; - Liczba utworzonych obiektów infrastruktury P&R i B&R;	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030

Strategia Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	– skrócenie czasu podróżowania transportem publicznym – przeniesienie ruchu rowerowego na wyznaczone drogi dla rowerów – zapewnienie spójnej sieci dróg dla rowerów – wzmocnienie potencjału turystyki rowerowej	– Liczba wybudowanych i zmodernizowanych przystanków kolejowych.			
Rozbudowa sieci gazowej	– funkcjonująca infrastruktura gazowa – dostęp mieszkańców do sieci gazowej	– Długość sieci gazowej; – Liczba mieszkańców korzystających z sieci gazowej; – Liczba wybudowanych przyłączy gazowych.	– Budżet gminy; – Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	– Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030
Rozbudowa sieci teleinformatycznej i elektroenergetycznej	– zwiększony dostęp mieszkańców do sieci światłowodowej – rozbudowana przewodowa i bezprzewodowa infrastruktura teleinformatyczna – sieć elektroenergetyczna w dobrym stanie technicznym	– Liczba gospodarstw domowych wyposażonych w urządzenie z dostępem do sieci światłowodowej; – Długość sieci elektroenergetycznej; – Liczba poważnych awarii sieci elektroenergetycznej.	– Budżet gminy; – Środki własne podmiotów zewnętrznych; – Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	– Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; – Podmioty zewnętrzne.	do2030
Budowa nowych i modernizacja istniejących przystanków kolejowych na obszarze województwa mazowieckiego	– przystanki kolejowe w dobrym stanie technicznym	– Liczba wybudowanych i zmodernizowanych przystanków kolejowych.	– Budżet PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.; – Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	– PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.;	do2030
Budowa sieci szkieletowej regionalnych tras rowerowych	– zmniejszenie natężenia ruchu na drogach – zmniejszenie emisji liniowej zanieczyszczeń – przeniesienie ruchu rowerowego na wyznaczone drogi dla rowerów – zapewnienie spójnej sieci dróg dla rowerów – wzmocnienie potencjału turystyki rowerowej	– Długość dróg dla rowerów;	– Budżet województwa; – Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	– Zarząd Województwa Mazowieckiego.	do2030
Cel operacyjny 2.3.					
Dobre warunki dla rozwoju mieszkalnictwa					
Wspieranie działań służących rozwojowi budownictwa mieszkaniowego	– wzrost liczby mieszkań – wzrost liczby mieszkańców	– Liczba powstałych nowych mieszkań na terenie gminy;	– Budżet gminy; – Publiczne pozabudżetowe	– Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030

Strategia Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	- wzrost dochodów gminy związanych z podatkiem od nieruchomości - promocja gminy	Liczba osób meldujących się na terenie gminy.	fundusze krajowe i zagraniczne.		
Modernizacja obecnych budynków i mieszkań komunalnych oraz budowa nowych	- dobry stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego - wzrost liczby budynków i mieszkań komunalnych	- Liczba zmodernizowanych budynków i mieszkań komunalnych; - Liczba wybudowanych nowych budynków komunalnych.	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030

Źródło: Opracowanie własne

Cel strategiczny: 3. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska:

- Cel operacyjny 3.1. Adaptacja do zmian klimatu,
- Cel operacyjny 3.2. Dobra jakość środowiska przyrodniczego,
- Cel operacyjny 3.3. Ukształtowany ład przestrzenny.

Zaplanowane działania w ramach celu 3 przyczyniają się do poprawy stanu środowiska, wpływają na zrównoważony rozwój i prawidłowe funkcjonowanie gminy. Cechą zrównoważonego i harmonijnego rozwoju jest właśnie równowaga pomiędzy tymi elementami, która polega na wyodrębnieniu mocnych stron każdego elementu i niwelowaniu działań powodujących negatywne skutki i konsekwencje.

Występujące w ostatnich kilku dekadach skutki zmieniającego się klimatu, zwłaszcza wzrostu temperatury, częstotliwości i nasilania zjawisk ekstremalnych, systematycznie się pogłębiają. Stanowią tym samym zagrożenie dla społecznego i gospodarczego rozwoju wielu krajów na świecie, w tym także dla Polski. Konieczne jest zatem podjęcie działań na rzecz dostosowania się (adaptacji) do prognozowanych skutków zmian klimatu, które powinny być realizowane jednocześnie z działaniami ograniczającymi emisję gazów cieplarnianych (mitygacja). Biorąc powyższe pod uwagę, gmina zaplanowała działania z zakresu realizacji działań niskoemisyjnych i poprawy jakości powietrza, w tym termomodernizacji budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej oraz wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Dodatkowo zakłada się również prowadzenie działań mających na celu ochronę zasobów środowiska przyrodniczego, edukacji ekologicznej oraz racjonalnej gospodarki odpadami, w tym wsparcie działań na rzecz skutecznego usuwania azbestu.

Ład przestrzenny to takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Jest on jednym z podstawowych elementów wpływających na postrzeganie atrakcyjności gminy. Uporządkowana przestrzeń wpływa na zrównoważony rozwój i prawidłowe funkcjonowanie gminy, dlatego tak ważna jest aktualizacja dokumentów planistycznych porządkująca jej przestrzeń oraz zachowanie obecnych i wyodrębnienia potencjalnych nowych obszarów rozwojowych, które tworzyłyby harmonijny układ z już istniejącymi. Istotnymi elementami każdego układu przestrzennego jest również infrastruktura techniczna i komunikacyjna oraz środowisko przyrodnicze i kulturowe.

Jednym z kierunków działań jest także współpraca gminy na poziomie ponadlokalnym, która w głównej mierze polegać będzie na dążeniu do wspólnej realizacji określonych działań, służących rozwojowi społeczno-gospodarczemu tutejszemu regionowi. Gmina Kowala należy m.in. do Lokalnej Grupy Działania Wspólny Trakt czy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomia. W ich ramach realizować będą zintegrowane, kompleksowe projekty dotyczące podniesienia jakości infrastruktury czy wzrostu potencjału gospodarczego i poprawy warunków życia mieszkańców. Właściwie zaplanowane i przeprowadzone inwestycje ponadlokalne mogą znacznie przyczynić się do długoterminowego i zrównoważonego rozwoju gminy.

Tabela 8. Cel strategiczny 3. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
Cel operacyjny 3.1. Adaptacja do zmian klimatu					
Realizacja działań niskoemisyjnych w ramach poprawy stanu powietrza atmosferycznego	– spadek emisji zanieczyszczeń – poprawa komfortu cieplnego w budynkach – poprawa efektywności energetycznej budynków – dostępność nowoczesnych rozwiązań technicznych – adaptacja do zmian klimatu – poprawa stanu środowiska – wzrost świadomości społecznej na temat jakości powietrza	– Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych; – Liczba budynków mieszkalnych i obiektów publicznych poddanych termomodernizacji; – Liczba przeprowadzonych działań niskoemisyjnych.	– Budżet gminy; – Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; – NFOŚiGW w Warszawie; – WFOŚiGW w Warszawie; – Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	– Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; – Podmioty prywatne; – Właściciele i zarządcy obiektów.	do2030
Rozwój odnawialnych źródeł energii	– wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii – dostępność nowoczesnych rozwiązań technicznych – poprawa efektywności energetycznej budynków – wzrost świadomości społecznej na temat jakości powietrza	– Liczba wybudowanych instalacji OZE; – Produkcja energii cieplnej oraz elektrycznej z nowo wybudowanych instalacji wykorzystujących OZE.	– Budżet gminy; – Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; – NFOŚiGW w Warszawie; – WFOŚiGW w Warszawie; – Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	– Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; – Podmioty prywatne; – Właściciele i zarządcy obiektów.	do2030
Wzrost bezpieczeństwa	– wzrost poziomu bezpieczeństwa mieszkańców – zmniejszenia ryzyka oddziaływania zdarzeń meteorologicznych o dużej intensywności	– Liczba dofinansowanych jednostek OSP; – Wysokość wsparcia Komendy Miejskiej Policji w Radomiu.	– Budżet gminy; – Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	– Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030
Cel operacyjny 3.2. Dobra jakość środowiska przyrodniczego					
Ochrona i poprawa stanu zasobów przyrodniczych	– zasoby przyrodnicze gminy w dobrym stanie	– Liczba zrealizowanych działań z zakresu utrzymania istniejących obszarów zieleni	– Budżet gminy; – Budżet RDOŚ;	– Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; – RDOŚ.	do2030

Strategia Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	- stała kontrola stanu środowiska przyrodniczego - wzrost powierzchni objętej ochroną prawną	- urządzonej oraz tworzenie nowych lokalnych i regionalnych terenów zieleni; - Powierzchnia terenów zieleni; - Powierzchnia obszarów objętych ochroną prawną.	Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.		
Edukacja ekologiczna mieszkańców	zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców	Liczba przeprowadzonych działań i szkoleń edukacyjnych.	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030
Sprawny system gospodarowania odpadami	- funkcjonalny system gospodarowania odpadami komunalnymi - prawidłowe gromadzenie i pozbywanie się odpadów przez mieszkańców, w tym odpadów z działalności rolniczej - spadek udziału wyrobów azbestowych	- Ilość odpadów komunalnych zebranych w sposób selektywny; - Ilość azbestu poddanego utylizacji; - Ilość folii rolniczej poddanego utylizacji; - Liczba zlikwidowanych tzw. „dzikich wysypisk”;	- Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie;	do2030
Cel operacyjny 3.3. Ukształtowany ład przestrzenny					
Współpraca gminy na poziomie ponadlokalnym	realizacja działań i inwestycji ponadlokalnych	Liczba zrealizowanych działań i inwestycji ponadlokalnych.	- Budżet gminy; - Środki własne jednostek zewnętrznych; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.	- Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie; - Lokalna Grupa Działania; - Miejski Obszar Funkcjonalny Radomia; - Starostwo Powiatowe w Radomiu; - Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego.	do2030
Poprawa spójności zagospodarowania przestrzennego	rozwój nowej zabudowy z zachowaniem przyjętego ładu przestrzennego	Liczba sporządzonych i poddanych aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.	Budżet gminy.	Urząd Gminy w Kowali - Stępcinie	do2030

Źródło: Opracowanie własne

3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

3.1. Struktura sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych

Gmina Kowala jest gminą wiejską położoną w południowej części województwa mazowieckiego, w powiecie radomskim, przy południowej granicy miasta Radomia. W skład gminy wchodzi 19 sołectw: Augustów, Bardzice, Dabrowka Zabłotnia, Grabina, Huta Mazowskańska, Kończyce – Kolonia, Kosów, Kotarvice, Kowala-Stępocina, Ludwinów, Maliszów, Mazowszany, Młodocin Mniejszy, Parznice, Romanów, Rożki, Ruda Mała, Trabllice i Zenonów.

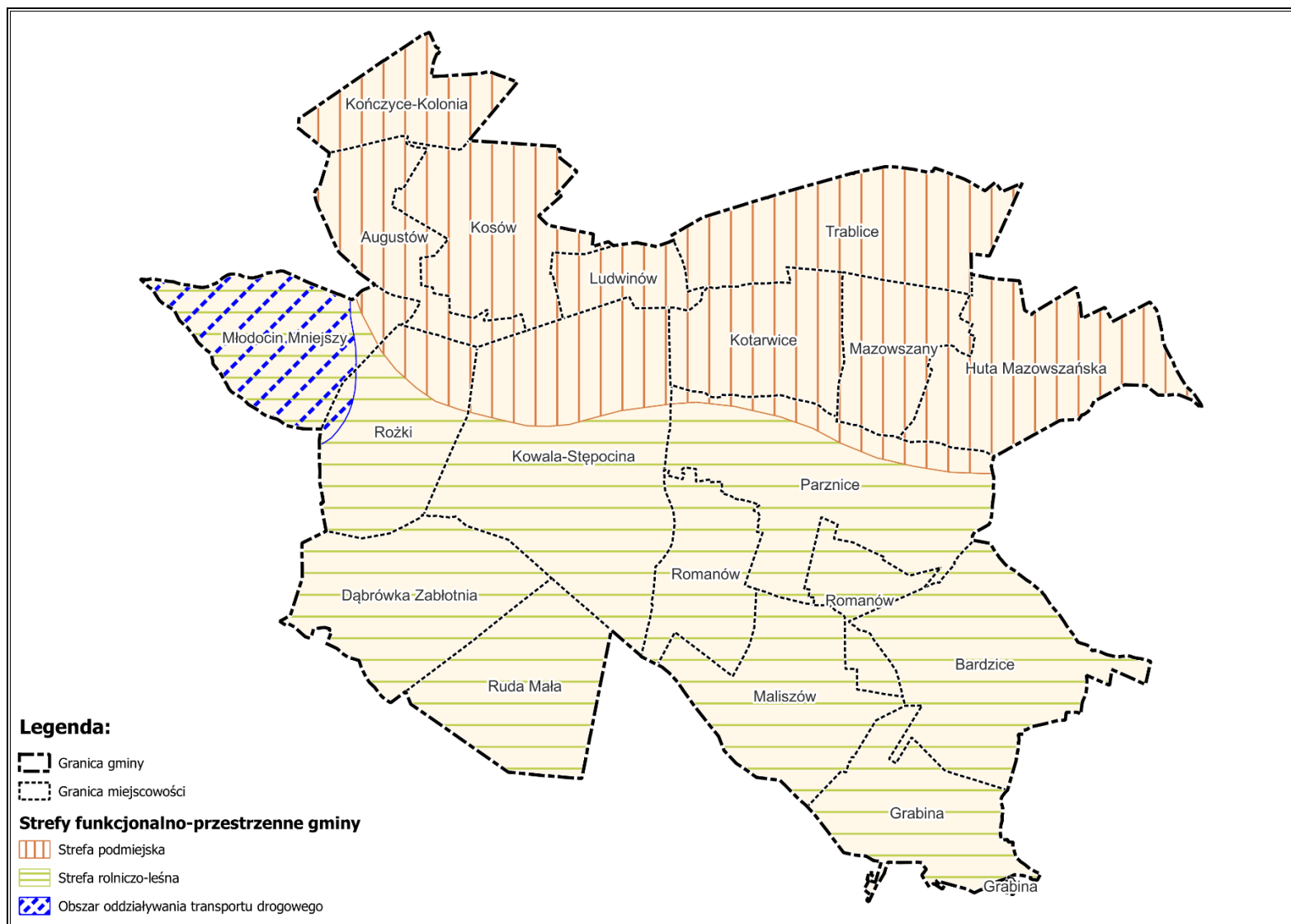
Powierzchnia gminy Kowala wynosi 74,67 km², co stanowi 4,88% powierzchni powiatu. Pod względem zagospodarowania przeważają użytki rolne. Gmina charakteryzuje się rolniczym charakterem i niedużym udziałem lasów w strukturze użytkowania gruntów. W poszczególnych miejscowościach dominuje zabudowa jednorodzinna wraz z zabudową zagrodową, uzupełniona o podstawowe funkcje usługowe. Południowa część gminy charakteryzuje się luźniejszą zabudową, gdzie przeważają gospodarstwa rolne, natomiast część północna granicząca bezpośrednio z miastem Radom, jest rejonem najintensywniejszego rozwoju zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Obszary i tereny usługowe oraz produkcyjno-magazynowe występują pojedynczo wśród zabudowy mieszkaniowej. Głównym ośrodkiem usługowo-społecznym jest miejscowość Kowala-Stępocina, gdzie skupiona jest większość usług publicznych. Do pozostałych miejscowości zaspokajających podstawowe potrzeby ludności należą Kończyce-Kolonia, Trabllice, Kotarvice, Mazowszany, Parznice, Młodocin Mniejszy i Bardzice.

W przestrzeni gminy wyodrębnić można 2 różne strefy przestrzenne o zróżnicowanych politykach rozwoju:

- strefa podmiejska – obejmująca obecne i przyszłe obszary przewidziane do intensywnej zabudowy mieszkaniowej i działalności gospodarczej, związane z procesem suburbanizacji miasta Radomia. Zmiany te przyjmują charakter trwałych i istotnie wpływają na formę tych terenów, dlatego przy planowaniu zagospodarowania tych obszarów powinno się preferować formy podmiejskie.
- strefa rolniczo-leśna – obejmująca pozostałe tereny obszaru wiejskiego, wskazane do intensyfikacji produkcji rolnej.

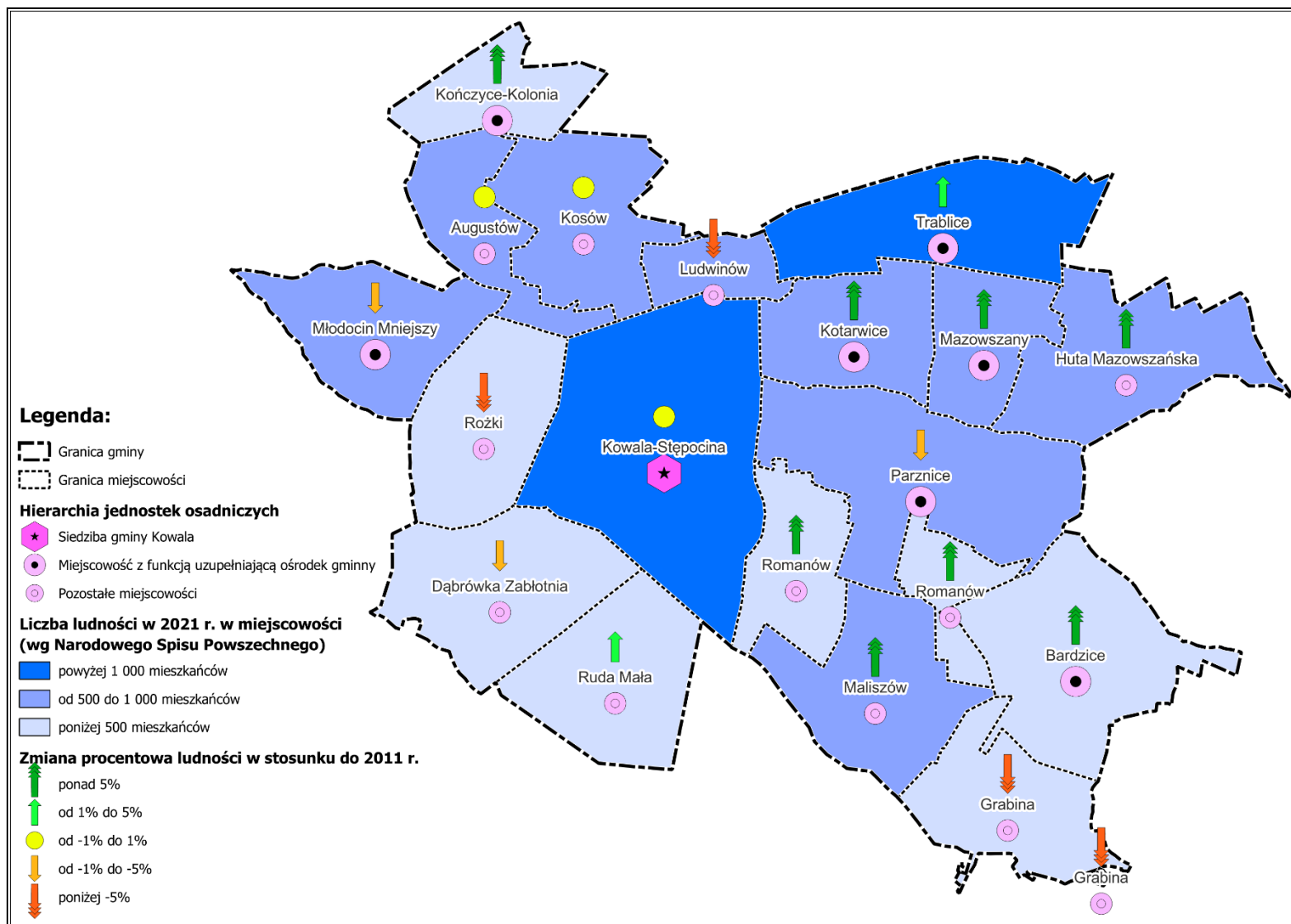
Na terenie gminy wyróżnić można również obszar oddziaływania transportu drogowego, który obejmuje tereny, których funkcjonowanie jest częściowo zdeterminowane przez ponadlokalny układ transportowy przebiegającej w ich bezpośrednim sąsiedztwie drogi ekspresowej S7.

Rysunek 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Strefy funkcjonalno-przestrzenne

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 2. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Struktura osadnicza

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Zagospodarowanie terenu

Źródło: Opracowanie własne

Największe zapotrzebowanie na nowe tereny mieszkaniowe występuje na obszarze miejscowości sąsiadujących z miastem Radomiem, w których następują najbardziej dynamiczne zmiany w strukturze przestrzennej gminy związane z osadnictwem. W celu racjonalnego kształtowania przestrzeni wszystkie te miejscowości objęte zostały w pełni miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, dzięki którym zapewniona została kontrola nad rozprzestrzenianiem się zabudowy.

Zgodnie z zapisami Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego gmina Kowala należy do obszaru radomskiego, który zakwalifikowany został jako obszar o najniższym dostępie do dóbr i usług. Do zadań mających na celu poprawę stanu wskazuje się działania ukierunkowane na ożywienie gospodarcze obszaru, poprawę warunków życia mieszkańców, zahamowanie nadmiernej migracji ludzi wykształconych i przedsiębiorczych, podniesienie mobilności mieszkańców oraz zmniejszenie poziomu bezrobocia.

Ponadto gmina Kowala zaliczona została także do wiejskich obszarów funkcjonalnych uczestniczących w procesach rozwojowych. Są to tereny ściśle powiązane z najważniejszymi ośrodkami miejskimi regionu, położone w strefie oddziaływania potencjału rozwojowego miast. Obszary te charakteryzują się dobrymi połączeniami komunikacyjnymi z miastami i tym samym ułatwionym dostępem do rynku pracy, usług publicznych i usług wyższego rzędu. W gminach zlokalizowanych na tych terenach zauważalne jest zjawisko suburbanizacji oraz zatracania ich wiejskiego charakteru związanego z funkcjonowaniem gospodarstw rolnych.

3.2. System powiązań przyrodniczych

Gmina Kowala zgodnie z regionalizacją rolniczo-klimatyczną wg W. Okołowicza i D. Martyn, znajduje się w obrębie zaliczanym do mazowiecko-podlaskiej dzielnicy rolniczo-klimatycznej. Klimat na tym terenie określany jest, jako umiarkowany, ciepły, przejściowy, który kształtowany jest przez słabe wpływy kontynentalnych mas powietrza. Charakteryzuje się on suchym, upalnym latem i mroźną zimą. Średnioroczna suma opadów na obszarze gminy wynosi około 550 mm. Średnia długość okresu wegetacyjnego wynosi od 220 do 225 dni. Średnia temperatura powietrza w styczniu wynosi ok. -2°C, a w lipcu ok. 19°C, co przekłada się na średnią roczną temperaturę wynoszącą około 8,5°C.

Na terenie gminy nie występują duże kompleksy leśne. Większe skupiska lasów zlokalizowane są w okolicach miejscowości Kowala, Kosów, Rożki, Dąbrówka Zabłotnia. Romanów, Grabina oraz Huta Mazowskańska. W składzie gatunkowym dominuje sosna, brzoza i olcha. Przeważającym siedliskiem w lasach jest bór świeży i bór mieszany świeży z dominującym drzewostanem sosnowym i domieszką brzozy i dębu. Dodatkowo na wilgotniejszym podłożu występują także bory (drzewostan sosnowy) i lasy wilgotne (drzewostan grabowo – olchowo –

dębowy), natomiast w dolinach cieków i lokalnych zagłębieniach przeważa siedlisko olsu z dominującą olchą.

Zgodnie z danymi w Centralnym Rejestrze Form Ochrony Przyrody na terenie gminy znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

- obszar chronionego krajobrazu Iłża-Makowiec,
- 2 użytki ekologiczne: użytek 148 i użytek 149,
- 4 pomniki przyrody: Kamień Kotarwicki, Leśniczy Maciej, Szymon i Ludwik.

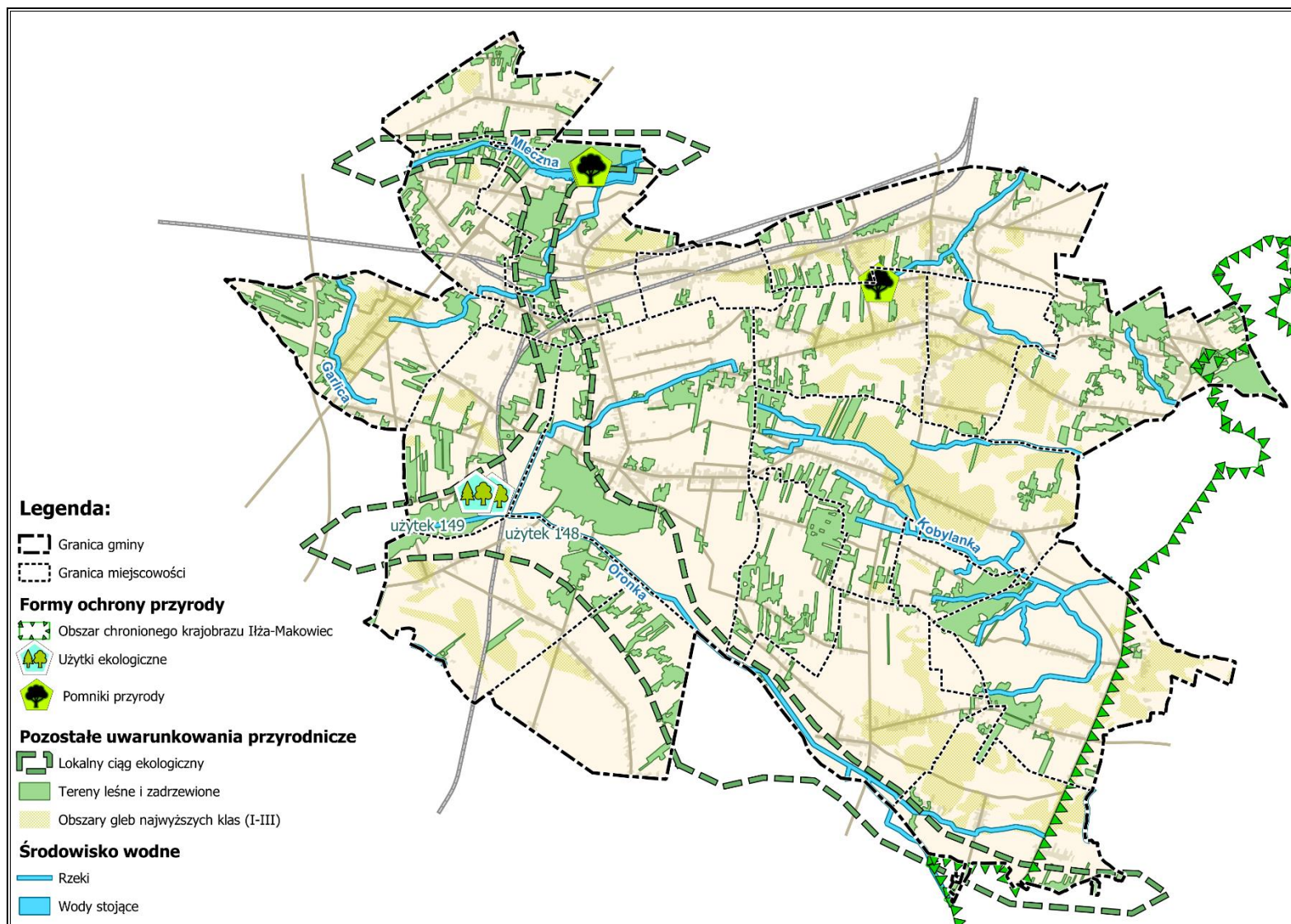
Pod względem hydrologicznym obszar gminy leży w dorzeczu Wisły. Wody powierzchniowe na tutejszym terenie mają charakter nizinny. Głównym ciekami przepływającym przez gminę jest rzeczka Mleczna. Pozostałymi ciekami są pomniejsze rzeczki i rowy melioracyjne. Brak jest również większych naturalnych zbiorników wód powierzchniowych. Zlokalizowane są natomiast małe jeziora i stawy.

Według Map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego dostępnych na stronie internetowej Informatycznego Systemu Ochrony Kraju na terenie gminy Kowala nie występuje obszar szczególnego zagrożenia powodzią od rzek.

Na terenie gminy można wyróżnić czwartorzędowe, kredowe i jurajskie piętro wodonośne. Czwartorzędowy poziom wodonośny znajduje się na głębokości od 5,0 do 26,0 m oraz na głębokości od 0,5 do 1,0 m w dolinach rzecznych. Według podziału Polski na 174 jednolite części wód podziemnych (jcwpd), teren gminy leży na obszarze dwóch jcwpd: obejmująca dominującą większość terenu gminy PLGW200087 oraz obejmująca południowy fragment gminy PLGW200086. Dodatkowo cały obszar gminy Kowala leży w obszarze udokumentowanego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 405 Niecka Radomska.

Na obszarze gminy Kowala na powierzchni wysoczyzn występują przede wszystkim zwietrzałe gliny zwałowe oraz naglinowe piaski pokrywowe, fluwioglacjalne i eoliczne, na których wykształciły się gleby brunatne wyługowane, płowe i bielcowe. Natomiast w dolinach rzek, na skale macierzystej powstały m.in. gleby zaliczane do mad piaszczystych i próchnicznych. Gleby wykazują umiarkowanie dobrą jakość do produkcji rolniczej. Najlepsze gleby klas chronionych I-III występują głównie we wschodniej części gminy i obejmują około 14% jej powierzchni. Gleby klasy IV zajmują około 34% powierzchni gminy, natomiast gleby klas V i VII około 52%.

Rysunek 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Środowisko przyrodnicze

Źródło: Opracowanie własne

Według podziału fizycznogeograficznego Polski obszar gminy Kowala położony jest na terytorium dwóch makroregionów fizyczno-geograficznych, tj. Wzniesień Południowomazowieckich i Wyżyny Kieleckiej, w obszarze mezoregionów: Równina Radomska oraz Przedgórze Iłżeckie, z czego dominującą większość obszaru gminy zajmuje Równina Radomska.

Równina Radomska to równina denudacyjna o zdegradowanej pokrywie utworów czwartorzędowych, pod którą występują warstwy jurajskie i kredowe, zapadające ku północnemu wschodowi. Równinę przecinają płytkie doliny Radomki, Iłżanki i Krępianki. Rzeźba terenu na obszarze gminy przedstawia typowo morenowy krajobraz z płaskimi wysoczyznami i zagłębieniami terenu.

Głównymi utworami przypowierzchniowymi występującymi na przeważającym terenie gminy Kowala są gliny lodowcowe młodsze wykształcone w okresie plejstocenu (złodowacenie środkowopolskie). Ponadto występują także płyty piasków eolicznych uformowanych podczas złodowacenia północnopolskiego oraz żwirów, piasków i glin moren czołowych, a także piasków i żwirów wodnolodowcowych młodszych pochodzących z okresu złodowacenia środkowopolskiego.

Pod względem występowania złóż kopalin na terenie gminy stwierdzono przede wszystkim złoża kruszyw naturalnych, z mniejszym udziałem złóż kopalin ilastych do produkcji łupkoprytu i glinoprytu. Obecnie na tutejszym obszarze znajdują się 2 aktywne obszary górnicze.

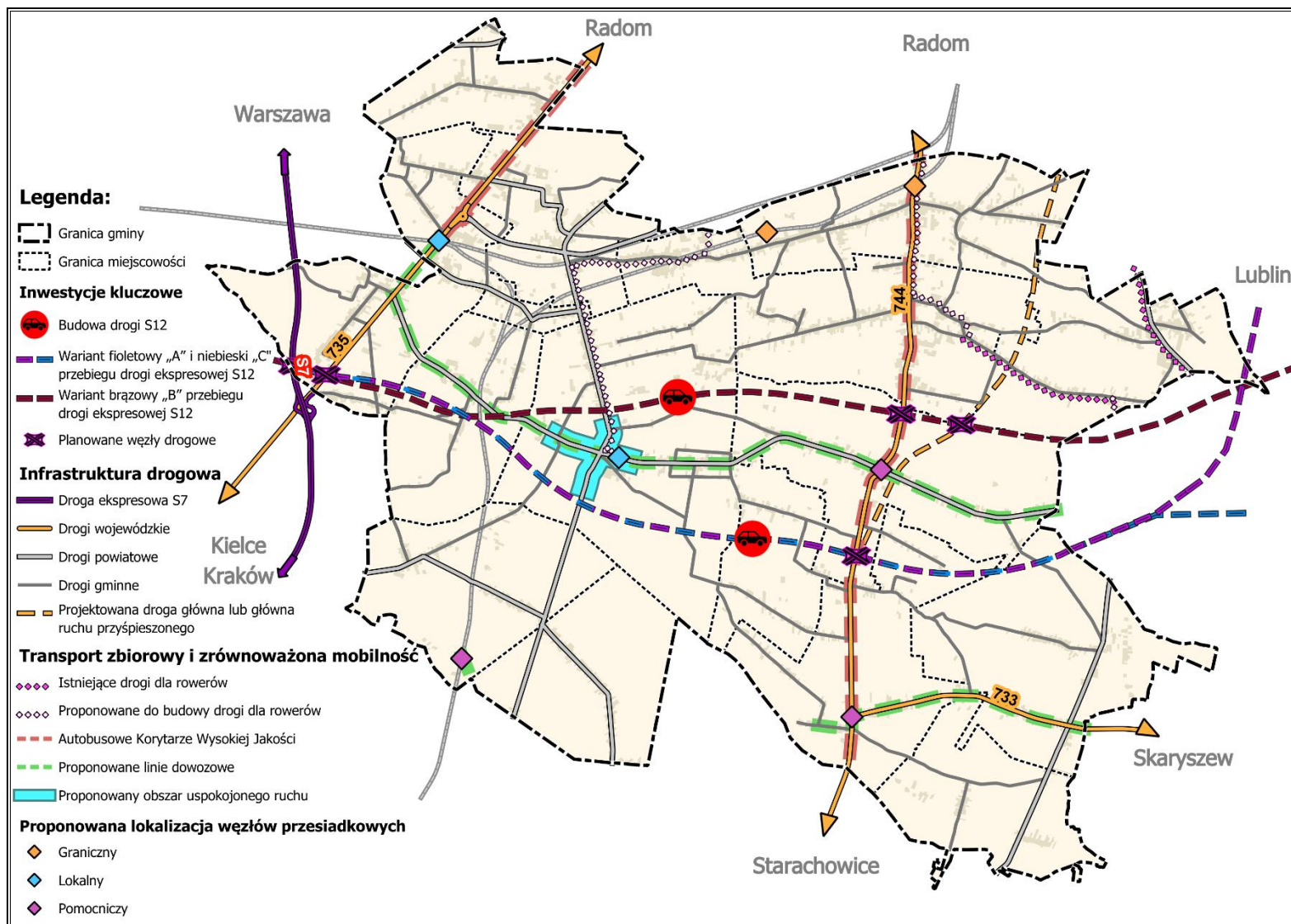
Zgodnie z mapą dostępną na stronie Państwowego Instytutu Geologicznego (System Ochrony Przeciwośmiskowej SOPO), na obszarze gminy znajdują się 3 obszary zagrożone ruchami masowymi.

3.3. Główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych

Gmina posiada korzystne położenie komunikacyjne. Układ drogowy na terenie gminy Kowala tworzą:

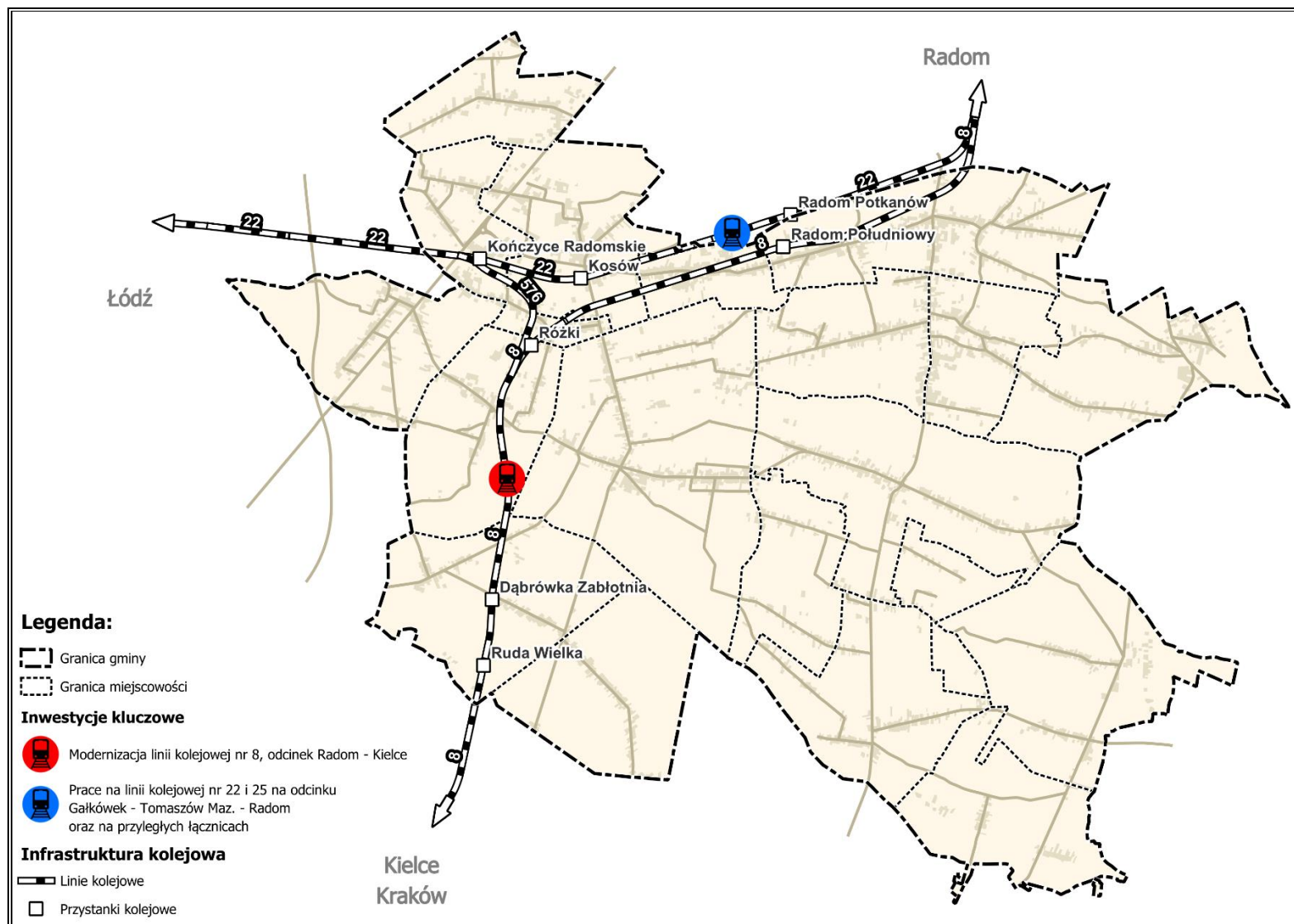
- fragment drogi ekspresowej S7 relacji Gdańsk – Warszawa – Kraków – Rąbka-Zdrój z węzłem Radom Południe.
- droga wojewódzka nr 744 relacji Radom – Starachowice,
- droga wojewódzka nr 735 (dawna DK 7) relacji Jedlanka – Szydłowiec,
- droga wojewódzka nr 733 relacji Karszówka – Maliszów,
- drogi powiatowe oraz drogi gminne i wewnętrzne.

Rysunek 5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Infrastruktura drogowa i rowerowa

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Infrastruktura kolejowa

Źródło: Opracowanie własne

Sieć dróg gminnych umożliwia komunikację między poszczególnymi jednostkami osadniczymi gminy. Na tutejszym obszarze występują także połączenia autobusowe, które umożliwiają przemieszczanie się.

Przez obszar gminy przebiegają również linie kolejowe państwowego znaczenia nr 8 i 22 oraz linia kolejowa nr 576. Na terenie gminy zlokalizowanych jest 7 przystanków kolejowych. Dodatkowo ruch gminny obsługuje także znajdujący się poza gminą przystanek Radom Potkańów. W Planie Zagospodarowania Województwa Mazowieckiego określone zostały dwie inwestycje kolejowe dotyczące obszaru gminy Kowala: „Modernizacja linii kolejowej nr 8, odcinek Radom – Kielce” oraz „Prace na linii kolejowej nr 22 i 25 na odcinku Gałkówki - Tomaszów Maz. - Radom oraz na przyległych łącznicach”.

Największym uwarunkowaniem rozwoju sieci drogowej na obszarze gminy jest kwestia budowy drogi ekspresowej S12. Obecnie dla niniejszego odcinka toczy się postępowanie administracyjne prowadzone przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Warszawie. We wniosku o uzyskanie DŚU jako preferowany wskazany został wariant B biegnący od obecnego węzła Radom Południe i omijający miejscowość Kowala-Stępocina od strony północnej, z węzłem drogowym między miejscowościami Mazowszany i Parznice na skrzyżowaniu z drogą wojewódzką nr 744. Gmina Kowala, wraz z sąsiednimi gminami postuluje jednak za wariantem C – korzystniejszym dla lokalnej społeczności i najmniej ingerującym w zabudowę miejscowości, grunty i środowisko przyrodnicze, który omija miejscowość Kowala-Stępocina od strony południowej. Realizacja drogi ekspresowej S12 znacznie poprawi dostępność komunikacyjną gminy oraz spowoduje wzrost atrakcyjności terenów położonych wokół niej, szczególnie dla obiektów usługowych, magazynowych i produkcyjnych.

Obecnie na terenie gminy drogi dla rowerów znajdują się wzdłuż ul. Skaryszewskiej i ul. Złotej w miejscowości Huta Mazowskańska. Zgodnie z opracowaniem „Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Gmin Obszaru Funkcjonalnego Radomia 2030+” postuluje się także:

- przedłużenie infrastruktury rowerowej od ul. Złotej w Hucie Mazowskańskiej do drogi wojewódzkiej nr 744 w Mazowszanach, a następnie dalej w kierunku północnym, w celu połączenia jej z miejską siecią rowerową Radomia,
- wybudowanie drogi dla rowerów przez miejscowość Ludwinów i Augustów łączącą centrum miejscowości Kowala-Stępocina z miejską siecią rowerową Radomia.

W zakresie zrównoważonej mobilności na obszarze gminy proponowane jest utworzenie następujących centrów przesiadkowych:

- dwa graniczne centra przesiadkowe w miejscowości Trablice,
- pomocnicze centrum przesiadkowe w miejscowości Parznice,

- pomocnicze centrum przesiadkowe w miejscowości Maliszów,
- pomocnicze centrum przesiadkowe w miejscowości Dąbrówka Zabłotnia,
- lokalne centrum przesiadkowe w miejscowości Kowala-Stępocina,
- lokalne centrum przesiadkowe w miejscowości Augustów.

Ponadto, w centrum Kowali-Stępocinie proponowane jest również utworzenie obszaru uspokojonego ruchu.

3.4. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej

Obecność sieci wodociągowej i kanalizacyjnej istotnie podnosi jakość życia mieszkańców poprzez zapewnienie ciągłości dostaw wody spełniającej wszelkie normy sanitarne oraz odbioru i oczyszczania ścieków. Wyposażenie obszaru w podstawową infrastrukturę techniczną zwiększa również atrakcyjność osiedleńczą dla potencjalnych mieszkańców oraz inwestorów.

Na obszarze gminy Kowala brak jest systemu zbiorowego odprowadzenia ścieków, w związku z tym na tutejszym obszarze nie działa żadna oczyszczalnia ścieków. Podstawową infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki ściekowej stanowią przydomowe oczyszczalnie ścieków i zbiorniki bezodpływowe. W roku 2023 rozpoczęła się budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Trablice.

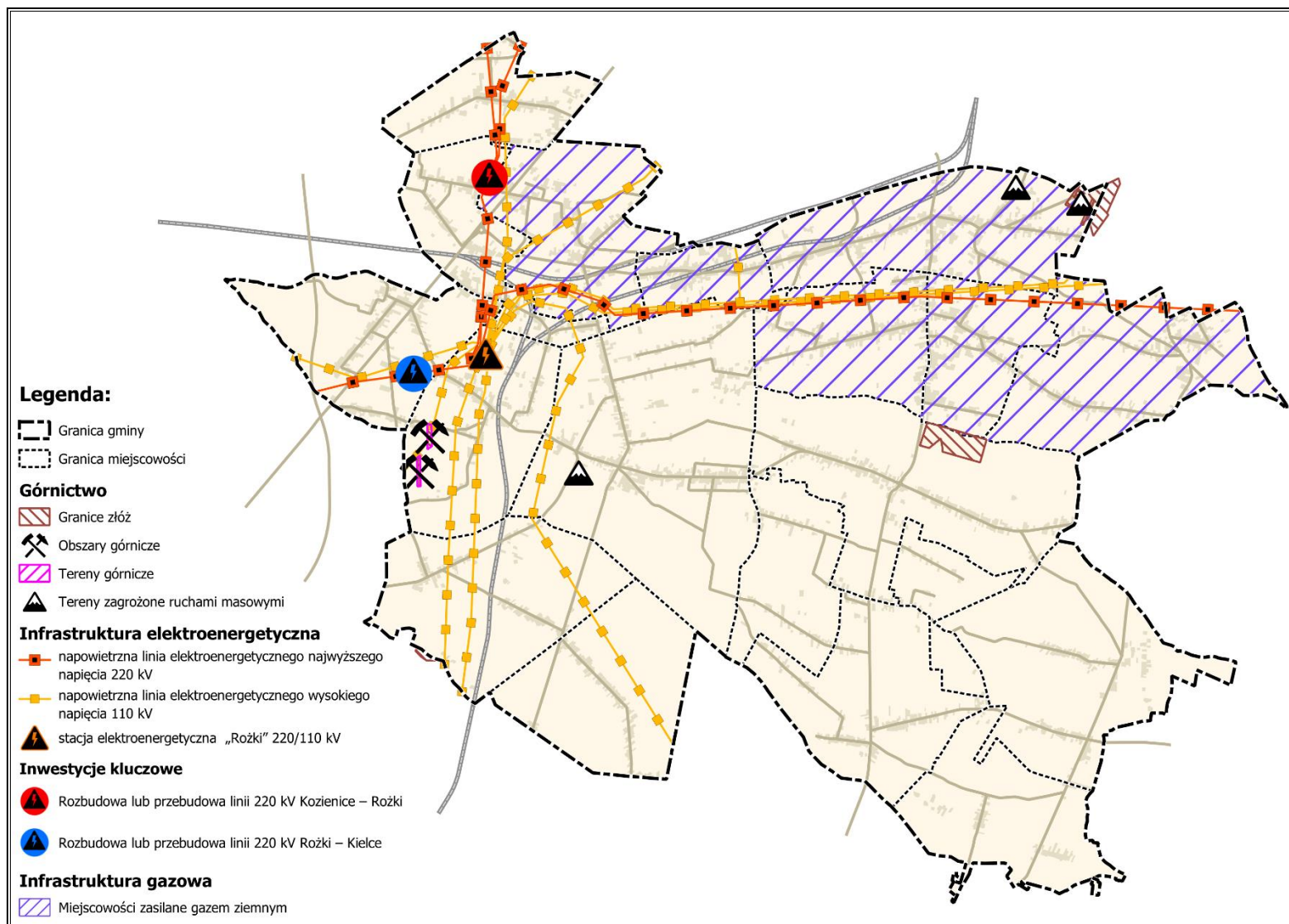
Stopień budynków mieszkalnych podłączonych do infrastruktury wodociągowej wyniósł w roku 2022: 96,3%, co oznacza, że obszar gminy niemal w całości pokryty jest siecią wodociągową. Na pokrycie potrzeb bytowo-gospodarczych mieszkańców gminy Kowala, eksploatowane są dwa ujęcia wody zlokalizowane w m. Dąbrówka Zabłotnia.

Na terenie gminy Kowala nie funkcjonuje centralny system ciepłowniczy i nie działają przedsiębiorstwa ciepłownicze. Ciepło odbiorcom dostarczane jest za pomocą indywidualnych kotłowni i lokalnych systemów grzewczych, które zaspokajają potrzeby budynków mieszkalnych oraz obiektów publicznych. W celach grzewczych wykorzystywany jest głównie węgiel.

Gmina Kowala zasilana jest gazem ziemnym typu E z gazociągu średniego ciśnienia. Zgodnie z danymi Polskiej Spółki Gazownictwa, dystrybucyjna sieć gazowa znajduje się w miejscowościach Huta Mazowskańska, Kosów, Kotarvice, Ludwinów, Mazowszany, Trablice oraz Zenonów.

Gmina Kowala zaopatrywana jest w energię elektryczną ze stacji GPZ 110/15 kV „Potkanów”, „Południowa” oraz „Iłża”, które zlokalizowane są poza obszarem gminy.

Rysunek 7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Infrastruktura techniczna oraz górnictwo

Źródło: Opracowanie własne

Na obszarze gminy energia elektryczna jest rozprowadzana poprzez linie średniego napięcia do poszczególnych stacji transformatorowych SN/nN znajdujących się na jej terenie, z których wyprowadzona jest sieć niskiego napięcia trafiająca bezpośrednio do odbiorców końcowych.

Ponadto na terenie gminy zlokalizowane są następujące elementy Krajowego Systemu Przesyłowego:

- stacja elektroenergetyczna (SE) 220/110 kV Rożki,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Rożki – Kielce,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Kozienice – Rożki,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Rożki – Puławy,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Rożki – Szerzawy.

Ze stacji (SE) 220/110 kV Rożki wyprowadzone są także linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV.

Na terenie gminy funkcjonują przedszkola, oddziały przedszkolne oraz szkoły podstawowe. Główną instytucją kultury jest Gminna Biblioteka Publiczna w Kowali-Stępocinie, która w swojej strukturze posiada III filie:

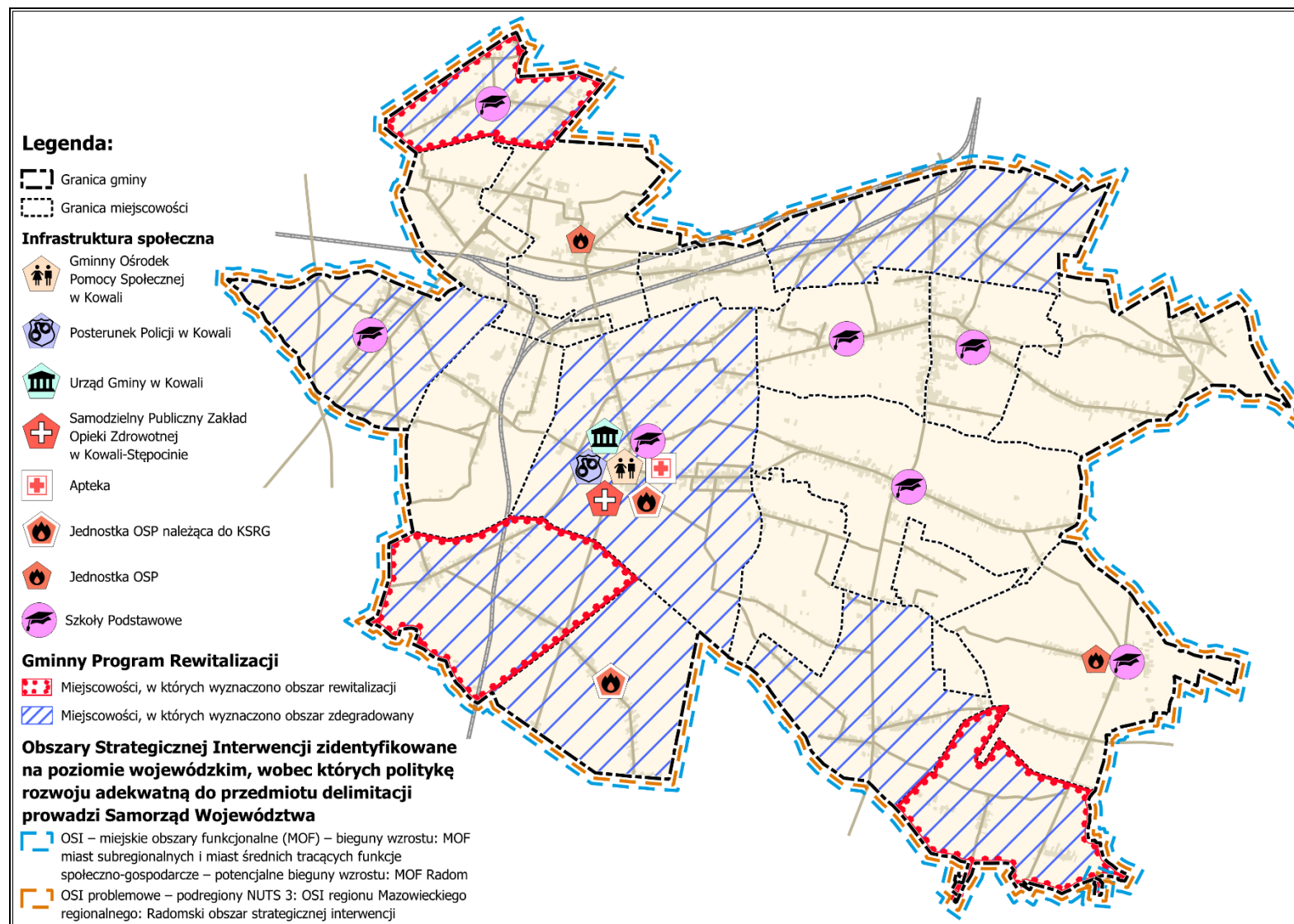
- Filia w Młodocinie Mniejszym – budynek PSP w Młodocinie Mniejszym, Młodocin 47,
- Filia w Bardzicach – budynek PSP w Bardzicach, Bardzice 2 c,
- Filia w Parznicach – budynek PSP w Parznicach, Parznice 53.

Na jej terenie zlokalizowane są również obszary i obiekty zabytkowe. Do ważniejszych obiektów zabytkowych na obszarze gminy należą:

1. Kościół drewniany p.w. św. Andrzeja Boboli w Bardzicach.
2. Dzwonnica drewniana przy kościele p.w. św. Andrzeja Boboli w Bardzicach.
3. Park dworski w Kowali-Stępocinie.
4. Kościół parafialny p.w. św. Wojciecha w Kowali-Stępocinie.
5. Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki w Kowali-Stępocinie.
6. Dzwonnica przy kościele parafialnym p.w. św. Wojciecha w Kowali-Stępocinie.
7. Brama kościelna przy kościele parafialnym p.w. św. Wojciecha w Kowali-Stępocinie.
8. Park dworski w Mazowszanach.

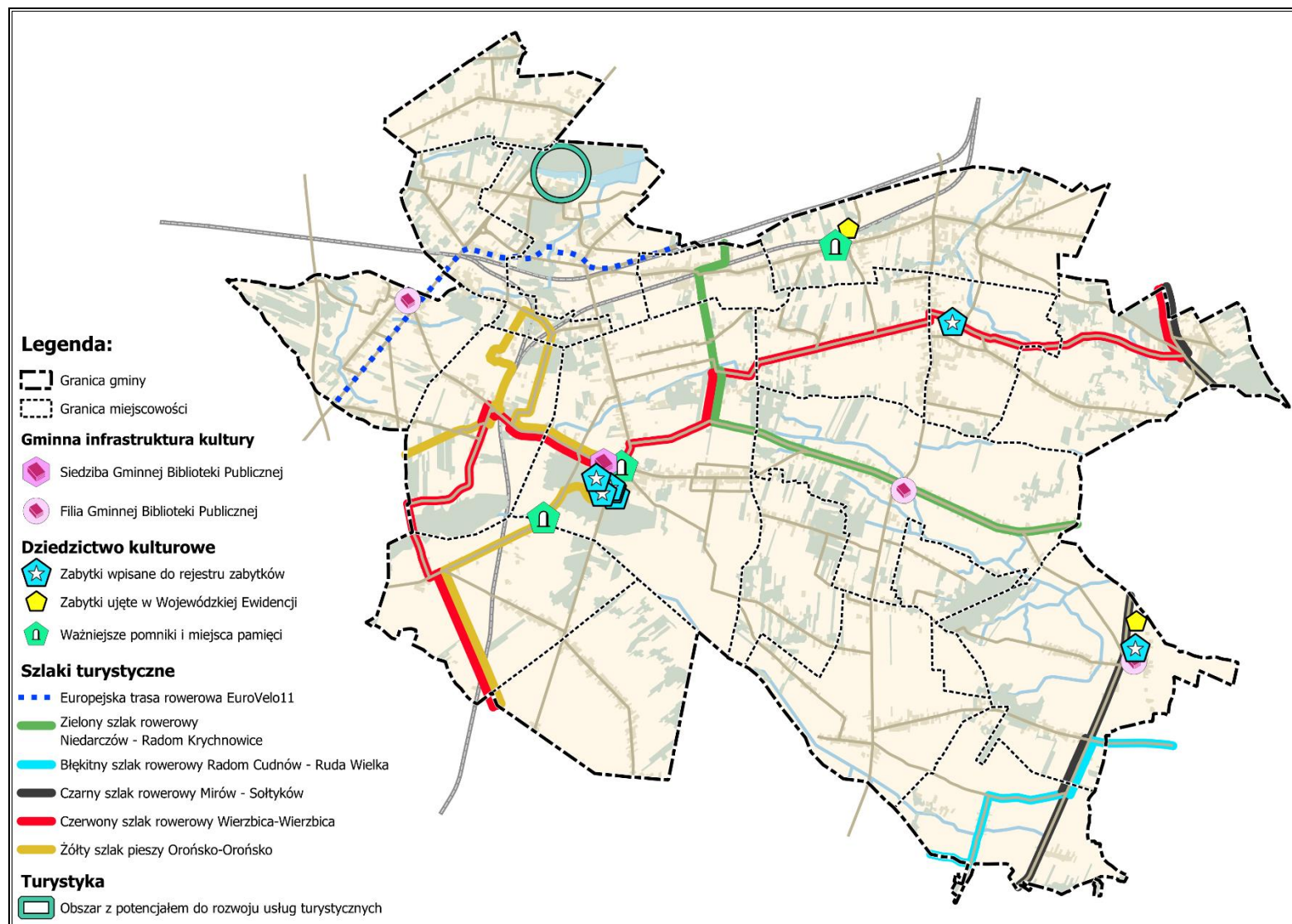
Gmina Kowala posiada dobre warunki dla rozwoju turystyki wypoczynkowej. Do walorów turystycznych zaliczyć można: zachowane dziedzictwo kulturowe, bogatą historię, korzystne położenie oraz walory krajoznawcze z zachowanymi naturalnymi krajobrazami. Powyższe czynniki stanowią dobre warunki do rozwoju wszelkich form wypoczynku oraz rekreacji, w tym wypoczynku weekendowego dla mieszkańców Radomia.

Rysunek 8. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Infrastruktura społeczna

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 9. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Dziedzictwo kulturowe i turystyka

Źródło: Opracowanie własne

Elementem podnoszącym atrakcyjność turystyczną gminy są przebiegające przez tutejszy teren szlaki rowerowe i piesze. Przez południowo-zachodnią część gminy prowadzi żółty szlak pieszy PTTK Orońsko – Orońsko. Ponadto przez obszar gminy przebiegają także takie szlaki rowerowe jak: czerwony „Trakt okrężny” Wierzbica – Wierzbica, zielony „Trakt główny” Niedarczów – Radom Krychnowice, czarny „Trakt północ-południe” Mirów – Sołtyków oraz niebieski „Błękitny trakt” Radom Cudnów – Ruda Wielka. Dodatkowo przez obszar gminy przebiega europejska trasa rowerowa EuroVelo11.

4. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie Kowala

4.1. Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu

Ochrona przyrody

- wszelkie działania inwestycyjne należy realizować zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi:
 - na terenach wyznaczonych form ochrony przyrody – należy stosować zasady wynikające z dokumentów je ustanawiających oraz planów zadań ochronnych i planów ochrony (jeśli takie obowiązują),
 - na terenach leśnych – należy stosować zasady wynikające z planów urządzania lasów,
 - na terenach dolin rzek – należy dążyć do uwzględniania potrzeby zachowania ciągłości łączności ekologicznej i migracji zwierząt (w postaci pozostawiania niezagospodarowanych fragmentów dna doliny i jej zboczy, posiadających łączność ekologiczną z pozostałą częścią doliny),
 - na terenach podmokłych – należy dążyć do uwzględniania potrzeby zachowania ciągłości łączności ekologicznej i migracji zwierząt (w postaci pozostawiania niezagospodarowanych fragmentów dna doliny i jej zboczy, posiadających łączność ekologiczną z pozostałą częścią doliny),
- należy dążyć do ochrony dziko występujących roślin, zwierząt, grzybów oraz ich siedlisk, zgodnie z przepisami o ochronie przyrody,
- należy dążyć do przeciwdziałania negatywnym efektom urbanizacji na obszary chronione,
- należy dążyć do prowadzenia wspólnych działań z sąsiednimi gminami na obszarach położonych na styku jednostek, w szczególności w zakresie kształtowania powiązań ekologicznych oraz utrzymania systemu obszarów chronionych,
- należy dążyć do wdrażania koncepcji zielonej i błękitnej infrastruktury poprzez kształtowanie spójnego systemu ekologicznego gminy,

- należy dążyć do wyznaczania i budowania przejść dla zwierząt oraz stosować nietransparentne ekrany osłonowe na trasach migracji ptaków,
- należy dążyć do zachowania trwałości gruntów leśnych oraz naturalnych cieków i zbiorników wodnych, w granicach ciągów ekologicznych, przy zachowaniu ich dotychczasowego gospodarczego wykorzystania, z uwzględnieniem uzasadnionej potrzeby ich przeznaczenia na cele publiczne,
- należy dążyć do stosowania rozwiązań techniczno-przestrzennych służących zachowaniu i podwyższeniu przyrodniczej, w tym krajobrazowej jakości przestrzeni i zapobieganiu przekształceniom przestrzennym skutkującym utratą bądź istotnym obniżeniem walorów przyrodniczo-krajobrazowych, fragmentacją terenów przyrodniczo cennych oraz utratą łączności przestrzennej ekosystemów,
- należy dążyć do zachowania w stanie naturalnym terenów podmokłych - jako regulatorów warunków hydrologicznych, klimatycznych i ekologicznych środowiska oraz elementów naturalnej retencji wód,
- należy dążyć do zachowania trwałości istnienia lasów, kształtowania ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej oraz zachowania bogactwa biologicznego,
- należy dążyć do zachowania nieobjętych dotychczas ochroną prawną pozostałości naturalnych ekosystemów i ich ochrony planistycznej, jako cennych obiektów ochrony różnorodności biologicznej zapewniających trwałość ekosystemów (w szczególności terenów podmokłych, łąk dolinnych i śródleśnych, zadrzewień śródpolnych, starorzeczy i oczek wodnych),
- należy dążyć do prowadzenia identyfikowania, dokumentowania i waloryzacji przyrodniczej (m.in. w ramach sporządzania opracowań ekofizjograficznych dla gmin) terenów pełniących funkcję ekologiczną,
- należy dążyć do prowadzenia zalesień, wprowadzania zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych oraz ekstensywnego wykorzystania użytków zielonych,
- należy dążyć do zapobiegania rozlewaniu się zabudowy na terenach otwartych, niezabudowanych, poprzez ochronę ekosystemów naturalnych i gruntów rolnych,
- należy dążyć do zachowania ciągłości przestrzennej powiązań ekologicznych na poziomie krajowym, regionalnym, subregionalnym i lokalnym, z utrzymywaniem przestrzeni wolnej od zabudowy lub ograniczeniem intensywności zabudowy w ich przebiegu,
- należy dążyć do budowania i zachowywania właściwych warunków funkcjonowania lądowych przejść dla zwierząt i przepławek dla ryb (tj. o odpowiednich standardach projektowych i wykonawczych, dostosowanych do potrzeb migracyjnych), w obszarach przecięcia z infrastrukturą techniczną, w tym w ciągach dróg wojewódzkich i przebiegach rurociągów,

- należy dążyć do przywracania cech naturalnych, poprawienia kondycji jakościowych elementów środowiska, odtwarzania obszarów przyrodniczych i ekosystemów zdegradowanych – w tym wodnych, podmokłych, leśnych i łąkowych, w szczególności poprzez:
 - rekultywację jezior i przeciwdziałanie procesom ich eutrofizacji antropogennej,
 - renaturyzację rzek i dolin rzecznych oraz przywracanie dolinom rzecznych funkcji korytarzy ekologicznych,
 - zwiększanie zdolności retencyjnej ekosystemów i terenów,
- należy dążyć do utworzenia warunków do zwiększania powierzchni lasów i zadrzewień, zwłaszcza:
 - na terenach leśnej potencjalnej roślinności naturalnej, cechującej się aktualną niską lesistością,
 - w obrębie gruntów rolnych o najniższej przydatności rolniczej,
 - na obszarach objętych potencjalnymi i czynnymi procesami erozyjnymi,
 - na obszarach porolnych, objętych sukcesją naturalną,
- należy dążyć do zachowywania, odtwarzania, rewaloryzowania i kształtowania elementów przyrodniczych charakterystycznych dla krajobrazu wiejskiego tj.: miedz, pasów zadrzewień śródpolnych, małych cieków i dróg śródpolnych, śródpolnych oczek wodnych, ekosystemów brzegowych wód śródlądowych czy żywopłotów, w szczególności w rejonach wielkoobszarowej gospodarki rolnej,
- w przypadku nowych nasadzeń należy dążyć do wprowadzania zieleni nawiązującej formą i składem gatunkowym do roślinności typowej dla lokalnego krajobrazu,
- należy dążyć do tworzenia nowych parków i skwerów, jako istotnych przestrzeni publicznych poprawiających warunki wypoczynku,
- należy dążyć do uporządkowania substandardowej zabudowy rekreacyjno-turystycznej, w szczególności w bezpośrednim otoczeniu jezior,
- należy dążyć do przeciwdziałania zjawiskom suszy glebowej (rolniczej) poprzez zachowanie, kształtowanie i odtwarzanie śródpolnych zadrzewień, małych cieków, śródpolnych oczek wodnych i terenów podmokłych wraz z otaczającą je roślinnością oraz układów melioracyjnych o znaczeniu historycznym, w szczególności w rejonach wielkoobszarowej gospodarki rolnej,
- należy dążyć do ograniczenia presji urbanizacyjnej na obszary cenne przyrodniczo, w tym stanowiące szlaki migracyjne zwierząt,
- należy dążyć do zapewnienia ochrony różnorodności biologicznej, terenów zieleni i krajobrazu m.in. poprzez adekwatne zapisy w planach miejscowych,

- należy dążyć do likwidacji szkodliwego oddziaływania obiektów uciążliwych dla środowiska,
- należy dążyć do kształtowania ekologicznego systemu terenów otwartych w obszarze chronionego krajobrazu,
- należy dążyć do dostosowania istniejących obiektów do wymogów ochrony środowiska poprzez instalowanie urządzeń zapobiegających jego zanieczyszczeniu,
- należy dążyć do minimalizacji negatywnych oddziaływań planowanych inwestycji na środowisko poprzez zastosowanie najlepszych dostępnych technik i rozwiązań planistycznych.

Ochrona wód

- należy dążyć do poprawy jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez:
 - rozwój i modernizację infrastruktury ochrony środowiska,
 - ograniczenie punktowych źródeł zanieczyszczeń (likwidacja nieszczelnych szamb),
 - redukcję odpływu azotu ze źródeł rolniczych,
 - bierną ochronę wód powierzchniowych poprzez tworzenie stref (obszar z roślinnością zawierającą organizmy charakterystyczne dla danego środowiska, której system korzeniowy stanowi filtr dla spływu zanieczyszczeń) i zbiorników buforowych (płytkich zbiorników wodnych wykorzystujących efekt ryzofiltracji²) wokół cieków,
 - ochronę wód przed eutrofizacją oraz retencje wody w ekosystemach,
 - racjonalne gospodarowanie zasobami m.in. ograniczanie wodochłonności, zatrzymanie wody w środowisku (zwiększenie retencji wodnej jezior i małej retencji), opracowanie programu rekultywacji jezior (poprawienie jakości wód, przywrócenie retencji wodnej, właściwe zagospodarowanie przestrzeni wokół jezior),
 - optymalizację zużycia wody do celów bytowo-gospodarczych i przemysłowych,
- należy dążyć do zwiększenia retencji wodnej poprzez m.in. budowę małych zbiorników wodnych, piętrzenie wody w ciekach i jeziorach, przebudowę rowów i kanałów, retencję wód opadowych oraz właściwe kształtowanie struktury terenów rolnych, leśnych i tworzenie roślinnych stref ochronnych w dokumentach planistycznych gminy,
- należy dążyć do ochrony głównych zbiorników wód podziemnych i stref ochronnych ujęć wód (powierzchniowych i podziemnych),
- należy dążyć do ochrony naturalnych elementów przyrodniczych (m.in. starorzeczy, torfowisk, bagien, stawów, oczek wodnych),
- należy dążyć do ochrony obszarów źródłkowych,

² Proces ryzofiltracji polega na zdolności wybranych gatunków roślin do usuwania zanieczyszczeń z wody i ścieków przez ich korzenie. Wynika to z ich bardziej rozbudowanego systemu korzeniowego w porównaniu z roślinami wodnymi.

- należy dążyć do ochrony, konserwacji i udrażniania wszelkich cieków z zapewnieniem nienaruszalnego przepływu wód,
- należy dążyć do zapewnienia spójnego systemu gospodarki wodami gruntowymi (np. drenaż, przepusty itp.), biorąc pod uwagę uwarunkowania terenów przyległych,
- należy dążyć do ograniczenia lokalizacji obiektów w strefie bliższej niż 100 m od linii brzegowej jezior przepływowych, leżących w granicach wielu nieruchomości gruntowych, które to zbiorniki mają znaczenie dla walorów krajobrazowych (otoczenie strefy brzegowej jeziora jako dobro wspólne różnych użytkowników przestrzeni),
- należy dążyć do ochrony wód przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, poprzez wdrożenie i przestrzeganie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej, np. nawożenie, składowanie nawozów i kiszonek w pobliżu cieków,
- przeciwdziałanie skutkom suszy prowadzi się zgodnie z Planem przeciwdziałania skutkom suszy z dnia 15 lipca 2021 (Dz.U. z 2021 r. poz. 1615): należy promować i w pierwszej kolejności rozważać działania zakładające naturalne metody retencji, a budowanie retencji sztucznej należy traktować jako działania ostatecznego wyboru. Nowe działania inwestycyjne w gospodarce wodnej, kształtowanie sztucznej retencji musi zostać poprzedzone szeregiem analiz, dotyczących ich warunków i procedur, które muszą być zgodne z aktualnie obowiązującymi przepisami środowiskowymi oraz być adekwatne do potrzeb w zakresie retencji.

Zaplanowane działania należy realizować z uwzględnieniem zapisów planów zarządzania ryzykiem powodziom i planu przeciwdziałania skutkom suszy.

Obszar gminy podlega pod Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły. Na obszarze tym obowiązuje dokument o nazwie „Aktualizacja Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły” ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2023 r., poz. 300). Przewidziane działania dla jcwp rzecznych zgrupowane zostały w następujących kategoriach: adaptacja do zmian klimatu, edukacja i informacja, gospodarka ściekowa, kształtowanie stosunków wodnych w zlewni jcwp, ograniczenie zanieczyszczeń rozproszonych z rolnictwa, poprawa warunków dla obszarów chronionych, poprawa warunków hydromorfologicznych rzek i potoków, redukcja emisji i zrzutów substancji priorytetowych, aktualizacja programu ochrony środowiska, zapewnienie ciągłości biologicznej i morfologicznej rzek i potoków oraz zapewnienie ciągłości biologicznej rzek i potoków.

Ochrona powietrza

- należy dążyć do rozbudowy centralnych systemów zaopatrywania w energię ciepłą, zamiany paliw na niskoemisyjne oraz rozwoju odnawialnych źródeł energii,

- należy dążyć do dalszego ograniczania emisji z transportu drogowego, wielkości emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych, emisji ze źródeł komunalnych,
- należy dążyć do ograniczenia zanieczyszczenia powietrza oraz poprawy efektywności energetycznej i cieplnej poprzez:
 - modernizację istniejących kotłowni lokalnych,
 - wymianę źródeł ciepła na niskoemisyjne i nieemisyjne,
 - wykorzystanie odnawialnych źródeł ciepła i energii,
 - zwiększenie udziału paliw gazowych, osiągnięte przez budowę i rozbudowę sieci gazowniczej,
 - pozostałe działania termomodernizacyjne obiektów użyteczności publicznej.

Ochrona klimatu akustycznego

- należy dążyć do ograniczania poziomu hałasu emitowanego przez środki transportu wzdłuż głównych dróg,
- należy dążyć do tworzenia alternatyw dla indywidualnego transportu samochodowego i jego ograniczania.

Ochrona złóż kopalin

- należy dążyć do racjonalnej gospodarki złożami kopalin, w szczególności przez kompleksowe i racjonalne wykorzystanie kopaliny głównej i kopalin towarzyszących oraz technologii eksploatacji zapewniającej ograniczenie ujemnego wpływu na środowisko,
- należy dążyć do wspierania prac związanych z poszukiwaniem i rozpoznawaniem surowców energetycznych,
- należy dążyć do wyznaczenia pasów ochronnych dla terenów sąsiednich nieobjętych eksploatacją zgodnie z przepisami odrębnymi,
- sposób zagospodarowania terenu powinien być dostosowany do potrzeb prowadzonej działalności i nie powinien powodować zagrożenia bezpieczeństwa na terenach sąsiednich,
- zaleca się wykonanie rekultywacji terenu po wyeksploatowaniu kruszyw w oparciu o ustalony kierunek i warunki przeprowadzenia rekultywacji,
- należy dążyć do ograniczania degradacji litosfery, w tym warstwy glebowej, jak również niekorzystnych zmian w krajobrazie i gospodarce wodnej, związanych z powierzchniową eksploatacją surowców mineralnych m.in. poprzez rekultywację terenów poeksploatacyjnych.

Zapobieganie zagrożeniom naturalnym

- należy dążyć do uwzględniania map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego, planów zarządzania ryzykiem powodziowym oraz studiów ochrony przeciwpowodziowej (dla odcinków rzek, które nie zostały objęte ww. mapami), a także Planu przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Środkowej Wisły,
- należy dążyć do przeciwdziałania wystąpieniu skutków powodzi i suszy,
- należy dążyć do utrzymania oraz zwiększania istniejącej zdolności retencyjnej zlewni poprzez m.in.: zmniejszanie odpływu wód opadowych i roztopowych ze zlewni, zwiększenie różnych form retencji wodnej (budowa zbiorników retencyjnych wraz z budowlami hydrotechnicznymi, zwiększanie lesistości, odtwarzanie terenów wodno-błotnych, przywracanie naturalnego charakteru cieków i naturalnych przepływów wód, tworzenie polderów zalewowych),
- należy dążyć do zwiększania wykorzystania wód opadowych i roztopowych,
- należy dążyć do stabilizacji i zabezpieczania terenów osuwiskowych przy zachowaniu wartości przyrodniczo-krajobrazowych obszaru.
- należy dążyć do ograniczenia ryzyka pożarowego kompleksów leśnych poprzez prowadzenie działań profilaktycznych oraz stosowanie przepisów odrębnych dot. odległości lokalizowania budynków od gruntów leśnych,

Ochrona krajobrazu

- należy dążyć do zachowania bogatej struktury krajobrazu tj. drobnopowierzchniowej mozaiki łąk, kęp zadrzewień i zakrzewień, sadów, pól uprawnych oraz lasów, w szczególności m.in. poprzez:
 - kształtowanie harmonijnej mozaiki elementów krajobrazowych,
 - przeciwdziałanie wycince zadrzewień przydrożnych,
 - stosowanie następujących kategorii dolesień: powiększanie istniejących kompleksów, uzyskanie większej zwartości kompleksów, zalesienia łącznikowe,
 - kształtowanie krajobrazu rolniczego: wprowadzanie pasmowo i grupowo zadrzewień śródpolnych,
 - zachowanie łąk - zwiększenie hodowli bydła i prowadzenie wypasu,
 - obudowę biologicznej linii brzegowych zbiorników wodnych i cieków,
 - ochronę wyróżniających się wizualnie form geomorfologicznych,
 - optymalizację układu osadniczego, ograniczanie rozpraszania zabudowy,
 - tworzenie biologicznej zabudowy terenów właściwych dla rozwoju rekreacji w sąsiedztwie lasów.

4.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

- należy dążyć do utrzymania w dobrym stanie zasobów dziedzictwa kulturowego objętych ochroną konserwatorską prawną (rejestr zabytków) oraz ustawową (ewidencja zabytków),
- należy dążyć do prowadzenia kompleksowej odnowy i rewaloryzacji definiujących tożsamość regionu zdegradowanych zabytkowych założeń przestrzennych obszarów historycznych, obiektów i zespołów zabytkowych,
- należy dążyć do zachowania i odtwarzania dawnych układów terenów zielonych tj.: cmentarzy historycznych, alei, szpalerów i założeń parkowych,
- należy dążyć do eliminowania funkcji użytkowych obniżających wartości historyczne obiektów zabytkowych oraz obiektów kolidujących z walorami kulturowymi obszarów zabytkowych,
- należy dążyć do wzmacniania istniejących oraz nadawania (w sposób nieumniejszający ich wartości kulturowej) nieużytkowanym obiektom zabytkowym nowych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych w celu efektywnego i racjonalnego gospodarowania zasobami dziedzictwa kulturowego, podnoszenia atrakcyjności poszczególnych obszarów oraz tworzenia miejsc pracy,
- należy dążyć do tworzenia obiektów o charakterze wystawienniczym, muzealnym, jak również skansenów, służących zachowaniu, ochronie i promocji dziedzictwa kulturowego regionu,
- należy dążyć do ochrony elementów środowiska kulturowego jako istotnych dla budowania tożsamości obszarów miejskich i wiejskich,
- należy dążyć do tworzenia obrazu gminy rozwijającej się harmonijnie, wykorzystującej i szanującej swoje dziedzictwo,
- należy dążyć do ochrony cennych obiektów i obszarów objętych ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków,
- należy dążyć do wykorzystania walorów kulturowych gminy dla rozwoju rekreacji i wypoczynku,
- należy dążyć do objęcia ochroną terenów zachowujących tożsamość kulturową i walory tradycyjnego krajobrazu o specyficznych i unikatowych walorach krajobrazowych,
- należy dążyć do porządkowania i odtwarzania wartości kulturowych oraz elementów ekspozycji krajobrazowej,
- należy dążyć do utrzymania cennych krajobrazowo przestrzeni otwartych, ograniczaniu inwestowania na terenach rolnych i leśnych, zagospodarowanie rezerw terenowych w istniejących strukturach przestrzennych,

- należy dążyć do kształtowania nowej zabudowy w sposób nawiązujący do tradycji miejsca, eksponować i odtwarzać dominanty architektoniczne i krajobrazowe, ograniczać powstawanie obcych krajobrazowo form zagospodarowania oraz eliminować obiekty dysharmonijne,
- należy dążyć do objęcia ochroną unikalnych elementów architektury wiejskiej charakterystycznej dla poszczególnych regionów,
- należy dążyć do realizacji zadań wskazanych w wojewódzkim programie opieki nad zabytkami,
- należy dążyć do zachowania i kreowania ładu przestrzennego, zachowania walorów krajobrazu kulturowego oraz kształtowania pasm przyrodniczo-kulturowych o znaczeniu regionalnym poprzez:
 - przeciwdziałanie negatywnym efektom urbanizacji i rurbanizacji,
 - wzmacnianie przestrzennych walorów obiektów oraz układów przestrzennych (w tym obiektów i obszarów przemysłowych) poprzez rewitalizację, restaurację oraz rekultywację,
 - ochronę, rewitalizację i rewaloryzację obiektów i obszarów historycznych, w tym zabytków mających znaczenie symboliczne,
 - wykorzystanie sieci atrakcji krajobrazowo-architektonicznych m.in. dla wyznaczania szlaków turystyki kulturowej,
- należy dążyć do identyfikacji wartościowych obiektów i obszarów dóbr kultury współczesnej o charakterze ponadlokalnym oraz ich ochronę poprzez ustalenia w gminnych dokumentach planistycznych (w tym miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego),
- należy dążyć do zachowania ładu przestrzennego lub jego kreowania, szczególnie w miejscach o istotnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego poprzez:
 - ochronę i kształtowanie struktur przestrzennych historycznych wsi w oparciu o ochronę pola ekspozycji i eksponowanie dominant architektonicznych; kształtowanie przestrzeni publicznych nawiązując do tradycji miejsca,
 - eksponowanie w strukturze przestrzennej ośrodków wiejskich najcenniejszych zasobów dziedzictwa regionu,
 - kształtowanie i ochronę krajobrazów kulturowych m.in. poprzez utworzenie parków kulturowych.
- należy dążyć do adaptacji obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych,

- należy dążyć do zagospodarowania i udostępniania stanowisk archeologicznych posiadających czytelną formę krajobrazową w celach dydaktycznych, naukowych i turystycznych,
- należy dążyć do zabezpieczenia właściwego wglądu na zabytki i ich otoczenie przez określenie nieprzekraczalnych gabarytów zabudowy,
- należy dążyć do wyznaczenia stref ochrony ekspozycji i krajobrazu w celu zabezpieczenia właściwego eksponowania i otoczenia zespołów zabytkowych,
- należy dążyć do utrzymania i rehabilitacji stanu struktury o walorach kulturowych, prowadzenie fachowych prac rewaloryzacyjnych, likwidacji samosiewów i przypadkowych nasadzeń, pielęgnacji starodrzewu,
- należy dążyć do ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego obejmującego m.in.:
 - zachowanie historycznego rozplanowania dróg, zabytków, ukształtowania terenu i zieleni – ochrona drzewostanu w otoczeniu założeń parkowych i na cmentarzach,
 - realizację zabudowy o funkcji nieantagonistycznej, nieniszczącej w stosunku do występującej oraz w formie drobnoskalowej - w nawiązaniu do skali i charakteru zabudowy historycznej,
- w ramach ochrony krajobrazu kulturowego należy dążyć do:
 - odtworzenia zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego,
 - ochrony krajobrazu naturalnego związanego z historycznym założeniem,
 - ochrony charakteru osadnictwa,
 - odbudowy zadrzewień alejowych m.in. wzdłuż dróg,
 - zlikwidowania elementów dysharmonizujących lub zastosowanie zielonych przesłon,
 - poddania rygorom w zakresie sposobu lokalizacji, kształtowania bryły i elewacji, (dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły obiektów) współczesnej zabudowy.

Atrakcyjność turystyczna

- należy dążyć do rozwoju stref rekreacji oraz infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,
- należy dążyć do rozwoju zagospodarowania turystycznego zbiorników wodnych oraz rzek regionu wraz z otoczeniem,
- należy dążyć do rozwoju ponadlokalnych przestrzeni turystycznych,
- należy dążyć do kształtowania zintegrowanej sieci tras i szlaków turystycznych, w tym kulturowych, oraz powiązania ich z trasami i szlakami sąsiednich jednostek,
- należy dążyć do rozwoju infrastruktury towarzyszącej dla tras i szlaków turystycznych oraz utworzenie spójnego systemu ich oznakowania,
- należy dążyć do podniesienia atrakcyjności turystycznej obiektów zabytkowych,

- należy dążyć do rozbudowy i modernizacji wyspecjalizowanej infrastruktury konferencyjno-kongresowej, wystawienniczej i biznesowej,
- należy dążyć do rozwoju ośrodków rekreacji wodnej z towarzyszącym im zapleczem w sąsiedztwie rzek i zbiorników wodnych,
- należy dążyć do rozwoju kompleksów wypoczynkowych, rekreacyjnych i centrów wypoczynku na terenach atrakcyjnych turystycznie,
- należy dążyć do zapewnienia właściwego poziomu dostępności komunikacyjnej do atrakcji turystycznych,
- zaleca się, aby rozwój turystyki realizowany był w oparciu o rewaloryzowane obszary przyrodniczo - krajobrazowe.

4.3. Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej

- należy dążyć do zapobieżenia niekontrolowanym procesom rozprzestrzeniania się osadnictwa,
- należy dążyć do ochrony terenów otwartych przed rozpraszaniem zabudowy,
- należy dążyć do przeciwdziałania negatywnym skutkom suburbanizacji w aspekcie ochrony środowiska,
- należy dążyć do ochrony krajobrazu przed chaosem inwestycyjnym,
- należy dążyć do odpowiedniego wykorzystania terenów w granicach zurbanizowanych oraz tworzenia większej zwartości przestrzennej struktury miejscowości,
- należy dążyć do unikania konfliktów przestrzennych przy wyznaczaniu nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową: teren zabudowy mieszkaniowej – teren produkcji, teren zabudowy mieszkaniowej – teren zabudowy zagrodowej,
- należy dążyć do uzupełniania zabudowy mieszkaniowej o usługi podstawowe i zieleni urządzonej,
- należy dążyć do skoncentrowania obszarów usługowych w centrach lokalnych (Kosów Większy, Mazowszany, Bardzice) oraz w centrum gminnym (Kowala), które pełnić będą funkcję obszarów reprezentacyjnych, integrujących społeczność lokalną,
- należy dążyć do tego, aby lokalizacja nowej zabudowy wielorodzinnej odbywała się w powiązaniu z istniejącą lub wyznaczoną w planie miejscowym, jako kontynuacja istniejącej w sąsiedztwie, na terenach skomunikowanych i uzbrojonych,
- należy dążyć do przygotowania i realizacji infrastruktury technicznej zapewniającej odpowiednie standardy zasobów istniejących i projektowanych,
- należy dążyć do tworzenia wysokiej jakości przestrzeni zapewniającej wysokie standardy zamieszkania,

- należy dążyć do projektowania nowej zabudowy jako uzupełnienia istniejącej struktury przestrzennej, w szczególności w obszarach posiadających dostęp do infrastruktury technicznej i komunikacyjnej bez konieczności jej rozbudowy,
- należy dążyć do wykorzystania potencjału inwestycyjnego terenów stanowiących obszary możliwego zagospodarowania, wskazywanego w polityce przestrzennej gminy, w szczególności w kierunku zabudowy usługowej i mieszkaniowej jednorodzinnej, przy czym wielkości wyznaczonych terenów powinny uwzględniać skalę rozwoju miejscowości i przeciwdziałać dezintegracji jednostki osadniczej,
- wyznaczanie nowych terenów pod rozwój osadnictwa odbywać się powinno na podstawie analiz sporządzonych do planu ogólnego,
- należy dążyć do ponownego wykorzystania obszarów, które utraciły swoje dotychczasowe funkcje i/lub walory środowiskowe, a posiadają potencjał do rozwoju funkcji: mieszkaniowych, mieszkaniowo-usługowych, usługowych, rekreacyjnych, a także związanych z zieloną infrastrukturą, z uwzględnieniem koniecznych do przeprowadzenia przekształceń funkcjonalno-przestrzennych, rekultywacji oraz działań rewaloryzacyjnych, remontowych czy modernizacyjnych,
- należy dążyć do podnoszenia jakości istniejących struktur podmiejskich, w szczególności:
 - koncentrowania i rozwoju podstawowych usług publicznych oraz powiązanych z nimi przestrzeni publicznych w istniejących i kształtujących się ośrodkach krystalizujących sieć osadniczą
 - wzmacniania powiązań w transporcie zbiorowym pomiędzy ośrodkami krystalizującymi sieć osadniczą na poziomie lokalnym a ośrodkami wyższej rangi,
 - strukturyzacji przestrzennej obszarów zdegradowanych żywiolową suburbanizacją (rekompozycja funkcjonalno-przestrzenna), m.in. poprzez integrację istniejących małych struktur mieszkaniowych w większe zespoły, uwzględniające w swym programie ogólnodostępne przestrzenie publiczne oraz funkcje ośrodkotwórcze na poziomie lokalnym,
- należy dążyć do tworzenia strategicznych obszarów do zainwestowania produkcyjnego i usługowego oraz ich uzbrajania w infrastrukturę techniczną,
- należy dbać o ład i kompozycję przestrzenną poprzez ustalenie (w planach miejscowych) form zabudowy,
- należy kształtować czytelną, zwartą strukturę przestrzenną i dopełniać układy ruralistyczne,
- zaleca się, aby rozwój zabudowy produkcyjno-przemysłowej następował przy głównych szlakach komunikacyjnych,

- zaleca się realizację zabezpieczeń zabudowy produkcyjno-przemysłowej w postaci m.in. pasów zieleni izolacyjnej od granic terenów przeznaczonych pod lokalizację zabudowy mieszkaniowej,
- w przypadku obiektów, dla których pomimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie jest możliwe dotzymanie standardów jakości środowiska, należy utworzyć obszar ograniczonego użytkowania.

4.4. Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Na terenie gminy nie jest konieczne wyznaczenie terenów usługowych umożliwiających budowę obiektów handlu wielkopowierzchniowego. Obecnie potrzeby zaopatrzenia mieszkańców w usługi o tym profilu realizują takie obszary znajdujące się w mieście Radomiu.

4.5. Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego

Dla lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego stosuje się przepisy art. 50-67c ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

Na obszarze gminy Kowala przewiduje się realizację następujących inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym:

- budowa drogi ekspresowej S12 Radom - Lublin,
- modernizacja linii kolejowej nr 8, odcinek Radom – Kielce,
- prace na linii kolejowej nr 22 i 25 na odcinku Gałkówka - Tomaszów Maz. - Radom oraz na przyległych łącznicach,
- rozbudowa lub przebudowa linii 220 kV Kozienice – Rożki,
- rozbudowa lub przebudowa linii 220 kV Rożki – Kielce.

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym

Zgodnie z definicją inwestycji celu publicznego zawartą w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2023 poz. 344 ze zm.), działania te obejmują realizację celów takich jak:

- wydzielanie gruntów pod drogi publiczne, drogi rowerowe i drogi wodne, budowa, utrzymywanie oraz wykonywanie robót budowlanych tych dróg, obiektów i urządzeń transportu publicznego, a także łączności publicznej i sygnalizacji,
- budowa i utrzymywanie ciągów drenażowych, przewodów i urządzeń służących do przesyłania lub dystrybucji płynów, pary, gazów i energii elektrycznej, a także innych obiektów i urządzeń niezbędnych do korzystania z tych przewodów i urządzeń,

- budowa i utrzymywanie publicznych urządzeń służących do zaopatrzenia ludności w wodę, gromadzenia, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym ich składowania lub ich wykorzystania w instalacji odnawialnego źródła energii wytwarzającej biogaz w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii,
- budowa oraz utrzymywanie obiektów i urządzeń służących ochronie środowiska, zbiorników i innych urządzeń wodnych służących zaopatrzeniu w wodę, regulacji przepływów i ochronie przed powodzią, a także regulacja i utrzymywanie wód oraz urządzeń melioracji wodnych, będących własnością Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego,
- opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- budowa i utrzymywanie pomieszczeń dla urzędów organów władzy, administracji, sądów i prokuratur, uczelni publicznych, federacji podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, o których mowa w art. 165 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, szkół publicznych, państwowych lub samorządowych instytucji kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, a także publicznych: obiektów ochrony zdrowia, przedszkoli, domów opieki społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, obiektów sportowych,
- budowa, utrzymywanie obiektów oraz urządzeń niezbędnych na potrzeby obronności państwa, a także ustanowienie strefy ochronnej terenu zamkniętego, w tym wynikające z umów lub porozumień międzynarodowych, a także na potrzeby ochrony granicy państwowej lub zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, w tym budowa i utrzymywanie aresztów śledczych, zakładów karnych oraz zakładów dla nieletnich,
- poszukiwanie, rozpoznawanie, wydobywanie złóż kopalin objętych własnością górnictwem,
- zakładanie i utrzymywanie cmentarzy,
- inne cele publiczne określone w odrębnych ustawach.

4.6. Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej

Infrastruktura komunikacyjna

- należy dążyć do poprawy dostępności komunikacyjnej, m.in. poprzez rozwój transportu publicznego, w tym przebudowę/rozbudowę istniejącej gminnej sieci drogowej,
- należy dążyć do wprowadzania priorytetów w ruchu drogowym dla transportu zbiorowego poprzez dogodne usytuowanie przystanków,
- należy dążyć do podnoszenia poziomu bezpieczeństwa drogowego przez:

- realizację chodników, dróg dla rowerów, przejść dla pieszych i przejazdów dla rowerzystów;
- działania poprawiające bezpieczeństwo ruchu, w tym m. in.: strefowanie prędkości pojazdów, fizyczne środki uspokajania ruchu (progi zwalniające, wyniesione przejścia dla pieszych, azyle dla pieszych, wyniesione skrzyżowania, małe ronda),
- zaleca się, aby przebudowy dróg realizować zgodnie z wynikami okresowych kontroli stanu technicznego, badań natężenia oraz bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- należy dążyć do budowy i rozbudowy lokalnego układu komunikacyjnego, w tym infrastruktury obsługi transportu zbiorowego (w tym P&R i B&R) w węzłach integracyjnych i przystankach zintegrowanych,
- należy dążyć do rozbudowy i modernizacji lokalnego układu komunikacyjnego w północnej części gminy,
- należy dążyć do adaptacji istniejących tras i urządzeń, ich uzupełnienia, modernizacji i rozbudowy w celu pełnego obsłużenia terenów istniejącego i potencjalnego rozwoju osadnictwa oraz zapewnienia dostępności komunikacyjnej,
- należy dążyć do utrzymania oraz wzmocnienia systemu komunikacji drogowej, pieszej i rowerowej poprzez stworzenie po wiązań terenów przeznaczonych pod zainwestowanie z istniejącą strukturą przestrzenną miejscowości oraz z otoczeniem.

Trasy rowerowe

- określa się możliwość realizacji regionalnych i ponadregionalnych tras rowerowych w postaci:
 - dróg dla rowerów niezależnych od układu drogowego (np. przez tereny leśne zamknięte dla ruchu samochodów),
 - wydzielonych dróg dla rowerów w pasie drogowym (poza terenami zabudowanymi w miarę możliwości należy unikać dróg, na których natężenie ruchu samochodowego przekracza 10 000 pojazdów na dobę, chyba że droga dla rowerów prowadzi np. za ekranem przeciwhałasowym),
 - pasów ruchu dla rowerów lub asfaltowym poboczem:
 - w obszarze zabudowanym na drogach, gdzie natężenie ruchu nie przekracza 10 000 pojazdów/dobę, a dopuszczalna prędkość nie przekracza 50 km/h,
 - poza obszarem zabudowanym na drogach, gdzie natężenie ruchu nie przekracza 4 000 pojazdów/dobę,
 - ruchu mieszanego, rowerowo-samochodowego jezdnią:
 - na drogach o natężeniu ruchu do 4 000 pojazdów/dobę: w terenie zabudowanym w przypadku ograniczenia prędkości do nie więcej niż 30 km/h,

- na drogach o natężeniu ruchu do 1 000 pojazdów/dobę: poza terenem zabudowanym lub gdy dopuszczalna prędkość wynosi powyżej 30 km/h,
 - ruchu na zasadach ogólnych drogami serwisowymi wzdłuż dróg wyższych klas lub linii kolejowych,
 - ruchu na zasadach ogólnych drogami wewnętrznymi o ograniczonym ruchu pojazdów samochodowych, np. leśnymi,
 - zgodnej z zasadami projektowania uniwersalnego (niedozwolone jest prowadzenie tras ścieżkami piaszczystymi, błotnistymi, brukowanymi, nadmiernie nierównymi),
- należy dążyć do budowy infrastruktury rowerowej dowiązującej sieć ponadregionalnych i regionalnych tras rowerowych do węzłów integracyjnych i przystanków zintegrowanych transportu zbiorowego.

Infrastruktura energetyczna

- należy dążyć do poprawy bezpieczeństwa energetycznego, m.in. poprzez budowę, rozbudowę i modernizację sieci elektroenergetycznej w zakresie niskich i średnich napięć,
- należy dążyć do rozwoju, modernizacji i dywersyfikacji źródeł energii i paliw, w tym ich rozproszenie, a także wzrost efektywności wytwarzania, przesyłania oraz zużycia energii i paliw,
- należy dążyć do realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego Unii Europejskiej, zakładającego ograniczenie emisji gazów cieplarnianych, wzrost udziału energii odnawialnej oraz poprawę efektywności energetycznej,
- dopuszcza się planowanie i realizację urządzeń infrastruktury energetycznej, a także przebudowę, rozbudowę i korekty tras sieci istniejących, jeśli będzie to miało na celu optymalizację funkcji technicznych systemów energetycznych, minimalizację uciążliwości dla środowiska lub usunięcie kolizji przestrzennych – pod warunkiem braku sprzeczności z innymi ustaleniami prawnymi,
- należy dążyć do zagwarantowania bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej poprzez zapewnienie co najmniej dwustronnego zasilania wszędzie tam, gdzie jest to szczególnie istotne ze względu na potrzeby społeczno-gospodarcze,
- należy dążyć do uwzględniania w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym potrzeby bezpieczeństwa energetycznego przez m.in.:
 - rezerwowanie pasów terenów wolnych od zabudowy i przeszkód terenowych dla projektowanej i planowanej infrastruktury elektroenergetycznej, a na etapie jej eksploatacji zapewniających dostęp do sieci i urządzeń energetycznych,
 - określanie ograniczeń w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu w pobliżu projektowanej i planowanej infrastruktury elektroenergetycznej, oraz źródeł produkcji energii elektrycznej i ciepłej,

- rezerwowanie terenów przewidzianych pod budowę instalacji i infrastruktury wykorzystywanej do wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych (fotowoltaika, fermy wiatrowe, geotermia), z zachowaniem stref bezpieczeństwa, jeśli są wymagane,
- należy dążyć do przebudowy systemów oświetlenia ulicznego w kierunku energooszczędnych, inteligentnych układów, wykorzystujących źródła odnawialne,
- należy dążyć do tego, aby zaopatrzenie w energię elektryczną odbywało się na podstawie warunków przyłączenia określonych przez gestora sieci, z istniejącej sieci elektroenergetycznej. Istniejącą i projektowaną sieć elektroenergetyczną należy przystosować do planowanego zagospodarowania. Dopuszcza się rozbudowę, przebudowę oraz budowę nowych sieci elektroenergetycznych, kablowych i napowietrznych. Dopuszcza się budowę stacji transformatorowych w każdym terenie, w ilości zależnej od zapotrzebowania odbiorców na energię elektryczną.

Infrastruktura gazowa

- należy eliminować lub maksymalnie ograniczyć negatywne oddziaływanie na środowisko, walory krajobrazu i bezpieczeństwo ludności, obiektów liniowej i punktowej infrastruktury systemów przesyłu i magazynowania gazu, ropy naftowej i produktów naftowych.

Infrastruktura światłowodowa

- należy dążyć do eliminacji braków w zakresie tradycyjnych, podstawowych usług szerokopasmowych oraz usług e-administracji.
- należy dążyć do budowy, rozbudowy lub przebudowy sieci telekomunikacyjnych, szczególnie na potrzeby szerokopasmowego i światłowodowego dostępu do Internetu.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

- należy dążyć do dalszej rozbudowy sieci wodociągowej i poprawy jej stanu technicznego oraz budowy sieci kanalizacyjnej,
- należy dążyć do realizacji indywidualnych i lokalnych systemów utylizacji ścieków,
- należy dążyć do sukcesywnej sanitacji terenów o zabudowie rozproszonej na obszarach wiejskich (przydomowe oczyszczalnie ścieków lub wywożenie ścieków przy zapewnieniu ich oczyszczania),
- należy dążyć do budowy systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków deszczowych z terenów zurbanizowanych, głównych tras komunikacyjnych i obszarów przemysłowych,

Utylizacja odpadów

- należy dążyć do tworzenia właściwych warunków funkcjonowania systemu gospodarki odpadami, w tym przez realizację inwestycji, wynikających z obowiązującego Planu gospodarki odpadami oraz dokumentów go realizujących,

- zaleca się, aby zasady gospodarowania odpadami prowadzić zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi oraz ustalonymi przepisami lokalnymi.

Infrastruktura społeczna

- należy dążyć do poprawy dostępu do placówek kultury, rewitalizacji oraz adaptacji zasobów dziedzictwa kultury, w tym obiektów zabytkowych dla potrzeb kultury,
- należy dążyć do racjonalizacji sieci placówek kultury, w tym modernizacji i rozbudowy istniejącej infrastruktury,
- należy dążyć do poprawy dostępu do placówek ochrony zdrowia, jak również opieki rehabilitacyjnej oraz obiektów pomocy społecznej,
- należy dążyć do budowy, rozbudowy i modernizacji placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, w tym w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej,
- należy dążyć do racjonalizacji sieci placówek szkół podstawowych, w tym modernizacji i rozbudowy istniejącej infrastruktury,
- należy dążyć do rozwoju infrastruktury warunkującej zwiększenie dostępności i upowszechnieniu wychowania przedszkolnego oraz zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat trzech,
- należy dążyć do wyposażenia ośrodków w ogólnodostępną infrastrukturę sportowo-rekreacyjną poprzez budowę, rozbudowę i modernizację otwartych i zamkniętych obiektów sportowych, niepowiązanych z infrastrukturą szkolną, w dopasowaniu do rangi i obszaru obsługi konkretnego ośrodka,
- należy dążyć do rozwoju bazy sportowo-rekreacyjnej powiązanej z infrastrukturą szkolną, poprzez budowę, rozbudowę i modernizację obiektów sportowych przy placówkach edukacyjnych,
- należy dążyć do upowszechniania prozdrowotnych postaw związanych z aktywnością fizyczną poprzez budowę, rozbudowę i modernizację urządzeń rekreacyjno-sportowych, służących codziennej rekreacji.

4.7. Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW

W zakresie infrastruktury energii odnawialnej uwzględnia się obowiązujące regulacje prawne, w tym szczególnie wymóg zachowania minimalnej odległości elektrowni wiatrowych od różnego rodzaju obiektów, zwłaszcza budynków mieszkalnych.

Dla obszarów rozmieszczenia farm fotowoltaicznych przewidywana jest lokalizacja obiektów budowlanych niezbędnych dla funkcjonowania farm fotowoltaicznych.

Lokalizacja instalacji do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych powinna odbywać się z preferowaniem obszarów i miejsc o największym potencjale zasobowym, przy uwzględnieniu konieczności eliminowania lub maksymalnego ograniczania zagrożeń i negatywnego oddziaływania tej infrastruktury na środowisko, w tym na bioróżnorodność, powiązania przyrodnicze, walory krajobrazowe oraz zdrowie ludzi, w tym:

- siłowni wiatrowych wszędzie tam, gdzie brak przeciwwskazań wynikających z potrzeb ochrony środowiska przyrodniczego, krajobrazu kulturowego oraz bezpieczeństwa i obronności państwa, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów odrębnych,
- instalacji na biomasę i biogaz na terenach wiejskich, w tym na drewno odpadowe, słomę odpadową z rolnictwa, siano odpadowe z rolnictwa, odpady z hodowli i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz z plantację roślin energetycznych,
- instalacji słonecznych, w tym z systemów fotowoltaicznych (farm) - w obrębie kompleksów najslabszych gruntów rolnych o powierzchni co najmniej 1 ha i gruntach zrekultywowanych na cele inne niż rolnicze i leśne.

4.8. Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

Dopuszcza się lokalizację przedsięwzięć z zakresu mogących znacząco oddziaływać na środowisko na terenach produkcyjnych, magazynowych i składowych funkcjonujących w ramach terenów inwestycyjnych dla funkcji produkcyjno-usługowej, służących realizacji polityki aktywizacji gospodarczej gminy.

4.9. Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Rolnicza przestrzeń produkcyjna

- należy dążyć do tego, aby rozwój funkcji rolniczej na terenach gruntów ornych o wysokich wartościach przyrodniczych i użytkowych oparty był na produkcji rolnej (kierunek warzywniczy),
- tereny charakteryzujące się przewagą użytków zielonych wysokiej i średniej jakości powinny być predysponowane do prowadzenia hodowli (z wyłączeniem przemysłowej) - zalecana ekologizacja rolnictwa,
- należy dążyć do kształtowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej na gruntach najwyższych klas bonitacyjnych I-III,
- należy dążyć do ochrony gruntów rolnych klas bonitacyjnych I-III oraz gruntów leśnych przed ich nieuzasadnionym przeznaczaniem na cele nierolnicze i nieleśne,

- należy dążyć do tworzenia warunków infrastrukturalnych i transportowych dla lokalizacji inwestycji służących tworzeniu nowoczesnych gospodarstw rolnych, o charakterze wielkoobszarowym i zmechanizowanym,
- należy dążyć do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów o średniej i niskiej zdolności produkcyjnej, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego (m.in.: utrzymywanie tradycyjnego krajobrazu rolniczego, zachowywanie wolnych przestrzeni użytkowanych rolniczo, utrzymywanie trwałych użytków zielonych dla ochrony bioróżnorodności),
- należy dążyć do wspierania działalności gospodarczej towarzyszącej produkcji rolnej, a także do zrównoważonego rozwoju funkcji pozarolniczych,
- należy dążyć do ochrony przed presją urbanizacyjną najcenniejszych i najbardziej produktywnych elementów rolniczej przestrzeni produkcyjnej (predestynowanych do pełnienia funkcji żywicielskich o strategicznym znaczeniu w województwie mazowieckim),
- należy dążyć do ograniczania przeznaczania najlepszych gleb pod uprawy roślin energetycznych,
- należy dążyć do przeciwdziałania fragmentacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez poprawę struktury obszarowej gospodarstw, w tym scalanie gruntów i zagospodarowanie poscaleniowe,
- należy dążyć do wzmacniania wykształconych kierunków produkcji rolniczej oraz zwiększania towarowości gospodarstw rolnych w celu utrzymania wysokiego poziomu i jakości produkcji rolniczej tych obszarów,
- należy dążyć do upowszechniania działań rolno-środowiskowo-klimatycznych zapewniających rozwój gospodarki rolnej zintegrowanej z ochroną zasobów i walorów przyrodniczych, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego,
- należy dążyć do działań na rzecz poprawy warunków glebowo-wodnych dla rolnictwa m.in. poprzez budowę i renowację infrastruktury nawadniającej i odwadniającej,
- należy dążyć do wdrożenia działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu, tzw. programu azotanowego,
- należy dążyć do kształtowania struktury krajobrazu rolniczego w sposób wspierający zachowanie lub zwiększenie różnorodności biologicznej, przez urozmaicanie warunków siedliskowych roślin i zapewnianie warunków schronienia dla jak największej liczby gatunków zwierząt,
- należy dążyć do wykorzystywania niezagospodarowanych obszarów rolniczych oraz zachęcać i promować przekształcanie pól o niskich klasach bonitacyjnych gleb na zadrzewienia śródpolne, zalesienia, małe zbiorniki wodne itp.,

- należy na obszarach użytkowanych rolniczo dążyć do pozostawiania pasów gruntu wokół oczek wodnych i wszelkiego typu mokradeł, celem umożliwienia rozwoju półnaturalnych zbiorowisk roślinnych w postaci zarośli, szuwarów, ugrupowań roślinności bagiennej, które spontanicznie tworzą się w wyniku braku bezpośredniego użytkowania lub pod wpływem koszenia i wypasu,
- w dolinach rzek należy dążyć do zadbania o zachowanie tradycyjnej gospodarki łąkowej, a zwłaszcza niezastępowanie półnaturalnych łąk przez pola i intensywne użytki zielone,
- należy dążyć do ochrony półnaturalnych ekosystemów (m.in. łąki) w warunkach normalnego użytkowania gospodarczego dużych obszarów,
- należy dążyć do ochrony zadrzewień i zakrzewień śródpolnych oraz do zwiększenia ich udziału powierzchniowego, przez popieranie spontanicznego rozwoju drzew i krzewów na miedzach, wokół oczek wodnych i innych miejsc nienadających się do rolniczego wykorzystania,
- należy dążyć do ochrony torfowisk w kompleksach pól uprawnych przez zaniechanie odwodnień i zapobieganie eutrofizacji,
- należy dążyć do tworzenia barier biologicznych, przeciwdziałających się rozprzestrzenianiu zanieczyszczeń przez migrację wodną oraz powstawaniu erozji wietrznej i wodnej,
- należy dążyć do zaprzestania osuszania łąk, torfowisk i mokradeł (unikanie nadmiernych melioracji),
- należy dążyć do prowadzenia rekultywacji drobnych terenów zdewastowanych zgodnie z zasadą kształtowania zróżnicowanych warunków środowiskowych, stosując głównie kierunek rekultywacji fitomelioracyjny i krajobrazowy,

Leśna przestrzeń produkcyjna

- należy dążyć do zwiększania lesistości zgodnie z Programem zwiększania lesistości dla województwa mazowieckiego oraz przeciwdziałania fragmentacji przestrzeni przyrodniczej poprzez leśne zagospodarowanie gruntów o najniższej przydatności dla rolnictwa i w ramach rekultywacji nieużytków,
- należy dążyć do ograniczania zmian przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne,
- należy dążyć do uwzględniania nadrzędności pozaprodukcyjnych funkcji lasów w prowadzeniu gospodarki leśnej, w szczególności w lasach ochronnych, lasach o szczególnych walorach przyrodniczych, na terenach przyrodniczo wrażliwych (wydmowych, podmokłych, na znacznych spadkach terenu) oraz pełniących funkcje rekreacyjne, w szczególności w granicach administracyjnych miast i w ich bezpośrednim otoczeniu.

4.10. Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji

Na terenie gminy uchwałą nr II.17.2024 Rady Gminy Kowala z dnia 23 maja 2024 r. wyznaczony został obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji. Obszar zdegradowany obejmuje część miejscowości Kończyce-Kolonia, Młodocin Mniejszy, Kowala-Stępocina, Trabllice, Dąbrówka Zabłotnia, Ruda Mała, Maliszów i Grabina. Do obszaru rewitalizacji zaliczone zostały części miejscowości Kończyce-Kolonia, Dąbrówka Zabłotnia i Grabina.

Do najważniejszych działań w zakresie zasad kształtowania zagospodarowania przestrzennego w tych obszarach należą:

- uporządkowanie „starej tkanki” ruralistycznej poprzez właściwe zagospodarowywanie pustych przestrzeni w harmonii z otoczeniem,
- przebudowa budynków oraz pomieszczeń z przeznaczeniem na inne cele,
- renowacja budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym, w tym ich adaptacja na cele: gospodarcze, społeczne, edukacyjne, turystyczne lub kulturalne, przyczyniająca się do tworzenia stałych miejsc pracy,
- wyburzanie budynków o charakterze dysharmonijnym i zastąpienie ich nowymi strukturami,
- wyremontowanie lub przebudowa budynków i infrastruktury publicznej związanej z rozwojem funkcji turystycznych, rekreacyjnych, kulturalnych,
- przebudowa przestrzeni publicznych: placów, parkingów, placów zabaw dla dzieci, małej architektury,
- tworzenie nowych miejsc rekreacji, terenów zieleni urządzonej,
- poprawa funkcjonalności ruchu kołowego, ruchu pieszego; poprawa dostępności do sieci urządzeń infrastruktury technicznej,
- dla obiektów związanych z rolnictwem dopuszczanie również pozarolniczego wykorzystania istniejących obiektów do nowych działalności,
- przywrócenie przestrzeniom i budynkom należytej im roli w strukturze gminy.

Obszarami potencjalnej rekultywacji lub remediacji są tereny złóż surowców naturalnych, w których eksploatacja kopaliny została zakończona lub zaniechana. Rekultywacja obiektów przemysłowych i poeksploatacyjnych powinna być zgodna z decyzjami urzędowymi dotyczącymi działań rekultywacyjnych lub remediacji. Potencjalne zmiany funkcji obszarów będą możliwe po zakończeniu prac rekultywacyjnych i określeniu docelowej funkcji obszarów, z uwzględnieniem aktualnego przeznaczenia terenu w dokumentach planistycznych.

5. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań

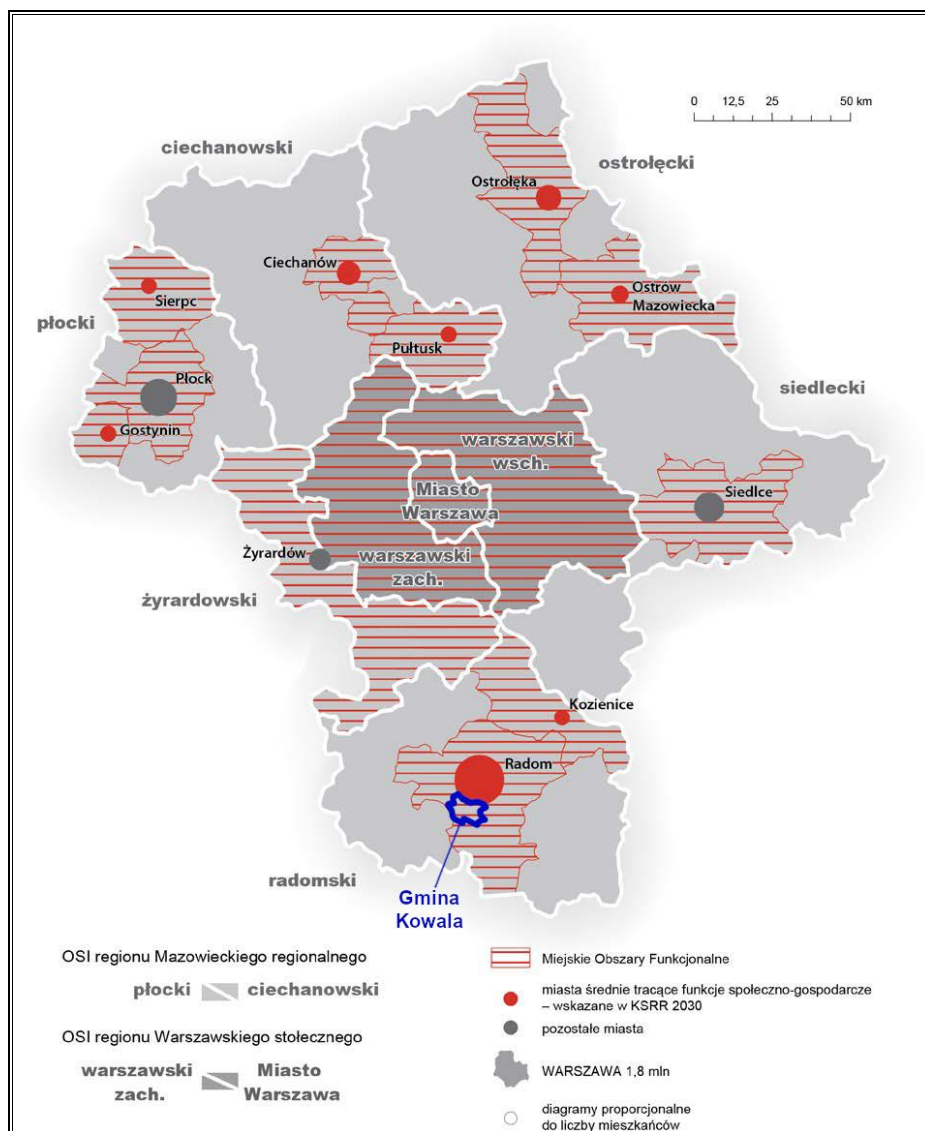
Według Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, obszar strategicznej interwencji definiowany jest jako „wskazany w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne”.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze wyznacza w województwie mazowieckim dwa rodzaje Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI), uwzględniające również OSI z poziomu krajowego, wskazane w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030): problemowe w poziomie podregionów NUTS 3 oraz bieguny wzrostu – miejskie obszary funkcjonalne.

Gmina Kowala zakwalifikowana została do następujących obszarów strategicznej interwencji:

- zidentyfikowane na poziomie wojewódzkim, wobec których politykę rozwoju adekwatną do przedmiotu delimitacji prowadzi Samorząd Województwa:
 - OSI problemowe – podregiony NUTS 3:
 - OSI regionu Mazowieckiego regionalnego: Radomski obszar strategicznej interwencji.
 - OSI – miejskie obszary funkcjonalne (MOF) – bieguny wzrostu:
 - MOF miast subregionalnych i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze – potencjalne bieguny wzrostu: MOF Radom.

Rysunek 10. Położenie Gminy Kowala na tle obszarów strategicznej interwencji w województwie mazowieckim

Źródło: Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030+. Innowacyjne Mazowsze

Osi problemowe - OSI regionu Mazowieckiego regionalnego: Radomski obszar strategicznej interwencji

Obejmuje on radomski podregion NUTS-3 województwa mazowieckiego. Wyznaczony został w celu zniwelowania istniejących problemów i barier dla rozwoju nowych lub istniejących funkcji i poprawy warunków życia mieszkańców.

Interwencja w OSI radomskim zorientowana będzie na pobudzenie społeczno-gospodarcze, w tym restrukturyzację branż przemysłowych, aktywizację zawodową osób długotrwale bezrobotnych, wzmocnienie bazy dochodowej samorządów lokalnych i poprawę warunków życia mieszkańców. Wysoki potencjał w postaci bazy przemysłowej miast oraz funkcjonowanie uczelni wyższych, instytucji naukowych i klastrów powinny stanowić podstawę rozwoju nowych branż, w tym w obszarze przemysłu 4.0, w celu rozwoju lokalnych rynków pracy. Ponadto

szansę na rozwój i wzmacnianie konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym w zakresie przetwórstwa żywności, stwarzają specjalizacje produkcji rolniczej podregionu. Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrz obszaru, zwłaszcza za pomocą zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu publicznego i niezmotoryzowanego przyczyni się do zwiększenia mobilności mieszkańców i wpłynie pozytywnie na ich aktywizację społeczną oraz zawodową. Wspierane będą działania na rzecz podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego, zwłaszcza poprzez rozwój oferty edukacyjnej, w tym ukierunkowanej na podnoszenie lub zmianę kwalifikacji zawodowych osób dorosłych. Zapewnienie atrakcyjnej oferty edukacyjnej będzie także kluczowe dla zatrzymania ludzi młodych w podregionie. W tym celu niezbędna będzie także poprawa dostępności do usług i infrastruktury społecznej w zakresie ochrony zdrowia.³

Działania w OSI radomskim skoncentrowane będą na wskazanych poniżej obszarach:

1. Wsparcie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru poprzez:

- rozwój skoordynowanej oferty inwestycyjnej, w tym zapewnienie terenów inwestycyjnych i poprawę ich dostępności transportowej,
- zapewnienie atrakcyjnej oferty edukacyjnej i wzbogacenie bazy dydaktycznej,
- aktywizację osób bezrobotnych i wspieranie przedsiębiorczości, w tym przez wspieranie uczenia się przez całe życie, doradztwo i kształcenie zawodowe, zapewnienie opieki nad dziećmi,
- rozwój instytucji otoczenia biznesu,
- poprawę dostępu do infrastruktury zdrowotnej i specjalistycznej opieki zdrowotnej,
- rozwój strefy okołolotniskowej oraz budowę bazy logistycznej.

2. Poprawa dostępności obszaru poprzez:

- rozwój transportu kolejowego z wykorzystaniem nowych i zmodernizowanych linii kolejowych oraz uzupełnienie sieci przystanków,
- rozwój i poprawę jakości zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu zbiorowego,
- rozwój sieci tras rowerowych i infrastruktury dla pieszych.

MOF miast subregionalnych i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze – potencjalne bieguny wzrostu: MOF Radom

W przypadku Radomia jako miasta średniego tracącego funkcje społeczno-gospodarcze niezbędne jest efektywne wykorzystanie potencjału, którym dysponuje oraz wzmacnianie współpracy w obszarach funkcjonalnych, tak aby miasto to mogło pełnić rolę „bieguna wzrostu” w swoim otoczeniu. Efektywna współpraca i współzarządzanie w obrębie miejskich obszarów

³ Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze, str. 83.

funkcjonalnych, skoncentrowane na niwelowaniu ponadlokalnych problemów i barier rozwojowych, przyczynią się do wzmocnienia powiązań funkcjonalnych między miastem i otaczającymi je obszarami. Pozwoli to na włączenie obszarów wiejskich w procesy rozwojowe i ich pobudzenie gospodarcze. W przypadku miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, kluczowe będzie zatrzymanie lub przynajmniej spowolnienie utraty ich dotychczasowych funkcji oraz rozwój nowych gałęzi gospodarki, które pozwolą na wzmocnienie ich pozycji konkurencyjnej oraz poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej, przy jednoczesnej poprawie stanu środowiska.

W związku z powyższym istotna jest współpraca Gminy Kowala z miastem Radomiem i na rzecz rozwoju subregionu radomskiego. Sprzyjać temu będzie koncentracja współpracy na:⁴

- działaniach wspólnych dla wszystkich MOF,
- rozwoju lokalnych rynków pracy i aktywizacji zawodowej mieszkańców, w tym w zakresie dostosowania oferty edukacyjnej i doradztwa zawodowego, zapewniając równowagę popytowo-podażową na rynku pracy oraz niwelując zjawisko bezrobocia strukturalnego,
- zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej i wspieraniu przedsiębiorczości w celu rozwoju nowych gałęzi gospodarki, w tym w zakresie przemysłu przyszłości oraz zielonych (zrównoważonych) inwestycji,
- rozwoju uczelni wyższych w ośrodkach subregionalnych.

Wsparcie dla miast i ich obszarów funkcjonalnych ukierunkowane będzie na rozwój i poprawę jakości współpracy w obszarze funkcjonalnym w celu wzmacniania potencjałów i przewyższania problemów rozwojowych w skali ponadlokalnej. Doskonalenie zintegrowanego zarządzania i współzrządzenia rozumiane jest jako podejmowanie i prowadzenie efektywnej współpracy samorządów, instytucji, grup społecznych i gospodarczych z obszaru MOF na rzecz wielowymiarowego i wielopoziomowego współzarządzania, wykorzystującego partycypacyjne formy procesu decyzyjnego. Współpraca w MOF powinna być ukierunkowana w szczególności na:

- uporządkowaniu gospodarki przestrzennej i przywróceniu ładu przestrzennego w miejskich obszarach funkcjonalnych,
- rozwoju efektywnego systemu transportowego opartego na transporcie zbiorowym i nie-zmotoryzowanym,
- poprawie jakości powietrza,
- zwiększeniu efektywności i dostępności do usług publicznych dostosowanych do potrzeb różnych grup społecznych.

⁴ Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze, str. 81.

6. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy Kowala

Na terenie gminy Kowala nie wyznacza się obszarów strategicznej interwencji na poziomie lokalnym.

7. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Prawidłowy przebieg procesu realizacji założeń Strategii Rozwoju Gminy Kowala na lata do roku 2030 będzie kontrolowany poprzez odpowiednie wdrażanie dokumentu, a następnie jego monitoring i ewaluację.

Działania wyznaczone w dokumencie wynikają z kompetencji Gminy oraz ze zdiagnozowanych problemów i potrzeb mieszkańców. Ich koordynacja należy do obowiązku władzy wykonawczej Gminy Kowala – Wójta Gminy Kowala.

Wdrażanie Strategii będzie obejmować w szczególności.

- realizację przypisanych działań,
- ewaluację i monitorowanie procesu realizacji działań określonych w strategii,
- kreowanie i przyjmowanie propozycji nowych działań od partnerów i interesariuszy strategii,
- koordynację procesu jej aktualizacji we współpracy z Radą Gminy Kowala,
- zapewnianie promocji strategii,
- poszukiwanie, wraz z innymi podmiotami zaangażowanymi pozabudżetowych źródeł finansowania dla działań.

Wójt Gminy Kowala będzie koordynował realizację założeń Strategii, które wykonywane będą przez poszczególne referaty i pracowników Urzędu Gminy w Kowali oraz kierowników, dyrektorów gminnych jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za wdrażanie poszczególnych kierunków działań przydzielonych im ze względu na posiadane kompetencje w danym zakresie.

Rada Gminy będzie wsparciem strategicznym przy realizacji strategii oraz podejmowaniu decyzji strategicznych.

Ponadto w Strategii znajdują się również działania, których realizację wspierać mogą, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorcy z terenu gminy, partnerzy społeczno-gospodarczy. Stąd istotne jest również wdrażanie skutecznych mechanizmów współdziałania między Gminą i pozostałymi zainteresowanymi. Wszyscy partnerzy zaangażowani, realizujący działania w ramach Strategii będą aktywnie współpracować z Gminą Kowala (liderem i koordynatorem).

Rysunek 11. Podział zadań realizacji Strategii

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy będzie wdrażana poprzez wykorzystanie instrumentów obejmujących narzędzia programowe i finansowe, których zakres przedmiotowy lub kierunki wydatkowania środków podlegają bezpośredniej kontroli ze strony organów samorządu. Należą do nich m.in. programy branżowe, strategie postępowania w ramach konkretnych obszarów, uchwały budżetowe i inne dokumenty finansowe, określające krótkie i długofalowe kierunki koncentracji środków finansowych, projekty międzysektorowe i międzyorganizacyjne, w tym zlecanie organizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym czy klubom sportowym.

Politykę przestrzenną gminy określoną w strategii rozwoju gminy należy wziąć pod uwagę, określając ustalenia planu ogólnego gminy, który zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw, zastąpi studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Dodatkowo rekomendowane jest również przyjęcie i aktualizacja szczegółowych programów i planów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji w zakresie celów wskazanych w Strategii w poszczególnych dziedzinach (np. pomocy społecznej, ochrony środowiska, rewitalizacji, gospodarki niskoemisyjnej oraz pozostałych strategii i programów

jednorocznych).

Wobec powyższego, dla sprawnej realizacji przedmiotowej strategii konieczne będzie opracowywanie i wdrażanie następujących dokumentów (strategii, programów, planów) wykonawczych:

- Programu Ochrony Środowiska,
- Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe,
- Programu Opieki nad Zabytkami,
- Wieloletniego programu gospodarowania zasobem mieszkaniowym gminy,
- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych,
- Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie,
- Programu Profilaktyki i rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Programu Przeciwdziałania Narkomani,
- Programu Wspierania Rodziny.

Ważnym aspektem wdrażania Strategii jest również zachęcanie lokalnej społeczności do aktywnego udziału w planowaniu i realizacji zaplanowanych działań, przyczyniających się do rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy. Pełna wersja Strategii znajdować się będzie na stronie internetowej Gminy oraz dostępna będzie do wglądu w Urzędzie Gminy.

Monitoring wdrażania Strategii będzie służył identyfikacji osiągniętych rezultatów oraz porównaniu ich zgodności z założeniami i celami. Dane zebrane i opracowane w procesie monitoringu posłużą do ewaluacji Strategii. Będzie ona polegała na gromadzeniu i opracowywaniu pozyskanych informacji oraz danych zebranych od wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację działań strategicznych.

Monitorowanie umożliwi:

- bieżącą ocenę realizacji działań i osiągnięcia celów,
- prognozowanie możliwych zmian warunków realizacji Strategii,
- podjęcie czynności naprawczych i zabezpieczających,
- informowanie lokalnej społeczności o osiągniętych efektach,
- zapewnienie spójności różnych dokumentów programowych.

Ewaluacja oznacza systematyczne zbieranie, analizę i interpretację danych w celu określenia wartości Strategii. W szerokim pojęciu proces ten musi odpowiadać na pytanie, w jakim stopniu strategia rozwiązuje realne problemy społeczności lokalnej, w wąskim zaś aspekcie ewaluacja koncentruje się na realizacji oceny zapisów strategii np. wskaźników realizacji celów i działań strategii, rozwiązywanie problemów. Ewaluacji podlegać będzie materiał empiryczny

stanowiący podstawę do analiz i ocen; oraz ocena trafności, skuteczności, efektywności, użyteczności, trwałość i spójności.

Sprawozdawczość na potrzeby monitoringu i ewaluacji będzie realizowana w okresach rocznych, w oparciu o analizę wskaźnikową, na podstawie własnych danych i informacji statystyki publicznej generowanej przez Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, a także statystyk realizatorów działań. Organem odpowiedzialnym za monitorowanie będzie Wójt Gminy Kowala, który realizuje swoje zadania poprzez jednostki podległe.

Ponadto do ewaluacji zostanie wykorzystana metoda samodzielnej oceny stopnia realizacji Strategii i osiągniętych efektów, dokonywana siłami własnymi na podstawie zbioru informacji pochodzących ze sprawozdań i raportów. Bezpośrednim wskaźnikiem wykonania Strategii będzie stopień realizacji zaplanowanych w niej działań.

Informacje przede wszystkim zawarte będą w sporządzanym w terminie do dnia 31 maja każdego roku, raporcie o stanie gminy, który wynika z nałożonym na jednostki samorządu terytorialnego zobowiązaniem wynikającym z art. 28aa ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2024 poz. 609 ze zm.). Prowadzony monitoring pozwoli na wykrycie zagrożenia w zakresie braku realizacji danego zadania i osiągnięcia założonych wskaźników oraz na ewentualną konieczność modyfikacji planowanych do realizacji działań lub podmiotów współpracujących przy ich realizacji.

Do roku od zakończenia realizacji Strategii sporządzony zostanie raport z ewaluacji zawierający podsumowanie efektów wybranych do realizacji działań w całym okresie jej wdrażania. Pozwoli to uzyskać pełny obraz i ocenę realizacji założeń Strategii. Będzie on również określał wnioski i rekomendacje, które pozwolą usprawnić proces wdrażania Strategii na kolejne lata.

8. Ramy finansowe i źródła finansowania

Zaplanowane do realizacji działania wskazane w Strategii, oprócz odpowiednich zasobów ludzkich i rzeczowych, muszą posiadać odpowiednie zasoby finansowe. Efektywna polityka rozwoju Gminy powinna wykorzystywać dostępne zewnętrzne środki finansowe oraz być dostosowana do możliwości budżetowych. Gmina Kowala, przystępując do realizacji danego działania, w pierwszej kolejności analizuje możliwość pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania na ten cel, tj.

- środki pochodzące z budżetu państwa,
- środki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego województwa, powiatu,
- fundusze europejskie dostępne,

- fundusze celowe,
- fundusze Europejskiego Instrumentu Odbudowy,
- inne fundusze związane z funkcjonowaniem Unii Europejskiej,
- środki sektora pozarządowego oraz środki prywatne w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe rynku kapitałowego.

Główne źródła finansowania działań oraz wkładu własnego stanowi budżet Gminy. Część działań przewidzianych w Strategii należy do zadań realizowanych w ramach funkcjonowania gminnych jednostek organizacyjnych. Wobec tego środki na te działania pochodzić będą z dochodów własnych Gminy. Realizacja części działań zakłada również współpracę z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, stowarzyszeniami, pozostałymi partnerami. Współpraca ta może również opierać się na wspólnym finansowaniu działań, przekazaniu dotacji na ich realizację.

W poniższej tabeli przedstawiono szacunkowy harmonogram realizacji działań wyznaczonych w Strategii.

Tabela 9. Harmonogram realizacji działań Strategii Rozwoju Gminy Kowala

Cel operacyjny	Kierunki działań	Okres wdrażania							Planowane koszty realizacji zadania/ Planowane źródło finansowania.
		2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11
Cel strategiczny 1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny									
Cel operacyjny 1.1. Wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa	Zwiększenie jakości edukacji								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne; Rządowy program Maluch +.
	Ochrona zasobów kulturowych								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne.
	Poszerzenie oferty kulturalnej								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne.
	Wsparcie organizacji pozarządowych								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 1.2. Aktywne społeczeństwo, które nie jest wykluczone społecznie	Poprawa warunków funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Wsparcie rodzin z problemami społecznymi i zagrożonych wykluczeniem społecznym								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Zapewnienie form wsparcia dla osób z uzależnieniami								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 1.3. Atrakcyjna infrastruktura sportowo-rekreacyjna	Rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel strategiczny 2. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo									

Strategia Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030

Cel operacyjny	Kierunki działań	Okres wdrażania							Planowane koszty realizacji zadania/ Planowane źródło finansowania.
		2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Cel operacyjny 2.1. Wysoka przedsiębiorczość mieszkańców	Kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców poprzez działania edukacyjne								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Wsparcie rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego								Budżet gminy; Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Wprowadzenie instrumentów ułatwiających procedury formalne związane z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 2.2. Rozbudowana infrastruktura techniczna	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej i ośrodkowej								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Rozbudowa infrastruktury wodociągowej								Budżet gminy; NFOŚiGW w Warszawie; WFOŚiGW w Warszawie; KPGK Sp. z o.o.; PROW 2021-2027; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Rozbudowa infrastruktury kanalizacyjnej								Budżet gminy; PROW 2021-2027 Środki własne mieszkańców; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Wsparcie transportu publicznego i rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Rozbudowa sieci gazowej								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Rozbudowa sieci teleinformatycznej i elektroenergetycznej								Budżet gminy; Środki własne podmiotów zewnętrznych;

Strategia Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030

Cel operacyjny	Kierunki działań	Okres wdrażania							Planowane koszty realizacji zadania/ Planowane źródło finansowania.
		2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
									Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Budowa nowych i modernizacja istniejących przystanków kolejowych na obszarze województwa mazowieckiego								Budżet PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Budowa sieci szkieletowej regionalnych tras rowerowych								Budżet województwa; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 2.3. Dobre warunki dla rozwoju mieszkalnictwa	Wspieranie działań służących rozwojowi budownictwa mieszkaniowego								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Modernizacja obecnych budynków i mieszkań komunalnych oraz budowa nowych								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel strategiczny 3. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska									
Cel operacyjny 3.1. Adaptacja do zmian klimatu	Realizacja działań niskoemisyjnych w ramach poprawy stanu powietrza atmosferycznego								Budżet gminy; Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; NFOŚiGW w Warszawie; WFOŚiGW w Warszawie; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Rozwój odnawialnych źródeł energii								Budżet gminy; Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; NFOŚiGW w Warszawie; WFOŚiGW w Warszawie; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Wzrost bezpieczeństwa								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 3.2.	Ochrona i poprawa stanu zasobów przyrodniczych								Budżet gminy; Budżet RDOŚ;

Strategia Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030

Cel operacyjny	Kierunki działań	Okres wdrażania							Planowane koszty realizacji zadania/ Planowane źródło finansowania.
		2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Dobra jakość środowiska przyrodniczego									Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Edukacja ekologiczna mieszkańców								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Sprawny system gospodarowania odpadami								Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 3.3. Ukształtowany ład przestrzenny	Współpraca gminy na poziomie ponadlokalnym								Budżet gminy; Środki własne jednostek zewnętrznych; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Poprawa spójności zagospodarowania przestrzennego								Budżet gminy.

Źródło: Opracowanie własne

Poniżej opisano fundusze i środki zewnętrzne, które stanowią potencjalne źródła finansowania działań strategicznych.

Fundusze Europejskie na lata 2021-2027

Polityka spójności na lata 2021-2027 ma obejmować następujące fundusze: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Fundusz Spójności (FS), Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+) oraz Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST).

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego służy wzmocnieniu spójności gospodarczej i społecznej UE, w tym ma łagodzić dysproporcje w rozwoju europejskich regionów i zmniejszać braki w zakresie rozwoju regionów znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji.

Fundusz Spójności służy redukowaniu dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowaniu zrównoważonego rozwoju. W jego ramach realizowane są strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu, w tym transeuropejskich sieci transportowych (TEN-T).

Europejski Fundusz Społeczny+ ma być głównym narzędziem UE służącym zwiększaniu spójności społecznej i gospodarczej, odpowiadaniu na wyzwania rynku pracy i wyzwania społeczne oraz stymulowaniu zrównoważonego rozwoju gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki.

Powyższe fundusze polityki spójności będzie uzupełniał **Fundusz Sprawiedliwej Transformacji**. Jest on częścią Europejskiego Zielonego Ładu (European Green Deal) i elementem (I filarem) Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji, a jego celem jest łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej.

W ramach **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich** wspierany jest rozwój wsi i obszarów wiejskich oraz sektor rolno-spożywczy. W perspektywie na lata 2021-2027 wyznaczono dziewięć celów w zakresie: zapewnienia rolnikom godziwych dochodów, zwiększenia konkurencyjności, poprawy pozycji rolnika w łańcuchach wartości, przyczyniania się do łagodzenia skutków zmian klimatu i przystosowywania się do nich, a także do zrównoważonej produkcji energii, wydajnego gospodarowania glebą, różnorodności biologicznej i krajobrazu rolniczego, zmian strukturalnych i wymiany pokoleń, zatrudnienia i wzrostu gospodarczego na obszarach wiejskich, zdrowia, żywność i oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe.

Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wspierają przedsięwzięcia, w formie instrumentów

zwrotnych, z zakresu ochrony środowiska, efektywności energetycznej, energii odnawialnej, ekologii, ochrony przyrody oraz zarządzania gospodarką wodną i odpadową.

Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg

Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg (RFRD) stanowi kompleksowy instrument wsparcia realizacji zadań na drogach zarządzanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Jego celem jest przyspieszenie powstawania nowoczesnej i bezpiecznej infrastruktury drogowej na szczeblu lokalnym, stanowiącej ważny element prawidłowego funkcjonowania i rozwoju gospodarki oraz przyczyniającej się do poprawy poziomu życia obywateli.

Fundusz ma również na celu poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego i parametrów technicznych lokalnej sieci drogowej, a także poprawę oraz zwiększenie atrakcyjności i dostępności terenów inwestycyjnych. Rozwój lokalnej infrastruktury drogowej stanowi przy tym działanie komplementarne do inicjatyw podejmowanych na szczeblu krajowym w odniesieniu do budowy systemu autostrad i dróg ekspresowych, przyczyniając się do stworzenia spójnego i zintegrowanego systemu transportowego.

Program Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego mają na celu dofinansowanie zadań z zakresu kultury o charakterze projektowym, z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów. Skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych. Wyjątek stanowi jeden program – Ochrona zabytków, w ramach którego osoby fizyczne mogą również składać wniosek o wsparcie.

Fundusze norweskie i EOG 2014-2021

Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy (czyli tzw. Fundusze norweskie i EOG) to forma bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Islandię, Norwegię, i Lichtenstein nowym członkom UE – kilkunastu państwom Europy Środkowej i Południowej oraz krajom bałtyckim. Głównym celem Funduszy norweskich i Funduszy EOG jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie EOG oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a państwem-beneficjentem.

Za koordynację wdrażania Funduszy norweskich i EOG w Polsce odpowiada Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju.

Programy w ramach III edycji Funduszy norweskich i EOG będą wdrażane do 2024 r. Wyjątek stanowi Fundusz Współpracy Dwustronnej, który będzie wdrażany do 30 kwietnia 2025 r.

Do programów tych należą:

- Rozwój przedsiębiorczości i innowacje,
- Rozwój Lokalny,
- Badania naukowe,
- Edukacja,
- Środowisko, Energia i Zmiany Klimatu,
- Kultura,
- Zdrowie,
- Sprawiedliwość,
- Sprawy Wewnętrzne,
- Fundusz Współpracy Dwustronnej,
- Pomoc Techniczna,
- Fundusz NGO,
- Social Dialogue-Decent Work.

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)

Jest to kompleksowy program reform i projektów strategicznych. Jego celem jest wzmocnienie odporności gospodarczej i społecznej oraz budowa potencjału polskiej gospodarki na przyszłość. Powyższy Program ma odbudować kondycję gospodarki po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 i zapewnić jej większą odporność na przyszłe nieprzewidziane okoliczności. Środki przyznawane w ramach programu mają być przeznaczone na modernizację technologiczną, trafić do rodzimych firm oraz poprawić jakość życia Polaków i konkurencyjność naszej gospodarki.

W ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności Polska będzie miała do dyspozycji ok. 58,1 mld euro, w tym: 23,9 mld euro w formie dotacji oraz 34,2 mld euro w pożyczkach. Czas na wykorzystanie tych środków to rok 2026.

Środki muszą być przeznaczone na konkretne inwestycje, wpisujące się w kluczowe obszary dla UE: infrastruktura, transport, energia i środowisko, innowacje, cyfryzacja, zdrowie, społeczeństwo oraz spójność terytorialna.

Wobec powyższego, Plan odbudowy ma na celu zbudowanie odporności poprzez realizację projektów w następujących obszarach:

1. Odporne społeczeństwo:
 - Ochrona zdrowia.
 - Edukacja.
2. Odporne państwo:

- Cyfryzacja usług publicznych
- Infrastruktura i komunikacja
- 3. Odporna gospodarka:
 - Umiejętności.
 - Nowe technologie.
- 4. Odporne środowisko:
 - Budynki.
 - Energetyka.

Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018 – 2027 (PROO) i Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO)

PROO to program bezpośredniego wsparcia rozwoju polskich organizacji obywatelskich. Dotacje w ramach programu będą przydzielane na rozwój instytucjonalny organizacji oraz realizację ich celów statutowych. Dotacje będzie można uzyskać zarówno na realizację wieloletniej strategii rozwoju organizacji, budowę kapitału żelaznego, ale także np. na zaspokojenie nagłych potrzeb w sytuacjach awaryjnych. Są uruchamiane konkursy dla mediów obywatelskich, organizacji strażniczych, think tanków.

Celem FIO jest natomiast dofinansowywanie projektów mających na celu zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne. Dotację można otrzymać na projekt społeczny. Zakres możliwych do zrealizowania działań obejmuje wszystkie obszary działalności pożytku publicznego. W ramach Programu wydzielone zostały cztery priorytety: „Małe Inicjatywy”, „Aktywne Społeczeństwo”, „Aktywni Obywatele”, „Silne Organizacje Pozarządowe”.

Fundusz Inwestycji Samorządowych

Fundusz Inwestycji Samorządowych zarządzany jest przez Polski Fundusz Rozwoju. Fundusz powstał z myślą o zapewnieniu kapitału niezbędnego dla realizacji inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Fundusz oferuje kilka instrumentów finansowych: kapitał wspólnika/akcjonariusza, pożyczka wspólnika/akcjonariusza, dług podporządkowany względem finansowania bankowego. Samorządy dokonują wyboru wspólnika, jako akcjonariusza w trybie procedur konkurencyjnych. Głównymi sektorami objętymi tą formą finansowania są zadania użyteczności publicznej i zadania własne jednostek samorządu terytorialnego, w tym głównie drogi, ulice, mosty, sektor wodno – kanalizacyjny, infrastruktura społeczna, gospodarka odpadami, transport zbiorowy, ciepłownictwo, ochrona zdrowia. Samorządy mogą pozyskać również środki na obiekty: infrastruktury sportowej, infrastruktury wspierającej biznes czy infrastruktury miejskiej.

Spis tabel i rysunków

Tabela 1. Analiza SWOT – wymiar społeczny	15
Tabela 2. Analiza SWOT – wymiar gospodarczy	15
Tabela 3. Analiza SWOT – wymiar przestrzenny (środowisko i infrastruktura)	16
Tabela 4. Problemy, przyczyny i potrzeby rozwojowe gminy	18
Tabela 5. Cele strategiczne i operacyjne	20
Tabela 6. Cel strategiczny 1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny	23
Tabela 7. Cel strategiczny 2. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo	28
Tabela 8. Cel strategiczny 3. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	34
Tabela 9. Harmonogram realizacji działań Strategii Rozwoju Gminy Kowala	83
 Rysunek 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Strefy funkcjonalno-przestrzenne	37
Rysunek 2. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Struktura osadnicza	38
Rysunek 3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Zagospodarowanie terenu	39
Rysunek 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Środowisko przyrodnicze	42
Rysunek 5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Infrastruktura drogowa i rowerowa	44
Rysunek 6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Infrastruktura kolejowa	45
Rysunek 7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Infrastruktura techniczna oraz górnictwo	48
Rysunek 8. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Infrastruktura społeczna	50
Rysunek 9. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala – Dziedzictwo kulturowe i turystyka	51
Rysunek 10. Położenie Gminy Kowala na tle obszarów strategicznej interwencji w województwie mazowieckim	75
Rysunek 11. Podział zadań realizacji Strategii	79

Formularz zgłaszania uwag i zastrzeżeń do projektu Strategii Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030

Dane zgłaszającego uwagi i zastrzeżenia

Imię i Nazwisko/ Nazwa ¹	
E-mail, telefon ²	

Uwagi i propozycje zmian

Wskazanie treści, w której proponuje się zmiany (rozdział, strona, punkt)	Treść uwagi/ propozycja zmiany	Uzasadnienie

Wyrażam zgodę na przetwarzanie moich dobrowolnie podanych danych osobowych zawartych w formularzu zgłaszania uwag w ramach konsultacji społecznych do projektu Strategii Rozwoju Gminy Kowala do roku 2030 dla potrzeb niezbędnych do przekazania swoich uwag zgodnie z ustawą z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. 2019 poz. 1781)

¹ w przypadku organizacji/przedsiębiorstwa/jednostki należy wpisać nazwę

² adres e-mail i nr telefonu zostaną wykorzystane tylko w przypadku konieczności wyjaśnienia ewentualnych niejasności w treści zgłoszonej uwagi

KLAUZULA INFORMACYJNA O PRZETWARZANIU DANYCH OSOBOWYCH

Zgodnie z art. 13 ust. 1 i 2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych, dalej również „RODO”) Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016, informujemy, że:

1. Administratorem Danych Osobowych w Gminie Kowala (siedziba: ul. Marii Walewskiej 7, 26-624 Kowala – Stępocina) jest:

a. Gmina Kowala – w sprawach dotyczących zakresu działań i zadań wynikających z ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2021 r. poz. 1372 ze zm.)

b. Urząd Gminy w Kowali – jako jednostka organizacyjna gminy w sprawach dotyczących świadczenia pomocy Wójtowi w zakresie realizacji jego zadań określonych przepisami prawa.

2. Inspektorem Ochrony Danych jest Dorota Wąsik, z którą możesz się skontaktować w sprawach ochrony Twoich danych osobowych i realizacji Twoich praw poprzez (do wyboru): e -mail: iod@kowala.pl ; telefonicznie: 48/ 610-17-60 wew. 21 lub pisemnie na adres siedziby Administratora Danych, wskazany powyżej.

3. Pani/Pana dane osobowe będą przetwarzane w celu/celach:

a. wypełnienia obowiązku prawnego, wynikającego z przepisów prawa, tj: realizacji wniosków, podań i żądań złożonych przez osobę, której dane dotyczą; realizacji umów zawartych z kontrahentami; w pozostałych przypadkach Pani/Pana dane osobowe przetwarzane są wyłącznie na podstawie wcześniej udzielonej zgody w zakresie i celu określonym w treści zgody;

b. wykonywania zadania realizowanego w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej Administratorowi;

c. wypełnienia obowiązków prawnych ciążących na Administratorze.

4. Podstawę prawną przetwarzania Państwa danych stanowią:

a. art. 6 ust. 1 lit. c i e rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, dalej zwanym RODO;

b. ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1781 ze zm.);

c. ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. z 2020 r. poz. 164 ze zm.)

5. Dane osobowe po zrealizowaniu celu, dla którego zostały zebrane, będą przetwarzane do celów archiwalnych i przechowywane przez okres niezbędny do zrealizowania przepisów dotyczących archiwizowania danych obowiązujących u Administratora.

6. W związku z przetwarzaniem Pani/Pana danych osobowych przysługują Pani/Panu następujące uprawnienia:

a. prawo dostępu do danych osobowych, w tym prawo do uzyskania kopii tych danych;

b. prawo do żądania sprostowania (poprawiania) danych osobowych;

c. prawo do żądania usunięcia danych osobowych (tzw. prawo do bycia zapomnianym);

d. prawo do żądania ograniczenia przetwarzania danych osobowych;

e. prawo do przenoszenia danych;

f. prawo sprzeciwu wobec przetwarzania danych.

7. W przypadku gdy przetwarzanie danych osobowych odbywa się na podstawie zgody osoby na przetwarzanie danych osobowych (art. 6 ust. 1 lit a RODO), przysługuje Pani/Panu prawo do cofnięcia tej zgody w dowolnym momencie. Cofnięcie to nie ma wpływu na zgodność przetwarzania, którego dokonano na podstawie zgody przed jej cofnięciem, z obowiązującym prawem.

8. Podanie przez Panią/Pana swoich danych osobowych jest:

a. wymogiem ustawowym, w przypadku, kiedy cel, w jakim Pani/Pan je podaje, skutkuje koniecznością wypełnienia przez administratora obowiązku prawnego ciążącego na administratorze lub koniecznością wykonania przez administratora zadania realizowanego w interesie publicznym lub

w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej administratorowi. W takim przypadku jest Pani/Pan zobowiązana/zobowiązany do ich podania, a ewentualne ich niepodanie będzie skutkowało brakiem możliwości realizacji Pani/Pana interesu prawnego;

b. wymogiem umownym, w przypadku, kiedy tak stanowią zapisy umowy. W takim przypadku jest Pani/Pan zobowiązana/zobowiązany do ich podania, a ewentualne ich niepodanie będzie skutkowało w szczególności problemami z prawidłowym wykonaniem umowy lub niewykonaniem umowy;

c. warunkiem zawarcia umowy, w przypadku, kiedy celem, w jakim Pani/Pan je podaje, jest zawarcie umowy. W takim przypadku jest Pani/Pan zobowiązana/zobowiązany do ich podania, a ewentualne ich niepodanie będzie skutkowało nie zawarciem umowy;

d. nieobligatoryjne, w przypadku, kiedy cel, w jakim administrator je od Pani/Pana pozyskał, nie skutkuje koniecznością wypełnienia przez administratora żadnego obowiązku prawnego lub nie skutkuje koniecznością wykonania przez administratora żadnego zadania realizowanego w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej administratorowi.

9. Ma Pani/Pan prawo do wniesienia skargi do organu nadzorczego, którym jest Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych.

10. Dane osobowe nie będą przetwarzane w sposób zautomatyzowany, w tym nie będą poddawane profilowaniu.

11. Odbiorcami danych osobowych są podmioty zajmujące się obsługą Administratora. W związku z przetwarzaniem

danych odbiorcami Pani/Pana danych osobowych mogą być również:

a. organy władzy publicznej oraz podmioty wykonujące zadania publiczne lub działające na zlecenie organów władzy publicznej, w zakresie i w celach, które wynikają z przepisów powszechnie obowiązującego prawa;

b. inne podmioty, które na podstawie stosownych umów podpisanych z Gminą Kowala przetwarzają dane osobowe.